

WYBRANE PROBLEMY LOGISTYKI
I USŁUG TURYSTYCZNYCH
ANALIZA SEKTOROWA,
ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ,
RACHUNKOWOŚĆ

REDAKCJA
MAGDALENA KOWALSKA

WYBRANE PROBLEMY LOGISTYKI
I USŁUG TURYSTYCZNYCH
ANALIZA SEKTOROWA,
ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ,
RACHUNKOWOŚĆ

WYBRANE PROBLEMY
LOGISTYKI I USŁUG
TURYSTYCZNYCH
ANALIZA SEKTOROWA,
ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ,
RACHUNKOWOŚĆ

Redakcja
Magdalena Kowalska

POZNAŃ 2023

Projekt okładki:
Wydawnictwo Rys

Recenzent:
prof. dr hab. inż. Tomasz Węgrzyn

Copyright by:
Autorzy

Copyright by:
Wydawnictwo Rys

Wydanie I
Poznań 2023

ISBN 978-83-68006-16-2

DOI 10.48226/978-83-68006-16-2

Wydanie:

Wydawnictwo Rys
ul. Kolejowa 41
62-070 Dąbrówka
tel. 600 44 55 80
e-mail: tomasz.paluszynski@wydawnictworys.com
www.wydawnictworys.com

Spis treści

Wstęp	7
<i>Marzena Papiernik-Wojdera, Kamila Gruzińska</i> Outsourcing logistyczny we współczesnej gospodarce	9
<i>Nina Leloch, Anna Misztal</i> Zrównoważony rozwój przedsiębiorstw transportowych wchodzących na rynek w kontekście uwarunkowań geopolitycznych.....	25
<i>Patrycja Derdak, Anna Misztal</i> Zrównoważony model biznesowy przedsiębiorstwa transportowego w dobie zmian geopolitycznych.....	35
<i>Anna Misztal</i> Polski system podatkowy a branża transportowa – regulacje w Polskim Ładzie.....	45
<i>Anna Misztal</i> Podatki środowiskowe w sekcji transport i gospodarka magazynowa we Francji, Niemczech i Polsce – analiza porównawcza	55
<i>Paulina Falkowska, Agata Szczukocka</i> Analiza rynku usług turystycznych w Polsce	67
<i>Patrycja Derdak, Magdalena Kowalska</i> Zrównoważony rozwój przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce – ewaluacja	83
<i>Nina Leloch, Magdalena Kowalska</i> Zrównoważony rozwój e-commerce w dobie przemian społeczno-gospodarczych	101
<i>Magdalena Kowalska</i> Zrównoważona przedsiębiorczość w Polsce w latach 2008-2021 – ewaluacja.....	113

<i>Anita Fajczak-Kowalska, Małgorzata Maciołek</i> Zasady funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego	133
<i>Anita Fajczak-Kowalska, Wioletta Palusińska</i> Rzeczowe składniki majątku trwałego przedsiębiorstwa oraz ich amortyzacja w świetle ustawy o rachunkowości oraz prawa podatkowego	149
<i>Anita Fajczak-Kowalska, Monika Krawczyk</i> Wydzielenie zewnętrznie i centralizacja usług księgowych w sektorze jednostek finansów publicznych (budżetowych) na przykładzie centrum usług wspólnych	165

Wstęp

Monografia naukowa zatytułowana *Wybrane problemy logistyki i usług turystycznych – analiza sektorowa, zrównoważony rozwój, rachunkowość* zawiera zbiór dwunastu recenzowanych rozdziałów naukowych poświęconych aktualnym i ważnym problemom obejmujących dwa niezwykle istotne dla rozwoju społeczno-gospodarczego sektory, logistykę i turystykę.

Autorami rozdziałów monografii są pracownicy Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego Uniwersytetu Łódzkiego oraz Politechniki Łódzkiej. Dodatkowo do współpracy zaangażowano studentów, którzy zainteresowani są poruszaną problematyką.

W rozdziale pierwszym, *Outsourcing logistyczny we współczesnej gospodarce*, autorstwa Marzeny Papiernik-Wojdery oraz Kamili Gruzińskiej poruszono problemy związane z rolą outsourcingu dla rozwoju współczesnych gospodarek rynkowych.

W rozdziale drugim, *Zrównoważony rozwój przedsiębiorstw transportowych wchodzących na rynek w kontekście uwarunkowań geopolitycznych*, Niny Leloch i Anny Misztal przedstawiono problemy związane z realizacją celów zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportowych i wpływem uwarunkowań zewnętrznych na ich implementację.

W rozdziale trzecim, *Zrównoważony model biznesowy przedsiębiorstwa transportowego w dobie zmian geopolitycznych*, Patrycji Derdak i Anny Misztal, przedstawiono znaczenie, rolę oraz wyzwania jakie stają przed zarządzającymi przedsiębiorstwami przy tworzeniu modeli biznesowych w kontekście uwarunkowań geopolitycznych.

W rozdziale czwartym, *Polski system podatkowy a branża transportowa – regulacje w Polskim Ładzie*, Anny Misztal omówiono wybrane zagadnienia związane z systemem fiskalnym w odniesieniu do funkcjonowania branży transportowej.

W piątym rozdziale, *Podatki środowiskowe w sekcji transport i gospodarka magazynowa we Francji, Niemczech i Polsce – analiza porównawcza*, autorstwa Anny Misztal przeprowadzono analizę porównawczą

i przedstawiono wnioski związane z funkcjonowaniem podatków środowiskowych w trzech wybranych gospodarkach Unii Europejskiej.

W rozdziale szóstym, *Analiza rynku usług turystycznych w Polsce*, Pauliny Fałkowskiej oraz Agaty Szczukockiej, przedstawiono dogłębną analizę rynku usług turystycznych, przedstawiono wybrane zagadnienia teoretyczne oraz zaprezentowano wyniki analiz statystycznych poświęcone omawianemu zagadnieniu.

W rozdziale siódmym, *Zrównoważony rozwój przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce – ewaluacja*, Patrycji Derdak i Magdaleny Kowalskiej dokonano ewaluacji zrównoważonego rozwoju podsekcji transport i gospodarka magazynowa, transport wodny w Polsce.

W rozdziale ósmym, *Zrównoważony rozwój e-commerce w dobie przemian społeczno-gospodarczych*, Niny Leloch i Magdaleny Kowalskiej omówiono wybrane współczesne zagadnienia związane z handlem internetowym.

W rozdziale dziewiątym, *Zrównoważona przedsiębiorczość w Polsce w latach 2008-2021*, Magdaleny Kowalskiej przedstawiono ocenę poziomu zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce.

Rozdział dziesiąty, *Zasady funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego*, Anity Fajczak-Kowalskiej zawiera omówienie podstawowych zadań i regulacji związanych z funkcjonowaniem jednostek samorządu terytorialnego.

W rozdziale jedenastym, *Rzeczowe składniki majątku trwałego przedsiębiorstwa oraz ich amortyzacja w świetle ustawy o rachunkowości oraz prawa podatkowego*, Anity Fajczak-Kowalskiej oraz Wioletty Palusińskiej zaprezentowano jedną z kluczowych dla rozwoju przedsiębiorstw pozycji bilansowych.

Rozdział dwunasty, *Wydzielenie zewnątrznie i centralizacja usług księgowych w sektorze jednostek finansów publicznych (budżetowych) na przykładzie centrum usług wspólnych*, autorstwa Anity Fajczak-Kowalskiej i Moniki Krawczyk zawiera omówienie zasad i reguł wyodrębnienia usług księgowych w sektorze jednostek finansów publicznych.

Marzena Papiernik-Wojdera
Instytut Logistyki i Informatyki
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Kamila Gruzińska
Studentka kierunku Logistyka w gospodarce
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Outsourcing logistyczny we współczesnej gospodarce

1. Wstęp

Ważnymi czynnikami sukcesu przedsiębiorstw we współczesnych realiach gospodarczych jest szybkość i elastyczność działania, oferowanie produktów wysokiej jakości (na światowym poziomie), umiejętność tworzenia aliansów i sieci współpracy (trwałej lub okresowej) z dostawcami i odbiorcami, a także realizowanie działań z wykorzystaniem podwykonawców¹. Koncepcją stanowiącą odpowiedź na powyższe wyzwania, tworzącą podstawy dla profesjonalnego i efektywnego funkcjonowania przedsiębiorstwa jest outsourcing².

W ostatnich latach sposób organizacji produkcji i sprzedaży uległ znacznym zmianom. Zmiany te wynikają z rozwoju usług sektora IT,

¹ **Kolterman K.:** *Innowacje technologiczne w procesie budowania przewagi konkurencyjnej MŚP*, Difin, Warszawa 2013, s. 57.

² Termin outsourcing to połączenie dwóch słów: *outside* – zewnętrzny, zewnątrz, od zewnątrz i *resource*- zasoby, zapasy, możliwości, środki. W terminologii polskiej, pomimo prób zastępowania outsourcingu pojęciami „wydzielenie” czy „wyodrębnienie”, nadal najczęściej używa się oryginalnej nazwy anglojęzycznej. **Zimniewicz K.:** *Współczesne koncepcje i metody zarządzania*, PWE, Warszawa 2003, s. 56.

nasilającej się konkurencji, procesów globalizacji, reorientacji podmiotów gospodarczych z koncepcji podaży produktów na zaspokojenie potrzeb i spełnianie oczekiwań klientów, a także wzrostu ryzyka wynikającego z takich zjawisk jak pandemia Sars-CoV-2 czy wojna na Ukrainie³. Skutkują one wzrostem znaczenia sposobu organizacji procesów logistycznych, zaś logistyka w coraz większym stopniu determinuje poziom kosztów i efektywność podmiotów gospodarczych. Rezultatem poszukiwania rozwiązań, które pozwoliłyby na osiągnięcie rynkowego i finansowego sukcesu w powyższych uwarunkowaniach jest wzrost zainteresowania outsourcingiem logistycznym.

Celem artykułu jest omówienie znaczenia, kierunków zmian i perspektyw outsourcingu logistycznego we współczesnych realiach gospodarczych.

2. Istota i znaczenie outsourcingu logistycznego w praktyce gospodarczej

Powstanie outsourcingu datuje się na lata osiemdziesiąte XX w. Niektórzy badacze doszukują się genezy tej koncepcji w starożytności⁴. W praktyce gospodarczej outsourcing upowszechnił się jednak dopiero wraz z rozwojem masowej produkcji i zmianami organizacji pracy. W latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku koncern General Motors określił mianem outsourcingu system zewnętrznego zaopatrywania w części⁵. Z czasem zakres outsourcingu uległ rozszerzeniu

³ **Szreter P.:** Generalne perspektywy rynku usług logistycznych, [online] <https://log24.pl/news/generalne-perspektywy-rynku-uslug-logistycznych-3/>, (dostęp: 10.07.2023).

⁴ **Hirschheim R., Dibbern J.:** *Outsourcing in a Global Economy: Traditional Information Technology Outsourcing*, Offshore Outsourcing and Business Process Outsourcing [w:] Hirschheim R., Heinzl A., Dibbern J. (red.), *Information Systems Outsourcing. Global Challenges and Process Opportunities*, Springer, Berlin-Heidelberg 2009, s. 3–21; **Radło M. J.:** *Outsourcing w strategiach przedsiębiorstw*, [w:] Ciesielska D., Radło M. J., *Outsourcing w praktyce*, Poltext, Warszawa 2011, s. 13.

⁵ **Trocki M.:** *Outsourcing: metoda restrukturyzacji działalności gospodarczej*, PWE, Warszawa 2001, s. 13.

poza produkcję i objął inne obszary funkcjonalne przedsiębiorstwa, tj. zarządzanie kadrami, procesy IT, obsługę finansową, marketing, logistykę⁶ Lata dziewięćdziesiąte przyniosły dalszy rozwój tej koncepcji, a siłą napędową było zarządzanie ukierunkowane na wzrost wartości dla akcjonariuszy (shareholders value management)⁷. Obecnie coraz większego znaczenia nabiera koncepcja zrównoważonego rozwoju⁸. Rosnące potrzeby związane z ochroną środowiska naturalnego stały się główną przesłanką modyfikacji rynkowej oferty usługodawców – także logistycznych – w kierunku rozwiązań nie tylko ekonomicznie efektywnych, ale także odpowiedzialnych za środowisko naturalne. Także na polskim rynku usług logistycznych dostępna jest szeroka paleta tzw. zielonych praktyk logistycznych — począwszy od prostych operacji w zakresie zielonego transportu, po kompleksowe programy związane z obsługą logistyczną całych łańcuchów dostaw⁹. Przedsiębiorstwa mogą z nich korzystać dzięki outsourcingowi.

Outsourcing definiowany jest jako „przedsięwzięcie polegające na wydzieleniu ze struktury organizacyjnej przedsiębiorstwa macierzystego realizowanych przez nie funkcji i przekazanie ich do realizacji innym podmiotom gospodarczym”¹⁰. Wiąże się on zatem z wykorzystaniem niezależnych, zewnętrznych podmiotów jako dostawców określonych dóbr i usług w miejsce rozwijania tych sfer działalności wewnątrz przedsiębiorstwa. Sytuacja taka oznacza konieczność podjęcia decyzji o przekazaniu części lub całości danej funkcji przedsiębior-

⁶ **Kocot M.:** Wykorzystanie outsourcingu w wybranych obszarach funkcjonowania przedsiębiorstwa, *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas, Zarządzanie*, 1/2013, s. 57-65; **Kopczyński T.:** *Outsourcing w zarządzaniu przedsiębiorstwami*, PWE, Warszawa 2010, s. 80.

⁷ **Materac J.:** Outsourcing jako koncepcja zarządzania wykorzystywana w Siłach Zbrojnych RP, *Zeszyty Naukowe ZPSB, Firma i Rynek*, 2(58)/2020, s. 63.

⁸ **Klima S.:** *Rola rozwoju zrównoważonego w kształtowaniu konkurencyjności przedsiębiorstw* [w:] Maciejewski M., Wach K. (red.), *Handel zagraniczny i biznes międzynarodowy we współczesnej gospodarce*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2017, s. 215-226.

⁹ **Zowada K.:** Rynek TSL jako płaszczyzna rozwoju zielonych praktyk logistycznych, *Marketing i Rynek, Journal of Marketing and Market Studies*, t. XXVI, 2/2019, s. 80-84.

¹⁰ **Trocki M.:** *Outsourcing...*, op. cit., s. 13.

stwa zewnętrznemu dostawcy usług i dotyczy zazwyczaj zadań, które nie są związane z głównym obszarem działalności przedsiębiorstwa¹¹.

Outsourcing pozwala na rozszerzanie dostępu do zasobów (materialnych, informacyjnych, kadrowych i innych) bez powiększania rozmiarów macierzystej organizacji¹². W procesie implementacji outsourcingu ważne jest, aby realizacja zadań (funkcji, procesów) przebiegała w bardziej skuteczny i efektywny sposób niż w przypadku ich realizacji w oparciu o wewnętrzne zasoby przedsiębiorstwa i aby mogło ono skupić się na działalności kluczowej, decydującej o jego przewadze konkurencyjnej i szansach rozwojowych¹³.

Outsourcing stanowi jedno z najskuteczniejszych narzędzi podnoszących sprawność funkcjonowania przedsiębiorstwa. Jego rola nabiera szczególnego znaczenia w przypadku zadań (funkcji, procesów), których waga we współczesnych realiach gospodarczych wzrasta, a taka sytuacja ma miejsce w odniesieniu do logistyki. Badania dowodzą, iż logistyka znacząco wpływa na kreowanie przewagi konkurencyjnej współczesnych przedsiębiorstw¹⁴. Rozwiązania przyjęte w tym obszarze oddziałują na jakość obsługi klienta, wielkość i dynamikę przychodów ze sprzedaży, poziom kosztów operacyjnych, elastyczność oraz wartość przedsiębiorstwa. Logistyka jest obecnie jedną z podstawowych sfer rozstrzygających o wynikach współzawodnictwa na rynkach, jest de-

---

¹¹ **Perechuda K. (red.):** *Zarządzanie przedsiębiorstwem przyszłości*, Placet, Warszawa 2000, s. 116; **Grover V., Teng J. T. C., Cohen M. J.:** *Towards a Theoretically-based Contingency Model of Information Systems Outsourcing* [w:] Willcocks L. P., Lacity M. C.: *Strategic Sourcing of Information System*, Wiley & Sons, New York 1998, s. 80.

¹² **Dominguez L. R.:** *Outsourcing krok po kroku dla menedżerów*, Wydawnictwo Oficyna Wolters Kluwer Business, Warszawa 2009, s. 27.

¹³ **Kłos M.:** *Outsourcing w polskich przedsiębiorstwach*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2023, s. 36.

¹⁴ Próby identyfikacji i systematyzacji czynników kształtowania konkurencyjności przedsiębiorstw (a następnie określenie wśród nich miejsca i roli logistyki jako czynnika konkurencyjności) napotykają szereg trudności wynikających ze złożoności systemów gospodarczych oraz czynników konkurencyjności, a także ze zróżnicowanych poglądów i ujęć tego zagadnienia, kształtujących się na przestrzeni lat. Zob. **Jeziński, A.:** *Konkurencja na rynku usług logistycznych w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2019, s. 35.

terminantą wzrostu efektywności i kreowania pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstwa¹⁵. Konkurencyjność natomiast to jeden z najbardziej „naturalnych i wyrazistych przejawów orientacji rynkowej”, skłaniający do innowacyjności i przedsiębiorczości, motywujący do podnoszenia wartości oferowanych dóbr, wymuszający racjonalne wykorzystanie zasobów¹⁶. Powszechność procesów przepływu zasobów we współczesnej gospodarce i konieczność ich uwzględnienia w różnorodnych interakcjach między przedsiębiorstwami, stały się przyczyną szerokiego „odnoszenia problemów konkurowania do sfery logistyki”¹⁷.

Nie wszystkie podmioty są w stanie samodzielnie realizować procesy logistycznie w odpowiedni sposób, tj. wynikający z potrzeb i oczekiwań klientów oraz pozwalający na racjonalizację kosztów. W związku z tym rośnie rola i znaczenie outsourcingu logistycznego jako czynnika kreowania przewagi konkurencyjnej, którą przedsiębiorstwo może osiągnąć, przekazując część swych kompetencji wyspecjalizowanym podmiotom zewnętrznym.

Outsourcing logistyczny w szerokim ujęciu polega na oddaniu do realizacji jednostkom zewnętrznym funkcji związanych z logistyką. W węższym znaczeniu jest on rozumiany jako współpraca, będąca przedmiotem umowy, polegająca na przekazaniu przez przedsiębiorstwo realizacji funkcji logistycznych operatorowi logistycznemu¹⁸. Świadczeniem usług logistycznych zajmują się głównie wyspecjalizowane przedsiębiorstwa, które cechuje duże zróżnicowanie wynikające z szerokiego spektrum oraz złożoności usług. W praktyce outsourcing

---

¹⁵ **Matwiejczuk R.:** *Logistyczne potencjały sukcesu w tworzeniu przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa* [w:] Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 382, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław 2015, s. 362-374; **Gąsowska M. K.:** Logistyka jako determinanta konkurencyjności przedsiębiorstwa usługowego — wyniki badań (cz. I), *Gospodarka Materialowa i Logistyka*, 12/2020, s. 22.

¹⁶ **Leśniewski M. A.:** *Konkurencyjność przedsiębiorstw. Wybrane problemy*, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń 2011, s. 58.

¹⁷ **Jeziński A.:** Konkurencja na rynku..., op. cit., s. 55.

¹⁸ **Grabowska J.:** Outsourcing usług logistycznych, *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Seria: Organizacja i Zarządzanie*, z. 60, 1871/2012, s. 85.

logistyczny może odnosić się do zadań, funkcji lub całych procesów w łańcuchu logistycznym i przyjmować różną postać.

Rynek usług logistycznych nieustannie się zmienia. Rośnie liczba klientów zlecających realizację coraz większej liczby zadań firmom logistycznym, zwiększa się również kompleksowość usług. Coraz rzadziej firmy ograniczają się do zlecenia pojedynczych zadań i zgłaszają zapotrzebowanie na pakiety usług logistycznych¹⁹. Zmienia się również sposób myślenia o outsourcingu logistyki. Zazwyczaj nie jest już on postrzegany wyłącznie przez pryzmat kosztów, ale stanowi ważne narzędzie kreowania przewagi konkurencyjnej. Modyfikacji ulegają także czynniki sukcesu podmiotów świadczących usługi logistyczne. Niski poziom cen przestał być czynnikiem determinującym atrakcyjność oferty usługodawcy logistycznego. Znaczenia nabiera kompleksowość usług, elastyczność, zaawansowanie technologiczne, szybkość i terminowość dostaw, bezpieczeństwo ładunków, czas realizacji, bezbłądność dostaw²⁰. Usługodawcy logistyczni coraz częściej doceniają znaczenie rzetelności i partnerstwa w relacjach z podwykonawcami, które powinny być oparte na zaufaniu oraz na równym podziale ryzyka i odpowiedzialności pomiędzy partnerami.²¹ Należy zatem podkreślić, że obecnie to nie cena, ale szeroko rozumiana jakość świadczonych usług jest główną determinantą rynkowego i finansowego sukcesu usługodawcy logistycznego.

---

¹⁹ **Zelkowski J., Gontarczyk M., Kijek M., Owczarek P.:** Analiza i ocena operatorów logistycznych w Polsce, *Prace Naukowe Politechniki Warszawskiej*, z. 120, Transport, 2018, s. 459.

²⁰ **Tunak B.:** Kluczowe czynniki sukcesu usługodawców logistycznych w świecie zmian zachodzących na rynku TSL, *Gospodarka Materialowa i Logistyka*, 8/2017, s. 14; **Dąbrowska K.:** Kluczowe czynniki sukcesu w branży logistycznej, *Autobusy*, 10–11/2019, s. 104; **Jeziński A.:** Konkurencja na rynku..., op. cit., s. 115; **Kozerska M.:** Operator usług logistycznych na rynku usług w Polsce, *Autobusy*, 6/2016, s. 1408.

²¹ **Płaczek E.:** Trendy rozwojowe usługodawców logistycznych w Polsce, *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 322/2017, s. 177.

3. Ewolucja działalności usługodawców logistycznych

Outsourcing logistyczny w praktyce gospodarczej może przybierać różne formy – od świadczenia prostych czynności logistycznych (transport, magazynowanie, spedycja) do realizacji kompleksowych usług zaprojektowanych i realizowanych zgodnie z potrzebami i oczekiwaniami konkretnego podmiotu gospodarczego. Na rynku usług logistycznych funkcjonują podmioty o zróżnicowanej ofercie, zasobach i możliwościach świadczenia usług logistycznych. Na podstawie zakresu i stopnia złożoności oferty usługodawców logistycznych można wskazać podmioty określane symbolem PL – od 2PL (Second Party Logistics) do 10PL (Tenth Party Logistics)²².

Koncepcja First Part Logistics (1PL), nazywana inaczej In-House Logistics, oznacza sytuację, w której podmiot realizuje usługi logistyczne na zasadzie samoobsługi²³. Przedsiębiorstwo wykonujące działania logistyczne we własnym zakresie musi posiadać odpowiednie zasoby własne, tj. kapitał, środki techniczne, pracowników i inne. W takiej sytuacji producent/oferent dóbr sprawuje całkowitą kontrolę nad wszystkimi procesami logistycznymi i ponosi za nie pełną odpowiedzialność. Samodzielna realizacja wszelkich działań logistycznych oznacza konieczność ponoszenia nakładów inwestycyjnych, utrzymywania majątku, zatrudnienia większej liczby pracowników, co w czasach wysokiej specjalizacji może okazać się nieopłacalne²⁴. Taki sposób realizacji funkcji logistycznych może stanowić barierę wzrostu efektywności, a także dostępu do nowoczesnych rozwiązań stosowanych współcześnie w logistyce.

Koncepcja Second Part Logistics (2PL) zakłada, iż usługi logistyczne realizuje podmiot zewnętrzny. Są to zazwyczaj proste, podstawowe

²² **Zelkowski J., Gontarczyk M., Kijek M., Owczarek P.:** Analiza i ocena..., op. cit., s. 461; **Leończuk D., Gołubiewska W.:** Kierunki rozwoju usługodawców logistycznych i ich wpływ na funkcjonowanie współczesnych łańcuchów dostaw, *Akademia Zarządzania*, 5(3)/2021, s. 229.

²³ **Włodarczyk B., Kielek D.K.:** Etapy rozwoju polskiego rynku usług logistycznych – od tradycji (1PL) do innowacji (5PL), *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*, Współczesne Problemy Ekonomiczne. Globalizacja. Liberalizacja. Etyka, 5/2012, s. 146.

²⁴ **Leończuk D., Gołubiewska W.:** Kierunki rozwoju..., op. cit., s. 229.

we usługi, takie jak transport, spedycja, magazynowe, przeładunek. Outsourcing tego typu określany jest także mianem transakcyjnego²⁵, bowiem opiera się na poszczególnych transakcjach logistycznych, bez zawierania długoterminowych umów i kreowania trwałych powiązań między dostawcą i odbiorcą usługi logistycznej.

Podmioty tej grupy usługodawców logistycznych wywodzą się zazwyczaj z przedsiębiorstw transportowych, spedycyjnych bądź magazynowych, których działalność jest oparta na uregulowaniach prawnych zawartych w prawie cywilnym (umowa przewozu, spedycji, składu). Stanowią one najbardziej zróżnicowaną grupę podmiotów ze względu na formę własności, organizację, zasoby kapitałowe, ofertę świadczonych usług²⁶. Wśród istotnych powodów korzystania z oferty dostawców usług tego typu wymienia się chęć skupienia na określonym zakresie obowiązków biznesowych, dążenie do obniżenia kosztów operacyjnych oraz unikanie kosztownych inwestycji kapitałowych²⁷.

Kolejna koncepcja – Third Part Logistics (3PL) – oznacza, że do realizacji funkcji logistycznych angażowany jest podmiot zewnętrzny, świadczący usługi tzw. logistyki kontraktowej we wszystkich ważnych dziedzinach działalności przedsiębiorstwa, takich jak przyjmowanie towaru od dostawcy, magazynowanie, kompletacja, pakowanie, kontrola zapasów, dostarczanie do odbiorcy²⁸. Usługi świadczone przez operatorów typu 3PL mogą również obejmować szeroką gamę usług podnoszących wartość produktów w łańcuchu dostaw (value-added-services), np. system monitorowania przesyłek, obsługę transakcji i inne.

Firmy 3PL przejmują część procesu logistycznego zleceniodawcy, a w procesie świadczenia usług angażują wyspecjalizowane zasoby, co skutkuje realizacją bardziej złożonych usług logistycznych oraz przejściem od zleceniodawcy odpowiedzialności za realizację całego procesu logistycznego lub wybranych funkcji. Z drugiej strony model ten jest związany z koniecznością rezygnacji w pewnej mierze z kon-

---

²⁵ **Bajec P., Jakomin I.:** The next big opportunity to build competitiveness: intelligent logistics outsourcing, *Transport Problems*, t. 6, z. 3, 2011, s. 42.

²⁶ **Placzek E.:** Trendy rozwojowe..., op. cit., s. 170.

²⁷ **Włodarczak B., Kielek D.K.:** Etapy rozwoju..., op. cit., s. 147.

²⁸ **Placzek E.:** Trendy rozwojowe..., op. cit., s. 172.

troli nad procesami logistycznymi, a także ograniczeniem kontaktów z klientami, które przybierają postać relacji pośrednich²⁹.

Usługi przedsiębiorstw 3PL są istotnym czynnikiem kształtującym wartość podmiotów korzystających z tych usług. Przyczyniają się one do poprawy jakości obsługi klienta, redukcji kosztów, szczególnie kosztów stałych związanych z utrzymaniem infrastruktury logistycznej przedsiębiorstwa, a także redukcji zapasów, przyspieszenia ich rotacji oraz poprawy płynności finansowej³⁰. Koncepcja 3PL bywa również nazywana outsourcingiem taktycznym³¹ z uwagi na fakt, iż służy ona głównie poprawie efektywności w wymiarze operacyjnym, a dostawca usług logistycznych nie wykazuje zaangażowania w proces kreowania strategicznych rozwiązań w sferze logistyki zleceniodawcy.

Bardziej rozwiniętą formą usługodawców logistycznych są integratorzy usług logistycznych, określani mianem 4PL (Fourth Party Logistics). Są to podmioty wysoko wyspecjalizowane, posiadające rozległą wiedzę w zakresie procesów logistycznych zachodzących w łańcuchach dostaw. Ich zadaniem jest „dostarczanie inteligentnych rozwiązań biznesowych w ramach całego łańcucha dostaw, z czym się wiąże doradztwo w zakresie zarządzania, technik informacyjnych i usług logistycznych, celem zapewnienia usługobiorcom poprawy efektywności, obniżki kosztów oraz wzrostu elastyczności”³². Integratorzy 4PL łączą zasoby, możliwości i technologie własne z zasobami innych podmiotów w celu zaprojektowania, zbudowania i realizacji kompleksowych rozwiązań dla całego łańcucha dostaw. Przedsiębiorstwa tego typu koordynują realizację procesów logistycznych począwszy od dostawców surowców aż do ostatecznych nabywców, a nie tylko skupiają się na określonym jego odcinku, jak w wypadku operatorów 3PL. Uwzględniając potrzeby zleceniodawcy operator logistyczny 4PL zajmuje się optymalizowaniem procesów logistycznych, dystrybucją, pełni rolę negocjatora i integratora usług. Jego celem jest uzyskanie porozumienia między przedsiębiorstwami transportowymi, dostaw-

²⁹ **Leończuk D., Golubiewska W.:** Kierunki rozwoju..., op. cit., s. 229.

³⁰ **Jeziński A.:** Konkurencja na rynku..., op. cit., s. 107.

³¹ **Bajec P., Jakomin I.:** The next big opportunity..., op. cit., s. 43.

³² **Placzek E.:** Trendy rozwojowe..., op. cit., s. 170.

cami usług IT, dystrybutorami, innymi producentami itp. Koncepcja 4PL ma charakter otwarty i wyróżnia się indywidualnym podejściem usługodawców do klientów. Opiera się na współpracy przedsiębiorstwa z usługodawcą 4PL i maksymalizowaniu korzyści klienta w wymiarze strategicznym w zakresie funkcjonowania całego łańcucha dostaw. Ze względu na swą specyfikę koncepcja ta jest określana mianem outsourcingu strategicznego³³.

Jeszcze bardziej rozwiniętą i kompleksową koncepcją świadczenia usług logistycznych jest model 5PL (Fifth Party Logistics), który umożliwia elastyczne zarządzanie całym łańcuchami dostaw. Obejmuje on wszelkie działania związane z planowaniem, organizowaniem, wdrażaniem rozwiązań w obszarze logistyki, które są wykonywane w imieniu klienta przez operatora logistycznego, z wykorzystaniem nowoczesnych i innowacyjnych technologii. Efektem tego rozwiązania jest możliwość szybkiej reakcji na zmiany popytu, sprawniejsza realizacja procesów, a także redukcja błędów, co w rezultacie przekłada się na wzrost efektywności we wszystkich ogniwach łańcucha dostaw oraz redukcję globalnych kosztów. Cele tego modelu skupiają się wokół rozwijania elastycznych łańcuchów dostaw o charakterze sieciowym. Podmioty określane mianem operatorów 5PL, będące usługodawcami zintegrowanych usług logistycznych, zarządzają łańcuchem dostaw na strategicznym poziomie przedsiębiorstwa oraz koncentrują się na dostarczaniu rozwiązań logistycznych w całym łańcuchu dostaw³⁴.

W związku z rozwojem koncepcji Przemysłu 4.0 rozwijane są kolejne modele operatorów logistycznych – od 6PL (Sixth Party Logistics) do 10PL (Tenth Party Logistics). Wprawdzie są to koncepcje jeszcze w pełni niezdefiniowane w literaturze oraz nieukształtowane w praktyce gospodarczej, jednak zwraca uwagę fakt, iż koncentrują się one na innowacyjnych rozwiązaniach, zastosowaniu sztucznej inteligencji w zarządzaniu łańcuchem dostaw i uczenia maszynowego³⁵.

Logistyka 6PL (Sixth Party Logistics) skupia się na wykorzystaniu sztucznej inteligencji do agregacji i analizy dużych ilości danych w celu

³³ Bajec P., Jakomin I.: The next big opportunity..., op. cit., s. 43.

³⁴ Leończuk D., Golubiewska W.: Kierunki rozwoju..., op. cit., s. 231.

³⁵ Tamże, s. 233.

usprawnienia zarządzania łańcuchem dostaw. Podejście to może mieć zastosowanie na przykład w opracowaniu instrukcji i wzorców działań, dzięki którym z wyprzedzeniem można zapobiegać problemom w łańcuchach dostaw i podnosić ich sprawność³⁶.

Mianem logistyki 7PL (Seventh Party Logistics) określa się dostawców usług logistycznych 4PL, którzy funkcjonują w oparciu o połączenie koncepcji 3PL i 4PL³⁷.

W koncepcji 8PL pojawia się „superkomitet” powołany do analizy wyników konkurencji, zaś model 9PL został nazwany strategią logistyki zarządzanej przez tłum (Crowd sourced managed logistics strategy)³⁸. Koncepcja ta nawiązuje do crowdsourcingu, czyli przekazywania zadań dużej grupie ludzi lub ogółowi społeczeństwa³⁹.

Logistyka 10PL to koncepcja, zgodnie z którą łańcuch dostaw funkcjonuje w znacznej mierze autonomicznie, „samoświadomie i samodzielnie”⁴⁰. Takie ujęcie modelu logistyki może dzisiaj rodzić sceptycyzm i wydawać się „mocno dyskusyjne”. Biorąc jednak pod uwagę tempo rozwoju współczesnych technologii koncepcja ta może wkrótce stać się równie realną jak swego czasu rewolucja informatyczna i pojawienie się np. systemów ERP. Wcześniej informacja była główną barierą ograniczającą rozwój logistyki, a pomysł śledzenia przesyłek czy paczkomaty były raczej koncepcjami lokowanymi w sferze science-fiction. Pomimo tego, że model 10PL jest obecnie „jedynie prognozowanym kierunkiem rozwoju usługodawców logistycznych, nie zaś realnie stosowaną koncepcją”⁴¹, to prawdopodobnie wyznacza

---

³⁶ WareTeKa, [online] <https://wareteka.pl>, (dostęp: 09.07.2023).

³⁷ Tamże.

³⁸ **Majid Z. A., et al.:** Innovation in Logistics from 1PL toward 10PL: Counting the numbers, *Advances in Transportation and Logistics Research*, Grostlog 2019, s. 444-445.

³⁹ Crowdsourcing, [online] <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/crowdsourcing>, (dostęp: 09.07.2023).

⁴⁰ 10PL Logistics?, [online] <http://www.cr-supplychain.com/blog/10pl-logistics.html>, (dostęp: 09.07.2023).

⁴¹ **Horzela A. et al.:** Analysis of use of communication standards on the implementation of distribution processes in fourth party logistics (4PL), *Business Logistics in modern management. Proceedings of the 18th International Scientific Confer-*

on ścieżkę poszukiwania dalszych rozwiązań mających na celu doskonalenie sektora usług logistycznych.

4. Podsumowanie

Pierwotnie outsourcing był postrzegany głównie przez pryzmat redukcji kosztów, następnie jako koncepcja prowadząca do redukcji ryzyka zmian technologicznych. Z czasem zaczęto koncentrować się na outsourcingu jako rozwiązaniu pozwalającym na skoncentrowanie się na kluczowej działalności, obecnie zaś zyskuje on rangę strategicznego wyboru przedsiębiorstwa⁴², skutkującego przebudową struktury organizacyjnej i tworzeniem trwałych relacji z partnerami biznesowymi. Współczesny kształt i cechy otoczenia podmiotów gospodarczych powodują, że „de facto każda decyzja dotycząca outsourcingu ma potencjalnie strategiczny charakter”⁴³.

Złożoność problemów i szerokie spektrum zadań, przed jakimi stoi współczesna logistyka, w połączeniu z jej globalnym charakterem i turbulentnym otoczeniem powodują, że jest ona obecnie jednym z najtrudniejszych i najważniejszych elementów współczesnej gospodarki. Usługodawcy logistyczni nie są już postrzegani jako podwykonawcy, lecz stanowią ważne ogniwo wnoszące istotną wartość do całego łańcucha dostaw. Wraz z rozszerzaniem zakresu wykonywanych przez nich działań o czynności związane z zarządzaniem, kompleksową obsługą obszarów obejmujących przepływ produktów, informacji i środków finansowych, zwiększa się ich udział w osiąganiu wysokiej sprawności łańcucha dostaw⁴⁴. W literaturze podkreśla się, że przyszłość należy do tzw. inteligentnej logistyki, którą tworzą nie tylko zaawansowane modele i algorytmy decyzyjne wspomagające działania człowieka,

---

ence, October 11-12, 2018, Croatia, p. 305 [cyt. za:] **Leończuk D., Golubiewska W.:** Kierunki rozwoju..., op. cit., s. 233.

⁴² **Materac J.:** Outsourcing jako koncepcja..., op. cit., s. 63.

⁴³ **Drzewiecki J.:** Outsourcing jako narzędzie modyfikacji modelu biznesu, *Marketing i Rynek*, 5/2014, s. 323.

⁴⁴ **Leończuk D., Golubiewska W.:** Kierunki rozwoju..., op. cit., s. 233.

mające na celu zwiększenie sprawności i bezpieczeństwa realizacji procesów logistycznych, ale również systemy posiadające zdolność uczenia się i dostosowania do pojawiających się potrzeb i ograniczeń, potrafiące radzić sobie z niedostatkami informacyjnymi i turbulentnym otoczeniem.

Bibliografia

- [1] 10PL Logistics?, [online] <http://www.cr-supplychain.com/blog/10pl-logistics.html>, (dostęp: 09.07.2023).
- [2] **Bajec P., Jakomin I.:** The next big opportunity to build competitiveness: intelligent logistics outsourcing, *Transport Problems*, t. 6, z. 3, 2011.
- [3] Crowdsourcing, [online] <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/crowdsourcing>, (dostęp: 09.07.2023).
- [4] **Dąbrowska K.:** Kluczowe czynniki sukcesu w branży logistycznej, *Autobusy*, 10–11/2019.
- [5] **Dominguez L. R.:** *Outsourcing krok po kroku dla menedżerów*, Wydawnictwo Oficyna Wolters Kluwer Business, Warszawa 2009.
- [6] **Gąsowska M. K.:** Logistyka jako determinanta konkurencyjności przedsiębiorstwa usługowego — wyniki badań (cz. I), *Gospodarka Materialowa i Logistyka*, 12/2020.
- [7] **Grabowska J.:** Outsourcing usług logistycznych, *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Seria: Organizacja i Zarządzanie*, z. 60, 1871/2012.
- [8] **Grover V., Teng J. T. C., Cohen M. J.:** *Towards a Theoretically-based Contingency Model of Information Systems Outsourcing* [w:] Willcocks L. P., Lacity M. C.: *Strategic Sourcing of Information System*, Willey & Sons, New York 1998.
- [9] **Hirschheim R., Dibbern J.:** *Outsourcing in a Global Economy: Traditional Information Technology Outsourcing, Offshore Outsourcing and Business Process Outsourcing* [w:] Hirschheim R., Heinzl A., Dibbern J. (red.), *Information Systems Outsourcing. Global Challenges and Process Opportunities*, Springer, Berlin-Heidelberg 2009.
- [10] **Horzela A. et al.:** Analysis of use of communication standards on the implementation of distribution processes in fourth party logistics (4PL), *Business Logistics in modern management. Proceedings of the 18th International Scientific Conference*, October 11-12, 2018, Croatia.

- [11] **Jezierski, A.:** *Konkurencja na rynku usług logistycznych w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2019.
- [12] **Klima S.:** *Rola rozwoju zrównoważonego w kształtowaniu konkurencyjności przedsiębiorstw* [w:] Maciejewski M., Wach K. (red.), *Handel zagraniczny i biznes międzynarodowy we współczesnej gospodarce*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2017.
- [13] **Kłos M.:** *Outsourcing w polskich przedsiębiorstwach*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2023.
- [14] **Kocot M.:** Wykorzystanie outsourcingu w wybranych obszarach funkcjonowania przedsiębiorstwa, *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas, Zarządzanie*, 1/2013.
- [15] **Kolterman K.:** *Innowacje technologiczne w procesie budowania przewagi konkurencyjnej MŚP*, Difin, Warszawa 2013.
- [16] **Kopczyński T.:** *Outsourcing w zarządzaniu przedsiębiorstwami*, PWE, Warszawa 2010.
- [17] **Kozerska M.:** Operator usług logistycznych na rynku usług w Polsce, *Autobusy*, 6/2016.
- [18] **Leończuk D., Golubiewska W.:** Kierunki rozwoju usługodawców logistycznych i ich wpływ na funkcjonowanie współczesnych łańcuchów dostaw, *Akademia Zarządzania*, 5(3)/2021.
- [19] **Leśniewski M. A.:** *Konkurencyjność przedsiębiorstw. Wybrane problemy*, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń 2011.
- [20] **Majid Z. A., et al.:** Innovation in Logistics from 1PL toward 10PL: Counting the numbers, *Advances in Transportation and Logistics Research*, Grostlog 2019.
- [21] **Materac J.:** Outsourcing jako koncepcja zarządzania wykorzystywana w Siłach Zbrojnych RP, *Zeszyty Naukowe ZPSB, Firma i Rynek*, 2(58)/2020.
- [22] **Matwiejczuk R.:** *Logistyczne potencjały sukcesu w tworzeniu przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa* [w:] *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* nr 382, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław 2015.
- [23] **Perechuda K. (red.):** *Zarządzanie przedsiębiorstwem przyszłości*, Placet, Warszawa 2000.
- [24] **Plączek E.:** Trendy rozwojowe usługodawców logistycznych w Polsce, *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 322/2017.

- [25] **Radło M. J.:** *Outsourcing w strategiach przedsiębiorstw*, [w:] Ciesielska D., Radło M. J., *Outsourcing w praktyce*, Poltext, Warszawa 2011.
- [26] **Szreter P.:** Generalne perspektywy rynku usług logistycznych, [online] https://log24.pl/news/generalne_perspektywy-rynku-uslug-logistycznych-3/, (dostęp: 10.07.2023).
- [27] **Trocki M.:** *Outsourcing: metoda restrukturyzacji działalności gospodarczej*, PWE, Warszawa 2001.
- [28] **Tunak B.:** Kluczowe czynniki sukcesu usługodawców logistycznych w świetle zmian zachodzących na rynku TSL, *Gospodarka Materialowa i Logistyka*, 8/2017.
- [29] WareTeka, [online] <https://wareteka.pl>, (dostęp: 09.07.2023).
- [30] **Włodarczyk B., Kielek D.K.:** Etapy rozwoju polskiego rynku usług logistycznych – od tradycji (1PL) do innowacji (5PL), *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Współczesne Problemy Ekonomiczne. Globalizacja. Liberalizacja. Etyka*, 5/2012.
- [31] **Zelkowski J., Gontarczyk M., Kijek M., Owczarek P.:** Analiza i ocena operatorów logistycznych w Polsce, *Prace Naukowe Politechniki Warszawskiej*, z. 120, Transport, 2018.
- [32] **Zimniewicz K.:** *Współczesne koncepcje i metody zarządzania*, PWE, Warszawa 2003.
- [33] **Zowada K.:** Rynek TSL jako płaszczyzna rozwoju zielonych praktyk logistycznych, Marketing i Rynek, *Journal of Marketing and Market Studies*, t. XXVI, 2/2019.

Nina Leloch

Studentka kierunku Logistyka
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Anna Misztal

Instytut Logistyki i Informatyki
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Zrównoważony rozwój przedsiębiorstw transportowych wchodzących na rynek w kontekście uwarunkowań geopolitycznych

1. Wstęp

Zrównoważony rozwój przedsiębiorstw transportowych ma istotne znaczenie dla stabilnego rozwoju społeczno-gospodarczego państw. Praktycznym wyrazem implementacji koncepcji zrównoważonego rozwoju na poziomie przedsiębiorstwa jest podejmowanie działań ukierunkowanych na poprawę sytuacji ekonomicznej i finansowej, warunków i zasad pracy, zmniejszenie negatywnego wpływu działalności gospodarczej na środowisko naturalne.

Niniejsze opracowanie składa się ze wstępu, omówienia wybranych problemów teoretycznych związanych z realizacją koncepcji zrównoważonego rozwoju przez przedsiębiorstwa, analizy uwarunkowań związanych z możliwościami jakie daje owa idea nowym polskim przedsiębiorstwom transportowym.

Podstawowym celem rozdziału jest wskazanie szans i zagrożeń dla przedsiębiorstw transportowych wchodzących na rynek w obecnej sytuacji geopolitycznej. Hipoteza badawcza brzmi następująco: Obecne

uwarunkowania geopolityczne sprzyjają podejmowaniu działań wspierających rozwój środowiskowy.

W opracowaniu wykorzystano polską i zagraniczną literaturę przedmiotu, zwartą i czasopiśmienniczą. Badanie empiryczne przeprowadzono w oparciu o ogólnodostępne dane i dokumenty poświęcone współczesnym uwarunkowaniom prowadzenia biznesu.

2. Zrównoważony rozwój – przegląd wybranych zagadnień teoretycznych

Procesy industrializacji, zwiększony przepływ dóbr oraz informacji w wymiarze globalnym, przyczyniły się do zmian w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej. Z uwagi na gwałtowny rozwój przemysłu oraz rozkwit biznesu, coraz bardziej widoczne stają się problemy związane z zanieczyszczaniem środowiska naturalnego, wywołane przez nierozważne aktywności rynkowe poszczególnych jednostek, co w horyzoncie długoterminowym prowadzi do pogorszenia się jakości życia społeczeństw¹.

W odpowiedzi na pogłębiające się trudności o charakterze ogólnoswiatowym, tj. zmiany klimatu, istotne jest wdrażanie koncepcji zrównoważonego rozwoju w paletę działań przedsiębiorstw, mając na celu przeciwdziałanie negatywnym skutkom, towarzyszącym dynamicznie zachodzącym przemianom gospodarczym².

Koncepcja zrównoważonego rozwoju (ang. *sustainable development*) zyskała na globalnym znaczeniu w latach 70-tych XX wieku, dzięki aktywnościom podejmowanym przez Organizację Narodów Zjednoczonych, ukierunkowanym na zahamowanie pogłębiających się problemów ekologicznych w przestrzeni międzynarodowej³.

¹ **Misztal A.:** Zrównoważony rozwój przedsiębiorstw a stopień rozwoju społeczno-gospodarczego, *Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów*, 2019, nr 174, s. 34.

² **Misztal A.:** Zrównoważony rozwój..., op. cit., s. 34.

³ **Burchard-Dziubińska M., Rzeńca A., Drzazga D.:** *Zrównoważony rozwój – naturalny wybór*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, s. 12.

Z czasem poza kwestią degradacji środowiska naturalnego, uwzględniając nowe pojawiające się trudności, idea zyskała charakter wielowymiarowy. Zgodnie z definicją zaproponowaną przez Komisję Brundtland w 1987 roku, zrównoważony rozwój: „*to taki rozwój, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być zaspokojone bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie*⁴”. Jednakże złożoność idei oraz cyklicznie pojawiające się nowe wyzwania w wymiarze globalnym, utrudniają wyłonienie jednej, powszechnie akceptowalnej definicji terminu „zrównoważony rozwój”.

Fundamentalne znaczenie w aspekcie formowania koncepcji miał Szczyt Ziemi zorganizowany przez ONZ w Rio de Janeiro w 1992 roku, gdzie opublikowano długofalowy plan ogólnosiwiatowego rozwoju, uwzględniając cele w zakresie trzech, powiązanych ze sobą sfer: ekonomicznej, społecznej oraz ekologicznej⁵.

Koncepcja zrównoważonego rozwoju stanowi zatem odpowiedź na negatywne skutki wzmożonej działalności człowieka. Poprawa obecnej alarmującej sytuacji społeczno-gospodarczej oraz zahamowanie dalszej degradacji środowiska naturalnego, możliwe są tylko poprzez integrację działań w obrębie trzech powiązanych filarów idei. Ponadto faktyczna realizacja celów koncepcji wymaga współpracy między podmiotami na arenie międzynarodowej i w wymiarze lokalnym⁶.

W związku z szerzącym się konsumpcjonizmem wynikającym z powszechnej dostępności dóbr, głównymi adresatami idei w skali mikroekonomicznej stają się przedsiębiorstwa, które odpowiadając na rosnące zapotrzebowanie płynące z rynku, przyczyniają się do znaczącej dewastacji środowiska⁷. Obecnie funkcjonujące modele prowadzenia działalności, nastawione na maksymalizację zysku, wiążą się bowiem z brakiem poszanowania przyrody, jak również skutkują tworzeniem nowego systemu wartości wśród obywateli. Koncepcja zrównoważonego

⁴ <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/zrownowazony-rozwoj> (dostęp: 10.01.2024)

⁵ **Raczkowska M., Mikula A., Utzig M.:** *Zrównoważony rozwój w obszarze społecznym w Unii Europejskiej*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2021, s. 10-11.

⁶ **Misztal A.:** *Zrównoważony rozwój...*, op. cit., s. 36.

⁷ **Trojanowski T.:** *Przedsiębiorstwo wobec wyzwań zrównoważonego rozwoju*, *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Organizacja i Zarządzanie*, 2015, nr. 77, s. 240.

rozwoju skłania zatem pojedyncze podmioty do wdrażania ekologicznych rozwiązań w sferze biznesowej, jak również niwelowania negatywnego wpływu promocji oraz masowej sprzedaży towarów na społeczeństwo⁸.

Rozwój przedsiębiorstw charakteryzuje się wysokim stopniem złożoności, ze względu na dynamiczne transformacje w przestrzeni społeczno-gospodarczej. Pojęcie rozumiane jest jako proces zachodzących zmian w danej jednostce, pod wpływem sytuacji występującej w otoczeniu⁹. Poziom rozwoju przedsiębiorstw determinowany jest, wobec tego, przez różnorodne czynniki o charakterze wewnętrznym (m.in. odnoszące się do stopnia wykwalifikowania kadry zarządzającej, sytuacji finansowej, wiedzy oraz strategii danego pomiotu) oraz czynniki zewnętrzne (tj. uwarunkowania makroekonomiczne czy regulacje prawne)¹⁰. Wymogiem staje się zatem ciągłe monitorowanie otoczenia przedsiębiorstwa oraz systematyczne dostosowywanie celów organizacji do występujących warunków rynkowych¹¹.

Podmioty gospodarcze realizujące zasady zrównoważonego rozwoju określane są mianem przedsiębiorstw zrównoważonych, gdyż uwzględniają w swojej działalności równorzędnie cele ekonomiczne, jak również wykazują się dbałością o środowisko oraz społeczeństwo¹². W aspekcie ekologii działania jednostek odnoszą się do redukcji wykorzystywanych materiałów i zasobów niezbędnych do produkcji wyrobów. Z kolei w wymiarze społecznym istotne staje się zapewnienie godnych warunków pracy osobom zatrudnionym, budowanie trwałych relacji z klientami oraz dostawcami, co przyczynia się do wzrostu efek-

---

⁸ **Pabian A.:** Sustainable Personnel – pracownicy przedsiębiorstwa przyszłości, *Zarządzanie Zasobami Ludzkimi*, 2011, nr. 5, s. 11.

⁹ **Kowalska M., Misztal A.:** *Wpływ bezpieczeństwa finansowego na zrównoważony rozwój przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2020, s. 13-14.

¹⁰ **Kowalska M., Misztal A.:** *Wpływ bezpieczeństwa finansowego...*, op. cit., s. 15-16.

¹¹ **Zu L.:** *Sustainable Enterprise Development*, In: Idowu, S.O., Capaldi, N., Zu, L., Gupta, A.D. (eds) *Encyclopedia of Corporate Social Responsibility*. Springer, Berlin, Heidelberg 2013.

¹² **Misztal A.:** Stabilizacja makroekonomiczna a zrównoważony rozwój przedsiębiorstw – przypadek Bułgarii, Czech, Polski i Rumunii, *Studia Prawno-Ekonomiczne*, 2019, t. 113, s. 192-193.

tywności danego podmiotu oraz osiągnięcia trwałej przewagi konkurencyjnej w przestrzeni rynkowej¹³. Ponadto koncepcja zrównoważonego rozwoju uwypukla potrzebę wdrażania nowoczesnych technologii oraz innowacyjnych rozwiązań, usprawniających realizację procesów zachodzących w danym podmiocie gospodarczym.

Zrównoważony rozwój przedsiębiorstw stanowi zatem strategię, mającą na uwadze konkretne ekonomiczne wymagania właścicieli danego podmiotu oraz jego interesariuszy, przy jednoczesnym racjonalnym wykorzystywaniu zasobów naturalnych i trosce o godne warunki życia przyszłych pokoleń¹⁴.

Należy podkreślić, iż zrównoważenie poszczególnych celów przedsiębiorstw stanowi jednak znaczącą trudność oraz wymaga wieloaspektowego spojrzenia na kwestie zarządzania podmiotem gospodarczym, w tym obejmuje optymalizację decyzji dotyczących osiągnięcia zysku i dbałości o środowisko oraz społeczeństwo¹⁵.

W związku z masowym przepływem dóbr oraz informacji w przestrzeni gospodarczej, na znaczeniu zyskuje logistyka. Zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD) przedsiębiorstwa oferujące usługi z zakresu „transport oraz gospodarka magazynowa” zaliczane są do sekcji H¹⁶.

W wyniku wzrostu konkurencyjności na rynku, coraz więcej podmiotów świadczących usługi logistyczne decyduje się na implementację koncepcji zrównoważonego rozwoju, mając na celu budowanie pozytywnego wizerunku podmiotu, przeciwdziałającego narastającym problemom społecznym oraz ekologicznym¹⁷.

---

¹³ **Gadomska-Lila K., Wasilewicz J.:** Zrównoważony rozwój i społeczna odpowiedzialność z perspektywy biznesowej, *Studia i Prace WNEiZ US*, 2016, nr 46/1, s. 305-306.

¹⁴ **Grudzewski W. M., Hejduk I. K., Sankowska A., Wańtuchowicz M.:** *Sustainability w biznesie, czyli przedsiębiorstwo przyszłości – zmiany paradygmatów i koncepcji zarządzania*, Poltext, Warszawa 2010, s. 303.

¹⁵ **Trojanowski T.:** *Przedsiębiorstwo...*, op. cit., s. 244.

¹⁶ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/handel/zmiany-w-popycie-na-uslugi-w-latach-2015-i-2020,19,1.html>.

¹⁷ **Gadomska-Lila K., Wasilewicz J.:** Zrównoważony rozwój..., op. cit., s. 306-307; **Plączek E.:** Koncepcja zrównoważonego rozwoju u operatorów logistycznych, *Logistyka*, 2011, nr 4, s. 749.

Zrównoważony rozwój przedsiębiorstw sekcji H odnosi się zatem do poszukiwania innowacyjnych rozwiązań wdrażanych w sferę procesów logistycznych, uwzględniając wykorzystywanie nowoczesnych technologii w działalności podmiotów, pojazdów o napędzie elektrycznym do przewozu towarów czy redukcji zużywanych zasobów niezbędnych do obsługi zamówień¹⁸.

W związku z nagłaśnianiem szerzących się globalnie wyzwań wynikających ze wzmożonej działalności biznesowej, koncepcja zrównoważonego rozwoju zyskuje na znaczeniu oraz staje się niezbędna do dalszego, efektywnego funkcjonowania podmiotów w przestrzeni gospodarczej.

Ze względu na wysoki stopień emisyjności przedsiębiorstw zaliczanych do sekcji „transport i gospodarka magazynowa”, wymogiem staje się również podejmowanie przez instytucje działań na szczeblu krajowym i unijnym w celu stworzenia prawnych regulacji dla sekcji H¹⁹.

3. Analiza SOAR dla przedsiębiorstw transportowych w kontekście obecnej sytuacji geopolitycznej

Współczesne uwarunkowania zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw są uzależnione od szeregu czynników. Niewątpliwie należy podkreślić, że wojna na Ukrainie wzmocniła dyskusje na temat kierunków rozwoju współczesnych podmiotów gospodarczych.

Czynnikiem aktywizującym podejmowanie inwestycji ekologicznych są wysokie ceny surowców i konieczność dostosowania się do regulacji prawnych w zakresie ochrony środowiska naturalnego.

Nowe przedsiębiorstwa wchodzące na rynek z jednej strony muszą dostosować się do współczesnych uwarunkowań rynkowych, z drugiej zaś praktyczna implementacja koncepcji zrównoważonego rozwoju może stać się dla nich elementem tworzenia przewagi konkurencyjnej.

---

¹⁸ **Placzek E.:** *Koncepcja...*, op. cit., s. 750.

¹⁹ **Bryndziak S.:** *Opodatkowanie jako instrument polityki ochrony środowiska, Studia Prawno-Ekonomiczne*, 2014, t. XCIII, s. 25-26.

W celu weryfikacji postawionej we wstępie hipotezy badawczej przeprowadzono analizę SOAR, która pozwoliła określić mocne strony organizacji, szanse, aspiracje oraz rezultaty nowych przedsiębiorstw transportowych wdrażających idee zrównoważonego rozwoju w kontekście obecnych uwarunkowań rynkowych i zagrożeń zewnętrznych (Tabela 1).

Tabela 1. Wyniki analizy SOAR dla przedsiębiorstwa transportowego wchodzącego na rynek

	Wewnętrzne	Zewnętrzne
Terażniejszość	Mocne strony (S-strengths)	Szanse (O- opportunities)
	<ul style="list-style-type: none"> • silna pozycja rynkowa dzięki ekoinnovazioneści • dobra komunikacja z otoczeniem • racjonalne wykorzystanie zasobów i obniżenie kosztów działalności • niskoemisyjna flota • rozwój pracowników • wsparcie dla lokalnych społeczności • wykorzystanie środków z unijnych i krajowych programów wsparcia dla przyjaznych środowisku rozwiązań	<ul style="list-style-type: none"> • poprawa komunikacji z otoczeniem zewnętrznym • możliwość budowy pozytywnego wizerunku marki • poszukiwanie nowych kontrahentów • większe zainteresowanie klientów • możliwość skorzystania z nowych zewnętrznych źródeł finansowania • możliwość szybszej adaptacji do trendów środowiskowych

	Aspiracje (A- aspiration)	Rezultaty (R- results)
Przyszłość	<ul style="list-style-type: none"> • aspiracje związane ze zmniejszeniem emisji o 2-3% w ciągu roku • tworzenie ekologicznego i przyjaznego społeczeństwu wizerunku • zwiększenie udziału w rynku • poprawa zysków ekonomicznych dzięki innowacjom ekologicznym i społecznym • zdolność do szybkiego reagowania na zmiany geopolityczne i wyzwania społeczne i gospodarcze z nich wynikające 	<ul style="list-style-type: none"> • monitorowanie na bieżąco wyników społecznej i ekologicznej odpowiedzialności biznesu • wykorzystanie danych do bardziej efektywnego zarządzania przedsiębiorstwem • sukces organizacji to poprawa wyników w obszarze finansowym, społecznym i środowiskowym • wykorzystanie narzędzi, technik do ewaluacji wyników i otoczenia zewnętrznego

Źródło: opracowanie własne.

Analiza SOAR dla przedsiębiorstw rozpoczynających działalność gospodarczą wskazuje, że obecne uwarunkowania geopolityczne mogą stanowić szanse, konieczne przy tym jest ich analizowanie na bieżąco i podejmowanie szybkich działań.

W kontekście zrównoważonego rozwoju podejmowanie działań zmierzających do zmniejszenia zużycia zasobów i niższej emisyjności powinny poprawić sytuację ekonomiczną przedsiębiorstw.

4. Zakończenie

Przedsiębiorstwa wchodzące na rynek w sekcji Transport i gospodarka magazynowa borykają się z szeregiem problemów spowodowanych przez obecne uwarunkowania społeczno-gospodarcze oraz wojnę na Ukrainie. Niewątpliwie czynnikami wpływającymi na uzyskiwane rezultaty są zmieniające się przepisy podatkowe, nowe obowiązki dla przedsiębiorców, zagrożenia zewnętrzne związane z wojną i stosunkowo wysokimi cenami paliw.

Wdrożenie idei zrównoważonego rozwoju przez przedsiębiorstwa w obecnych uwarunkowaniach geopolitycznych może być czynnikiem sprawczym i pozwolić przedsiębiorstwu przetrwać i uzyskać przewagę konkurencyjną.

Co więcej ekologiczne i społeczne rozwiązania są nie tylko mocnymi stronami w opinii konsumentów, ale również są ważnym elementem strategii podmiotów gospodarczych i mogą pozytywnie wpłynąć na wyniki ekonomiczne.

Bibliografia

- [1] **Burchard-Dziubińska M., Rzeńca A., Drzazga D.:** *Zrównoważony rozwój – naturalny wybór*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014.
- [2] **Gadomska-Lila K., Wasilewicz J.:** Zrównoważony rozwój i społeczna odpowiedzialność z perspektywy biznesowej, *Studia i Prace WNEiZ US*, 2016, nr 46/1.
- [3] **Grudzewski W. M., Hejduk I. K., Sankowska A., Wańtuchowicz M.:** *Sustainability w biznesie, czyli przedsiębiorstwo przyszłości – zmiany paradygmatów i koncepcji zarządzania*, Poltext, Warszawa 2010.
- [4] **Kowalska M., Misztal A.:** *Wpływ bezpieczeństwa finansowego na zrównoważony rozwój przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2020.
- [5] **Misztal A.:** Stabilizacja makroekonomiczna a zrównoważony rozwój przedsiębiorstw – przypadek Bułgarii, Czech, Polski i Rumunii, *Studia Prawno-Ekonomiczne*, 2019, t. 113.
- [6] **Misztal A.:** Zrównoważony rozwój przedsiębiorstw a stopień rozwoju społeczno- gospodarczego, *Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów*, 2019, nr 174.
- [7] **Pabian A.:** Sustainable Personnel – pracownicy przedsiębiorstwa przyszłości, *Zarządzanie Zasobami Ludzkimi*, 2011, nr 5.
- [8] **Raczkowska M., Mikula A., Utzig M.:** *Zrównoważony rozwój w obszarze społecznym w Unii Europejskiej*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2021.
- [9] **Trojanowski T.:** Przedsiębiorstwo wobec wyzwań zrównoważonego rozwoju, *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Organizacja i Zarządzanie*, 2015, nr 77.

- [10] **Zu L.:** *Sustainable Enterprise Development*, In: Idowu, S.O., Capaldi, N., Zu, L., Gupta, A.D. (eds) *Encyclopedia of Corporate Social Responsibility*. Springer, Berlin, Heidelberg 2013.
- [11] <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/zrownowazony-rozwoj>.

Patrycja Derdak
Studentka kierunku Logistyka
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Anna Misztal
Instytut Logistyki i Informatyki
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Zrównoważony model biznesowy przedsiębiorstwa transportowego w dobie zmian geopolitycznych

1. Wstęp

Model biznesowy to sposób prowadzenia działalności gospodarczej, który pozwala na generowanie wartości dodanej dla przedsiębiorstwa. Jego mianem można określić opis tego jak przedsiębiorca działa po to, aby wytworzyć określoną wartość ekonomiczną i społeczną. Model biznesowy to zatem logika działania przedsiębiorstwa, swoisty sposób na przetrwanie w konkurencyjnym otoczeniu rynkowym i generowanie określonych zysków.

We współczesnych realiach rynkowych na znaczeniu zyskują modele zrównoważonego biznesu, które zawierają opis tego jak organizacja zdobywa przewagę i określone korzyści w trzech obszarach ekonomicznym, społecznym i środowiskowym.

Podstawowym celem rozdziału jest zaprezentowanie zrównoważonego modelu biznesowego przedsiębiorstwa transportowego w kontekście uwarunkowań społeczno-gospodarczych i geopolitycznych.

W części teoretycznej zaprezentowano wybrane problemy związane ze zrównoważonym rozwojem oraz modelami biznesowymi, zaś w empirycznej przedstawiono wzorzec modelu biznesowego przed-

siębiorstwa transportowego w kontekście obecnych uwarunkowań rynkowych. Analizy przeprowadzono w oparciu o polską i zagraniczną literaturę przedmiotu.

2. Zrównoważony rozwój – tło teoretyczne

Od lat siedemdziesiątych XX wieku rozpowszechniała się koncepcja zrównoważonego rozwoju, której myślą przewodnią było dbanie o środowisko we wszystkich aspektach procesu gospodarowania. Istotą tej idei jest dążenie do realizacji celów środowiskowych, ekonomicznych i społecznych¹.

Współcześnie rozumiana idea zrównoważonego rozwoju pochodzi z raportu Światowej Komisji Środowiska i Rozwoju ONZ „Nasza Wspólna Przyszłość” (1987 r.). Przedstawiono w nim, iż zrównoważonym rozwojem jest rozwój, który zaspokaja potrzeby obecnego pokolenia, nie umniejszając przy tym możliwości zaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń². Ważne jest podejmowanie działań w trzech płaszczyznach, dotyczących: ochrony środowiska oraz zasobów naturalnych, wzrostu gospodarczego i równomiernego podziału korzyści, które się z nim wiążą, a także rozwoju społecznego³.

Z kolei w 1992 r. po konferencji ONZ „Środowisko i Rozwój” w Rio de Janeiro pojęcie zrównoważonego rozwoju zaczęło się dynamicznie rozwijać. Podkreślono wówczas jak istotne jest podejmowanie działań przez lokalne społeczności, państwa oraz instytucje i organizacje, zmierzające do ograniczenia zmian klimatu⁴.

¹ **Sekula A.:** *Rozwój zrównoważony w skali gminy*, [w:] A. Bałaban (red). Europa bez granic – Polska a Unia Europejska. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, Gorzów Wielkopolski, 2002 s. 327-334.

² Raport Brundtland, Światowa Komisja ds. Środowiska i Rozwoju ONZ pt. „Nasza wspólna przyszłość”, 1987.

³ <https://www.unesco.pl/edukacja/dekada-edukacji-nt-zrownowazonego-rozwoju/unesco-a-zrownowazony-rozwoj/>, dostęp: 12.07.2023.

⁴ **Pawłowski A., Pawłowski L.:** Zrównoważony rozwój we współczesnej cywilizacji. Cz. 1: Środowisko a zrównoważony rozwój, *Problemy Ekorozwoju*, 2008, nr 3, 1, s. 54; **Misztal A.:** *Wpływ unijnej polityki regionalnej na zrównoważony*

Następne zgromadzenie odbyło się w Johannesburgu dekadę po szczycie w Rio de Janeiro. Wyróżniono wtedy, iż główne zadania powinny mieć na uwadze: dostęp do wody i infrastruktury sanitarnej, ochronę wody, rolnictwa, zdrowia i różnorodności biologicznej, zarządzanie ekosystemami oraz zapewnienie energii przy jednoczesnym daniu o środowisko naturalne⁵.

Zwiększona świadomość ekologiczna społeczeństwa, a także odnotowanie, iż globalizacja, dynamiczny wzrost transportu oraz rewolucja przemysłowa spowodowały wiele negatywnych zmian klimatycznych. Konieczne było podjęcie działań pozwalających na zachowanie części zasobów surowcowych dla przyszłych pokoleń⁶.

3. Koncepcje modelu zrównoważonego biznesu

Koncepcja modeli zrównoważonego biznesu wiąże się ze spojrzeniem na przedsiębiorstwo z dwóch stron, z jednej jako na przestrzeń, w której powstaje i kreowany jest kapitał społeczny i intelektualny dla interesariuszy, a z drugiej jako na instrument finansowy służący do pomnażania majątku właścicieli.

Słowo „zrównoważenie” (ang. sustainability) jest kluczowym pojęciem, które ma wpływ na zdefiniowanie roli oraz miejsca modelu biznesu zrównoważonego w zarządzaniu przedsiębiorstwem⁷.

---

rozwój euroregionów zachodniego pogranicza Polski, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016.

⁵ **Latoszek E.:** Koncepcja zrównoważonego rozwoju w teorii i praktyce ONZ, [w:] E. Latoszek, M. Proczek, M. Krukowska. *Zrównoważony rozwój a globalne dobro publiczne w teorii i praktyce organizacji międzynarodowych*. Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2016, s. 27-28.

⁶ **Kowalska M.:** *Egzogeniczne determinanty zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportowych gospodarek wschodzących Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Rys, Poznań 2021.

⁷ **Jabłoński A.:** *Zarządzanie strategiczne Quo vadis?* [w:] Krupski R. (red). *Prace naukowe, nr 22*, Wydawnictwo Wałbrzyskiej Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości, Wałbrzych 2012.

Założenia koncepcji modelu zrównoważonego biznesu w Polsce pierwsi scharakteryzowali W. M. Grudzewski, I. K. Hejduk, A. Sankowska oraz M. Wańtuchowicz. Definiują oni sustainability jako zdolność przedsiębiorstwa do nieustannej adaptacji i rozwoju, rekonstrukcji, rewitalizacji, reorientacji, nauki dla utrzymania stałej i odznaczającej się pozycji na rynku poprzez oferowanie ponadprzeciętnej wartości klientom obecnie i w przyszłości za pomocą organicznej zmienności kształtującej modele biznesowe, będącej skutkiem stwarzania nowych celów oraz możliwości przy zachowaniu równowagi interesów różnych grup⁸.

Jest to postawa nastawiona na sprawne i elastyczne przystosowywanie się organizacji do otaczających zmian za pomocą odpowiedniego przewidywania, prognozowania i reagowania na pojawiające się zjawiska rynkowe, jednocześnie zmierzając do tego, aby zostać pionierem i liderem na nieustannie zmieniającym się rynku.

W takie założenia wpisuje się model zrównoważonego biznesu, który opiera się na autorskiej idei SMART (ang. sustainability modelling and reporting system) stworzonej przez D. Sundaram i M. Daud Ahmed⁹. W modelu tym określona została drogowa mapa sustainability (ang. sustainable business transformation roadmap), której głównymi składnikami są: transformacja, projektowanie, strategia, odkrycia i nauka, monitorowanie i kontrola.

Takie założenia są zbieżne z koncepcją szans i okazji, którą podkreśla R. Krupski. Jest on zdania, że w przypadku, gdy uznamy, iż źródłem okazji jest zarówno otoczenie zewnętrzne przedsiębiorstwa, jak i wewnętrzna struktura organizacji, to opis strategii w języku okazji całkowicie znajdować się może w konwencji teorii endogenicznej. Paradygmat ten zdefiniowany jest w dwóch wersjach, pierwsza z nich stosuje teorie opisu typowe dla egzogenicznej, jak również endogenicznej teorii wzrostu oraz zakłada przystosowawczą istotę strategii.

---

⁸ **Grudzewski W.M., Hejduk I.K., Sankowska A., Wańtuchowicz M.:** *Sustainability w biznesie, czyli przedsiębiorstwo przyszłości, zmiany paradygmatów i koncepcji zarządzania*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2010, s. 27.

⁹ **Daud Ahmed M., Sundaram D.:** Sustainability modelling and reporting: From roadmap to implementation, *Decision Support Systems*, 2012, no 53, s. 611-624.

Druga z kolei zakłada kształtowanie otoczenia przez przedsiębiorstwo i wyraźnie wykorzystuje jedynie endogeniczne kategorie opisu¹⁰.

Osiąganie sukcesu gospodarczego za pomocą inteligentnie zaprojektowanych działań społecznych i ekologicznych wyróżnia modele zrównoważonego biznesu. Taki model powinien składać się z trzech elementów, jakimi są: strategia zarządzania skupiona na wynikach finansowych, a także na dążeniu do osiągnięcia celów ekologicznych i społecznych, nieprzymusowe zaangażowanie w konstruowanie rozwiązań problemów w kwestiach ekologicznych bądź społecznych oraz wynik biznesowy, który uzyskiwany jest za pomocą tego zaangażowania¹¹.

Kluczowymi cechami wyróżniającymi modele zrównoważonego biznesu są metoda biznesowa, będąca działalnością biznesową zharmonizowaną z określonym celem społecznym i obowiązkami na rzecz interesariuszy oraz zobligowanie do realizowania celów społecznych. Innymi elementami jakimi odznaczają się zrównoważone modele biznesowe są również: nadzór interesariuszy, uczciwe wynagrodzenie, racjonalne zyski, zaangażowanie w określanie celów organizacji, transparentność oraz odpowiedzialność ekologiczna i społeczna. Nie muszą one jednak pojawiać się we wszystkich przypadkach¹².

Istnieje zestaw kryteriów, jakie każdy proces, narzędzie bądź inicjatywa stosowane w obrębie modelu zrównoważonego biznesu powinny spełniać. Opracowano i zdefiniowano cztery wiodące zasady i cztery kryteria dotyczące procesów w strukturze modeli zrównoważonego biznesu. Do takich zasad należą¹³:

---

¹⁰ **Krupski R.:** Orientacja zasobowa w badaniach empirycznych. Identyfikacja horyzontu planowania rynkowych i zasobowych wielkości strategicznych, *Praca naukowa Wałbrzyskiej Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości*, Wałbrzych, 2011, s. 31.

¹¹ **Schaltegger S., Lüdeke-Freund F. i Hansen E.:** Business cases for sustainability: the role of business model innovation for corporate sustainability. *International Journal of Innovation and Sustainable Development*, 2012, 6(2), 95–119.

¹² **Sabeti H.:** The emerging Fourth Sector. Executive summary, 2009.

¹³ **Breuer H., Fichter K., Lüdeke-Freund F., Tiemann I.:** Sustainability-oriented business model development: principles, criteria and tools. *International Journal of Entrepreneurial Venturing*, 2018, no 10(2), s. 256–286.

- systemowe odnoszenie się do modelu biznesowego, biorące pod uwagę m.in. takie kwestie jak: systemy produktowo – usługowe, cykl życia produktu, rozważanie nad efektami;
- ukierunkowanie na zrównoważony rozwój w wartościach i celach, na których uwarunkowano działalność;
- postawa zakładająca wzajemną zależność interesariuszy, efektywne zarządzanie utrudnieniami, odpowiednie postrzeganie ich interesów, oczekiwań i wpływu na realizację celów przez organizację, a także refleksję etyczną w zakresie odpowiedzialności społecznej przedsiębiorstwa i zrównoważonego rozwoju;
- przygotowywanie wartości zarówno dla przedsiębiorstwa, jego udziałowców i klientów, jak również przygotowywanie materialnej i niematerialnej wartości dla interesariuszy rynkowych oraz nierynkowych. Z kolei, jeśli chodzi o kryteria, to wyróżniono następujące¹⁴:
- modelowanie podatne na kontekst – taka postawa jednoczy elementy, które w tradycyjnej koncepcji do modelu biznesowego są traktowane jako czynniki zewnętrzne;
- przeformułowanie elementów modelu biznesowego – projektowanie komponentów powinno być działaniem ukierunkowanym zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju;
- zarządzanie wynikami i wpływem – obowiązkiem jest stałe kontrolowanie osiągniętych wyników i wywieranego wpływu, ponieważ efekty zaplanowanych działań w rzeczywistości mogą odbiegać od tych, które założono podczas modelowania;
- modelowanie oparte na współpracy – to kryterium wyznacza, jacy uczestnicy są aktywni w procesach i jakie są między nimi interakcje.

4. Model przedsiębiorstwa transportowego a odporność na uwarunkowania geopolityczne

Model biznesowy uwzględniający trzy filary zrównoważonego rozwoju, w tym ekonomiczny, społeczny i środowiskowy może

---

¹⁴ <https://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/93/id/1550> (dostęp: 10.01.2024)

wzmocnić pozycję konkurencyjną przedsiębiorstwa i poprawić jego wyniki ekonomiczne.

Z punktu widzenia zagrożeń zewnętrznych przedsiębiorstwa transportowe powinny posiadać efektywne a zarazem elastyczne modele biznesowe, uwzględniające szanse i zagrożenia płynące z otoczenia zewnętrznego. W Tabeli 1 przedstawiono komponenty modelu biznesowego przedsiębiorstwa transportowego.

Tabela 1. Model zrównoważonego biznesu przedsiębiorstwa transportowego

Wartość dla klienta	<ul style="list-style-type: none"> • możliwość stworzenia usługi transportowej na miarę • stosowanie ekologicznych środków transportowych • wysoka dostępność do ekologicznych usług transportowych • wdrażanie innowacyjnych rozwiązań ekologicznych • pomoc i wsparcie dla uchodźców z zagrożonych wojna terenów jako element budowy pozytywnego wizerunku marki • ekologiczne opakowania
Segmenty klientów	<ul style="list-style-type: none"> • klienci indywidualni • klienci grupowi
Kanały dystrybucji	<ul style="list-style-type: none"> • sprzedaż pośrednia i bezpośrednia • kanały własne i partnerskie
Relacje z klientem	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystanie wszystkich możliwości dotarcia do klientów dla których ochrona środowiska ma kluczowe znaczenie • tworzenie nowych kontaktów z klientami
Strumienie przychodów	<ul style="list-style-type: none"> • sprzedaż usług transportowych • sprzedaż powierzchni magazynowych
Kluczowe zasoby	<ul style="list-style-type: none"> • zasoby ludzkie, w tym ich wiedza, umiejętności i ekologiczne nastawienie

Kluczowe działania	<ul style="list-style-type: none"> • wdrażanie rozwiązań wspierających zrównoważony rozwój oraz społeczną i ekologiczną odpowiedzialność biznesu • tworzenie wartości dla klienta poprzez oferowanie ekologicznych rozwiązań
Partnerstwa	<ul style="list-style-type: none"> • współpraca z przedsiębiorstwami i organizacjami, które są społecznie i ekologicznie odpowiedzialne; • wykorzystanie partnerstw i zewnętrznych źródeł finansowanie inwestycji społecznie i ekologicznie odpowiedzialnych
Struktura kosztów	<ul style="list-style-type: none"> • obniżenie kosztów związanych z racjonalnym wykorzystaniem surowców mineralnych • efektywna polityka zarządzania kosztami • odpowiedzialne szukanie oszczędności • zwiększenie udziału kosztów związanych z rozwojem ekologicznym przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne.

Uwzględnienie uwarunkowań rynkowych i dostosowanie modeli biznesowych do sytuacji rynkowej ma kluczowe znaczenie nie tylko dla funkcjonowania, ale i dla rozwoju przedsiębiorstwa na rynku.

Akcentowanie kwestii społecznych i ekologicznych w modelach biznesowych może stanowić cenne źródło przewagi konkurencyjnej, a efektywne zarządzanie zasobami ludzkimi powinno wpłynąć na obniżenie kosztów prowadzenia działalności gospodarczej a tym samym na generowanie dobrego wyniku finansowego.

5. Zakończenie

Efektywność modeli biznesowych uzależniona jest od szeregu czynników zewnętrznych i wewnętrznych, w tym uwarunkowań związanych z przyjętą strategią biznesową, podejściem zarządzających

do kwestii związanych ze społeczną i ekologiczną odpowiedzialnością biznesu. Przejawem skuteczności i efektywności modeli biznesowych jest bieżące funkcjonowanie podmiotu gospodarczego oraz utrzymanie odpowiednich relacji bilansowych.

Model zrównoważonego biznesu uwzględnia kwestie ekonomiczne, społeczne i środowiskowe, stąd też może on stanowić cenne źródło przewagi konkurencyjnej w zmieniającym się otoczeniu rynkowym. Z punktu widzenia zagrożeń płynących z zewnątrz istotnym jest, aby model zrównoważonego biznesu uwzględniał partnerów biznesowych oraz wypełniał lukę dla klientów dla których kwestie ekologii mają znaczenie.

Elastyczny model biznesowy jest również niezwykle istotny w czasie zagrożeń związanych z wojną na Ukrainie, gdyż pozwala on wykorzystać szansę i reagować na kryzysy płynące z otoczenia zewnętrznego.

Bibliografia

- [1] **Breuer H., Fichter K., Lüdeke-Freund F., Tiemann I.:** Sustainability-oriented business model development: principles, criteria and tools. *International Journal of Entrepreneurial Venturing*, 2018, no 10(2).
- [2] **Daud Ahmed M., Sundaram D.:** Sustainability modelling and reporting: From roadmap to implementation, *Decision Support Systems*, 2012, no 53.
- [3] **Grudzewski W.M., Hejduk I.K., Sankowska A., Wańtuchowicz M.:** *Sustainability w biznesie, czyli przedsiębiorstwo przyszłości, zmiany paradygmatów i koncepcji zarządzania*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2010.
- [4] **Jabłoński A.:** *Zarządzanie strategiczne Quo vadis?* [w:] Krupski R. (red). *Prace naukowe, nr 22, Wydawnictwo Wałbrzyskiej Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości*, Wałbrzych 2012.
- [5] **Kowalska M.:** *Egzogeniczne determinanty zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportowych gospodarek wschodzących Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Rys, Poznań 2021.
- [6] **Krupski R.:** Orientacja zasobowa w badaniach empirycznych. Identyfikacja horyzontu planowania rynkowych i zasobowych wielkości

strategicznych, *Praca naukowa Wałbrzyskiej Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości*, Wałbrzych, 2011.

- [7] **Latoszek E.:** Koncepcja zrównoważonego rozwoju w teorii i praktyce ONZ, [w:] E. Latoszek, M. Proczek, M. Krukowska. *Zrównoważony rozwój a globalne dobra publiczne w teorii i praktyce organizacji międzynarodowych*. Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2016.
- [8] **Misztal A.:** *Wpływ unijnej polityki regionalnej na zrównoważony rozwój euroregionów zachodniego pogranicza Polski*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016.
- [9] **Pawłowski A., Pawłowski L.:** Zrównoważony rozwój we współczesnej cywilizacji. Cz. 1: Środowisko a zrównoważony rozwój, *Problemy Ekorozwoju*, 2008, nr 3, 1.
- [10] **Sabeti H.:** The emerging Fourth Sector. Executive summary, 2009.
- [11] **Schaltegger S., Lüdeke-Freund F. i Hansen E.:** Business cases for sustainability: the role of business model innovation for corporate sustainability. *International Journal of Innovation and Sustainable Development*, 2012, 6(2).
- [12] **Sekuła A.:** *Rozwój zrównoważony w skali gminy*, [w:] A. Bałaban (red). *Europa bez granic – Polska a Unia Europejska*. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, Gorzów Wielkopolski, 2002.
- [13] Raport Brundtland, Światowa Komisja ds. Środowiska i Rozwoju ONZ pt. „Nasza wspólna przyszłość”, 1987.
- [14] <https://www.unesco.pl/edukacja/dekada-edukacji-nt-zrownowazonego-rozwoju/unesco-a-zrownowazony-rozwoj/>, dostęp: 12.07.2023.

Anna Misztal
Instytut Logistyki i Informatyki
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Polski system podatkowy a branża transportowa – regulacje w Polskim Ładzie

1. Wstęp

Podatki mają charakter publicznoprawny, są nieodpłatne, przymusowe i bezzwrotne, pobierane są w formie pieniężnej i zasilają budżet państwa bądź jednostek samorządu terytorialnego. Są one najważniejszym źródłem dochodu państwa. Pozwalają nie tylko na jego bieżące funkcjonowanie i realizację zadań, ale również są gwarantem rozwoju.

Polski system podatkowy zmienił się w sposób znaczący po wprowadzeniu ustawy Polski Ład. Aktualnie wyróżnia się kilkanaście rodzajów podatków bezpośrednich oraz trzy rodzaje podatków pośrednich. Różnią się one podmiotem opodatkowania, przedmiotem oraz sposobem poboru podatków. Podatki tworzą system podatkowy, który jest spójną całością w sensie ekonomiczno-prawnym. Spełniają one trzy podstawowe funkcje, fiskalną, redystrybucyjną oraz stymulacyjną.

Podatki są nieodłącznym elementem prowadzenia biznesu, gdyż stanowią one koszt, a sama znajomość systemu podatkowego, obowiązków oraz możliwości z niego płynących wpływa na wyniki finansowe uzyskiwane przez przedsiębiorstwa.

Zmiana zasad rozliczania działalności gospodarczej i struktury obciążeń podatkowych wprowadzona w nowelizacji ustaw podatkowych, określana mianem Polskiego Ładu, wpłynęła na prowadzenie działalności gospodarczej w sekcji Transport i gospodarka magazynowa (H).

Celem niniejszego opracowania jest omówienie kluczowych regulacji prawnych w zakresie podatków ważnych z punktu widzenia rozwoju

sekcji H. W pierwszej części omówiono najważniejsze zmiany wprowadzone w Polskim Ładzie, w dalszej części opracowania skupiono się na ich wpływie na transport.

2. Polski Ład – kluczowe kierunki zmian systemu podatkowego

W 2022 roku polski system podatkowy uległ dużemu przeobrażeniu. Władze wprowadziły Polski Ład, u którego podstaw leżała jedna z największych reform podatkowych w ostatnich kilku latach w Polsce¹. Oparto go na pięciu kluczowych założeniach²:

- 7% PKB na wydatki związane z ochroną zdrowia;
- obniżenie podatków dla osób z najniższym dochodem, gdyż podniesiono kwotę wolną dla pracujących do poziomu 30 tys. PLN rocznie;
- wzrost inwestycji poprzez emisje obligacji rozwojowych;
- zwiększenie dostępności do mieszkań bez wkładu własnego i domów do 70 m² bez formalności;
- emerytury bez podatku do 2,5 tys. PLN.

W ramach Polskiego Ładu wprowadzono pakiet zmian podatkowych, który zaczął obowiązywać 1 stycznia 2022 r., a w kolejnych okresach był nowelizowany (wprowadzono Polski Ład 2.0 oraz Polski Ład 3.0: 25 października 2022 r.)³.

---

¹ **Chmielecka A., Szulc A.:** Analiza wpływu zmian wprowadzonych przez ustawę „Polski Ład” na obciążenia podatkowo-składkowe podmiotów sektora MMP, *Przestrzeń, Ekonomia, Społeczeństwo*, 2020, 18/II.

² **Obuchowski S., Sarnowski J.:** Kalendarium wdrożenia podatkowej części Polskiego Ładu (cz. 1), *Doradztwo Podatkowe – Biuletyn Instytutu Studiów Podatkowych*, 2021, nr 11; **Adamczyk J.:** Polski Ład- wątpliwości konstytucyjne, *Radca Prawny- Zeszyty Naukowe*, 2022, nr 1.

³ **Łożykowski A.:** *Polski Ład z perspektywy sektora finansów publicznych*, [w:] E. Małecka-Ziemińska, *Polski Ład a opodatkowanie dochodów. Ujęcie prawne, finansowe i ekonomiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2023; **Witczak I.:** Strategia podatkowa jako determinanta kreowania wartości przedsiębiorstwa, *Przegląd Prawno-Ekonomiczny*, 2023, nr 1.

Nowe regulacje podatkowe wprowadzono w związku ze zmianą ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych. Najważniejsze zmiany wprowadzone w ramach reformy podatkowej Polski Ład dotyczą następujących kwestii⁴:

- zmiany dla pracowników oraz płatników, w tym likwidacja możliwości odliczenia składki zdrowotnej od podatku dochodowego od osób fizycznych, nowa skala podatkowa oraz wysokość kwoty wolnej od podatku, likwidacja ulgi dla klasy średniej, opodatkowanie najmu;
- nowe obciążenia podatkowe, podatek od przerzuconych dochodów, minimalny podatek dochodowy;
- uszczelnienie systemu podatkowego, wprowadzono rozszerzenie definicji zarządu na terytorium RP, ukryta dywidenda;
- ograniczenia dla biznesu, w tym zmiany w obszarze przepisów dotyczących podatków u źródła, ograniczenia w zakresie amortyzacji składników majątku w spółkach nieruchomościowych;
- ulgi podatkowe, w tym zmiany w estońskim CIT, zmiany w zakresie ulg podatkowych;
- szanse dla biznesu, w tym opodatkowanie spółek holdingowych (możliwość skorzystania ze zwolnienia z CIT 95% kwoty dywidendy), zmiany dotyczące Podatkowej Grupy Kapitałowej, porozumienie inwestycyjne, opodatkowanie w grupie VAT, szybszy zwrot VAT przy transakcjach bezgotówkowych, wybór skali podatkowej przez podatników opodatkowanych w 2022 r. podatkiem liniowym lub ryczałtem, odliczenie składki zdrowotnej przez wybrane grupy podatników, ujednoczenie terminu dla wszystkich rozliczeń rocznych w PIT;
- pozostałe zmiany dotyczą nowelizacji przepisów o cenach transferowych, nabyciu sprawdzającym, nowelizacji przepisów o kosztach finansowania dłużnego i zagranicznych jednostkach kontrolowanych.

Polski Ład budzi ciągle szereg wątpliwości związanych z ogólnym rozumieniem celów fiskalnych i społecznych, w tym niejasny jest kie-

⁴ <https://kpmg.com/pl/pl/home/campaigns/2022/11/polski-lad-3-0-istotne-zmiany-w-prawie-dla-podatnikow.html>.

runek w jakim zmiany mają poprawić sprawiedliwość i progresywność opodatkowania⁵. Do wad należy zaliczyć to, iż nowy ład zamiast uprościć system podatkowy wprowadził szereg zapisów, które są niezgodne z zasadami stabilności i przejrzystości.

Do kluczowych zalet należy zaliczyć wysiłek na rzecz uszczelnienia systemów CIT i VAT, a także próbę rozwiązania problemów gospodarczych i społecznych⁶.

3. Polski Ład a branża transportowa

Zmiany w polskim systemie podatkowym niejako wymusiły na przedsiębiorstwach dostosowanie się do nowych warunków fiskalnych i wprowadzenie działań pozwalających na optymalizację swoich działań⁷.

Do głównych zmian, które wprowadza Polski Ład w aspekcie funkcjonowania przedsiębiorstw a zatem wpływających na rozwój sekcji Transport i gospodarka magazynowa należy zaliczyć⁸:

- zmianę zasad wyliczania składki zdrowotnej, której sposób obliczania uzależniony jest od wybranej formy opodatkowania: według skali podatkowej: 9%, w modelu liniowym: 4,9%, w ryczałcie 9% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, w karcie podatkowej: 9%;
- zmianę progów podatkowych, zgodnie z Polskim Ładem pierwszy próg przesunięto z kwoty 85528 do 120000 PLN, ponadto wspólnicy osiągający wyższe przychody w trzecim progu podatkowym są zobligowani do płacenia tzw. daniny solidarnościowej;

---

⁵ **Nizioł K.:** Polski Ład z perspektywy prawnej legislacji, [w:] E. Małecka-Ziembińska, *Polski Ład a opodatkowanie dochodów. Ujęcie prawne, finansowe i ekonomiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2023.

⁶ **Guziejewska B., Witczak, I.:** The Polish Deal's changes to the tax system versus the compatibility of fiscal policy goals, *Optimum. Economic Studies*, 2022, nr 2 (108).

⁷ **Supera-Markowska M.:** Opodatkowanie dochodów z zatrudnienia – dylematy równościowe w polskim systemie podatkowym. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 2023, nr (73).

⁸ **Przybylska J.M.:** Polski Ład z perspektywy audytora, [w:] E. Małecka-Ziembińska, *Polski Ład a opodatkowanie dochodów. Ujęcie prawne, finansowe i ekonomiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2023

- pozbawienie przedsiębiorców możliwości odliczania składki zdrowotnej od podatku, a zatem zwiększenie opodatkowania podatkiem dochodowym.

Obok Polskiego Ładu, ustawodawca zdecydował się na szereg zmian i regulacji związanych z sektorem transportowym, zmiany te rozpoczęto w 2020 r., w tym m.in. wprowadzono zakaz regularnych odpoczynków w kabinie pojazdu, konieczność umożliwienia pracownikom powrotu do miejsca zamieszkania przynajmniej raz na cztery tygodnie, ograniczono możliwości skrócenia czasu przeznaczonego na odpoczynek, czy też wydłużenia godzin pracy.

Polski Ład 2.0 wprowadził zmiany w kosztach ponoszonych przez przewoźników (obniżenie kosztów po stronie pracodawcy). Przy czym na poziom oszczędności wpływ ma wiele innych czynników, w tym to, jak na samym początku reformy podatkowej przedsiębiorcy rozliczali się z fiskusem, czy korzystali z ulgi dla klasy średniej lub czy wykorzystali możliwość rolowania zaliczek na podatek. Jeżeli nie korzystano z ulg można spodziewać się oszczędności na poziomie 4,5% w porównaniu z rokiem ubiegłym⁹.

Reforma 2.0 uchyliła system odraczania zaliczek na podatek, co w konsekwencji powinno spowodować, że pojawi się możliwość dla niektórych pracowników na większą szansę na zwrot podatku.

4. Formy prawne prowadzenia działalności a Polski Ład

Przedsiębiorcy chcący prowadzić, bądź też kontynuować działalność gospodarczą w sekcji Transport i gospodarka magazynowa mogą, podobnie jak przedstawiciele innych sektorów, prowadzić ją w jednej z następujących form prawnych¹⁰:

---

⁹ <https://enviogroup.com/polski-lad-2-0-a-branża-transportowa-jakie-zmiany-czekaja-przewoźników/>

¹⁰ **Stankiewicz R.:** *Załatwianie spraw z zakresu działalności gospodarczej według przepisów nowej ustawy — Prawo przedsiębiorców*, [w:] R. Blicharz, A. Powalowski (red.), Prawo przedsiębiorcy, Warszawa 2019.

- jednoosobowej, wówczas do wyboru mają dwie formy prawne: jednoosobową działalność gospodarczą lub jednoosobową spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością;
- w przypadku prowadzenia działalności w więcej niż jedną osobę mają do wyboru:
- spółkę cywilną;
- spółkę prawa handlowego:
  - osobową: jawną, komandytową, komandytowo-akcyjną;
  - kapitałową: spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością (sp. z o.o.) lub spółkę akcyjną.

Wybór formy prawnej uzależniony jest od szeregu czynników. Powinien być on poparty dogłębną analizą sytuacji finansowo-majątkowej, możliwościami i uwarunkowaniami zewnętrznymi prowadzenia biznesu, skalą prowadzonej działalności, możliwościami i podejściem do ryzyka biznesmenów¹¹.

Forma prawna prowadzenia działalności wpływa na poziom ogólnych kosztów prowadzenia działalności gospodarczej, wysokość obciążeń fiskalnych, stopień jej sformalizowania, a także zakres odpowiedzialności za zaciągane przez przedsiębiorstwo zobowiązania¹².

Należy również odnotować, że prowadzenie działalności gospodarczej związanej z transportem wymaga spełnienia określonych warunków, w tym niekaralności za przestępstwa karno-skarbowe, posiadania dobrej reputacji, certyfikatu kompetencji zawodowych, zezwoleń na wykonywanie zawodu przewoźnika, lub w przypadku transportu wewnątrz Unii Europejskiej licencji wspólnotowej, polisy OC oraz posiadania zdolności finansowej do spłaty zobowiązań¹³.

Jedną z form prowadzenia działalności gospodarczej, która pozostaje w Polskim Ładzie, jest jednoosobowa działalność gospodarcza. Z punktu widzenia podatkowego przedsiębiorstwa transportowe

---

¹¹ **Wichowska A.:** Uwarunkowania prowadzenia i wyboru formy prawnej działalności gospodarczej w Polsce. *Studia Prawnoustrojowe*, 2023, nr 59.

¹² **Jagodziński A.:** Formy prawno-organizacyjne przedsiębiorstw, *Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne*, 2015, nr 1(21).

¹³ **Kappes A.:** *Łączenie, podział, przekształcenia spółek*, [w:] K. Katner (red.), *Prawo gospodarcze i handlowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.

opłacają podatek dochodowy od osób fizycznych, oraz również w niektórych przypadkach podatek VAT (jego wysokość zależna jest od rodzaju transportu, statusu nabywcy oraz miejsca świadczenia usługi transportowej)¹⁴.

Przedsiębiorstwa mogą również działać w formie spółki jawnej, której główną zaletą jest podmiotowość prawna, prosty sposób jej założenia, niskie koszty prowadzenia działalności gospodarczej, brak konieczności wniesienia wkładu własnego. Wadą jest odpowiedzialność wspólników całym majątkiem prywatnym za zobowiązania powstałe w toku prowadzenia działalności gospodarczej¹⁵.

Kolejną formą prawną prowadzenia działalności gospodarczej, popularną w sekcji H, jest spółka z o.o., która posiada osobowość i podmiotowość prawną¹⁶. Spółka ta wymaga wniesienia wkładu podstawowego, natomiast wspólnicy odpowiadają za zobowiązania spółki jedynie do wysokości wniesionych wkładów, co stanowi ważną zaletę tej formy prawnej. Z kolei wadą jest to, że spółka ta jest podwójnie opodatkowana, obok podatku PIT należy zapłacić podatek CIT 9% w przypadku tzw. małych podatników lub 19%. Każda spółka dodatkowo obowiązkowo opodatkowana jest podatkiem VAT, stąd też konieczność prowadzenia przez nią pełnej księgowości. Składki ZUS płacone są przez spółkę, zaś jej wspólnicy nie są do tego zobowiązani.

5. Zakończenie

Przedsiębiorcy działający w sektorze transportowym musieli dostosować się do uwarunkowań ekonomiczno-prawnych i wprowadzić zmiany ważne z punktu widzenia nowego systemu podatkowego. Wyniki osiągnięte przez przedsiębiorstwa z sekcji H pokazują, że polski

---

¹⁴ **Szumański A., Pyziol W., Weiss I.:** *Prawo spółek*, C.H. Beck, Warszawa 2018.

¹⁵ **Litwińczuk H., Jamróży M., Karwat P. (red.):** *Opodatkowanie spółek*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, 2022.

¹⁶ **Jaworska A.:** Przekształcenie jednoosobowej działalności gospodarczej w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Iuridica*, 2022, nr 101.

transport dobrze poradził sobie nie tylko ze zmianami wprowadzonymi w ramach zmiany systemu podatkowego, ale również charakteryzuje się znaczącą odpornością na kryzysy oraz umiejętnością odpowiedniego reagowania na zmiany sytuacji geopolitycznej i ekonomicznej.

Zmiany w polskim systemie podatkowym spowodowały, że część przedsiębiorców zdecydowała się na zmianę sposobu rozliczania się z fiskusem z tytułu podatku dochodowego.

Ustawodawca dając możliwość wyboru rozliczania się z tej formy podatku bądź to na zasadach ogólnych, w ramach podatku liniowego lub też opłacania ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, spowodował, że część przedsiębiorców zdecydowała się na zmianę formy opodatkowania ze względu na zasadność ekonomiczną (w trakcie 2022 r., wprowadzono prawo odliczania składki zdrowotnej przez przedsiębiorców korzystających z podatku liniowego i ryczałtowego).

Bibliografia

- [1] **Adamczyk J.:** Polski Ład- wątpliwości konstytucyjne, *Radca Prawny-Zeszyty Naukowe*, 2022, nr 1.
- [2] **Chmielecka A., Szulc A.:** Analiza wpływu zmian wprowadzonych przez ustawę „Polski Ład” na obciążenia podatkowo-składkowe podmiotów sektora MMP, *Przestrzeń, Ekonomia, Społeczeństwo*, 2020, 18/II.
- [3] **Guziejewska B., Witczak, I.:** The Polish Deal’s changes to the tax system versus the compatibility of fiscal policy goals, *Optimum. Economic Studies*, 2022, nr 2 (108).
- [4] **Jagodziński A.:** Formy prawno-organizacyjne przedsiębiorstw, *Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne*, 2015, nr 1(21).
- [5] **Jaworska A.:** Przekształcenie jednoosobowej działalności gospodarczej w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Iuridica*, 2022, nr 101.
- [6] **Kappes A.:** *Łączenie, podział, przekształcenia spółek*, [w:] K. Katner (red.), *Prawo go-spodarcze i handlowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- [7] **Litwińczuk H., Jamroży M., Karwat P. (red.):** *Opodatkowanie spółek*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska, 2022.
- [8] **Łożykowski A.:** *Polski Ład z perspektywy sektora finansów publicznych*, [w:] E. Małecka-Ziembińska, *Polski Ład a opodatkowanie dochodów*.

Ujęcie prawne, finansowe i ekonomiczne, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2023.

- [9] **Nizioł K.:** Polski Ład z perspektywy prawnej legislacji, [w:] E. Małecka-Ziemińska, *Polski Ład a opodatkowanie dochodów. Ujęcie prawne, finansowe i ekonomiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2023.
- [10] **Obuchowski S., Sarnowski J.:** Kalendarium wdrożenia podatkowej części Polskiego Ładu (cz. 1), *Doradztwo Podatkowe – Biuletyn Instytutu Studiów Podatkowych*, 2021, nr 11.
- [11] **Przybylska J.M.:** Polski Ład z perspektywy audytora, [w:] E. Małecka-Ziemińska, *Polski Ład a opodatkowanie dochodów. Ujęcie prawne, finansowe i ekonomiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2023.
- [12] **Stankiewicz R.:** *Zalätwanie spraw z zakresu działalności gospodarczej według przepisów nowej ustawy – Prawo przedsiębiorców*, [w:] R. Blicharz, A. Powałowski (red.), *Prawo przedsiębiorcy*, Warszawa 2019.
- [13] **Supera-Markowska M.:** Opodatkowanie dochodów z zatrudnienia – dylematy równościowe w polskim systemie podatkowym. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 2023, nr (73).
- [14] **Szumański A., Pyziół W., Weiss I.:** *Prawo spółek*, C.H. Beck, Warszawa 2018.
- [15] **Wichowska A.:** Uwarunkowania prowadzenia i wyboru formy prawnej działalności gospodarczej w Polsce. *Studia Prawnoustrojowe*, 2023, nr 59.
- [16] **Witczak I.:** Strategia podatkowa jako determinanta kreowania wartości przedsiębiorstwa, *Przegląd Prawno-Ekonomiczny*, 2023, nr 1.
- [17] <https://enviogroup.com/polski-lad-2-0-a-branża-transportowa-jakie-zmiany-czekaja-przewoznikow/>
- [18] <https://kpmg.com/pl/pl/home/campaigns/2022/11/polski-lad-3-0-istotne-zmiany-w-prawie-dla-podatnikow.html>.

Anna Misztal
Instytut Logistyki i Informatyki
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Podatki środowiskowe w sekcji transport i gospodarka magazynowa we Francji, Niemczech i Polsce – analiza porównawcza

1. Wstęp

Przemiany społeczno-gospodarcze oraz wzrost nacisku opinii publicznej na konieczność zaangażowania się państw, instytucji i przedsiębiorstw w ochronę środowiska naturalnego doprowadziły do rozwoju koncepcji zrównoważonego rozwoju. Jej celem jest zapewnienie homeostazy pomiędzy rozwojem ekonomicznym, społecznym i środowiskowym po to, aby umożliwić równe szanse rozwojowe dla obecnego i przyszłych pokoleń ludzi.

Wzrost znaczenia aspektów środowiskowych doprowadził do rozwoju nowych instrumentów wspierających transformację gospodarek i wprowadzanie rozwiązań proekologicznych. Jednym z nich są podatki środowiskowe, których zadaniem jest zmniejszenie emisji szkodliwych substancji do otoczenia zewnętrznego. Wśród podatków środowiskowych wyróżnia się podatki od energii, od środków transportu, podatki od zanieczyszczeń oraz podatki od zasobów naturalnych.

Podatki środowiskowe zaliczane są do kosztów środowiskowych, podobnie jak opłaty za emisję zanieczyszczeń, wytwarzanie odpadów, za pobór oraz korzystanie z wody czy też za wydobycie kopalin. Ich rola znacząco wzrosła w ostatnich latach, a sama Unia Europejska pracuje nad udoskonaleniem i wzmocnieniem efektywności tego instrumentu poprzez wprowadzanie kolejnych reform podatkowych.

Podstawowym celem rozdziału jest przeprowadzenie analizy porównawczej pomiędzy poszczególnymi rodzajami podatków środowiskowych w trzech państwach Unii Europejskiej, Francji, Niemczech i Polsce w okresie od 2008 do 2020 r. Dane do analiz zaczerpnięto ze Eurostatu.

Opracowanie składa się ze wstępu, krótkiego zarysowania tła teoretycznego w zakresie podatków środowiskowych oraz analizy porównawczej. W opracowaniu wykorzystano polskie i zagraniczne źródła literaturowe.

2. Podatki środowiskowe – tło teoretyczne

Podatki środowiskowe są instrumentem ekonomicznym wspierającym realizację koncepcji zrównoważonego rozwoju. Zasadniczo ich celem jest ograniczenie negatywnego wpływu podmiotów gospodarczych na otoczenie zewnętrzne. Opodatkowaniu nimi podlegają działania, które mają udowodniony negatywny wpływ na środowisko naturalne¹.

Celem podatków środowiskowych jest nie tyle generowanie dodatkowych dochodów do budżetu państwa, ale realizacja zadań ochrony środowiska naturalnego².

Podatek środowiskowy charakteryzuje się udokumentowanym, szkodliwym wpływem na środowisko naturalne w przeliczeniu na fizyczną jednostkę negatywnego oddziaływania lub jego dokładnie określonego

---

¹ **Misztal A.:** Podatki środowiskowe a zrównoważony rozwój polskich przedsiębiorstw transportowych, *Gospodarka Materialowa i Logistyka*, 2020, nr 1; **Jóźwik B., Gavryshkiv A.:** Wpływ podatku środowiskowego na emisję gazów cieplarnianych w państwach Grupy Wyszehradzkiej, *Gospodarka Narodowa. The Polish Journal of Economics*, 2022, nr 1; **Delgado F.J., Freire-González J., Presno M.J.:** Environmental taxation in the European Union: Are there common trends?, *Economic Analysis and Policy*, 2022, vol. 73.

² **Walczak B.:** Podatki ekologiczne jako instrumenty polityki państwa w zakresie ochrony środowiska. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 604, Ekonomiczne problemy usług*, 2010, nr 60; **Famulska T., Kaczmarzyk J., Grząba-Włoszek M.:** Environmental Taxes in the Member States of the European Union—Trends in Energy Taxes, *Energies*. 2022; 15(22):8718.

zamiennika³. Zgodnie z kryterium przedmiotowym wyróżnić należy następujące ich rodzaje⁴:

- podatki od energii, w tym od nośników energii użytkowanych w procesach stacjonarnych oraz transporcie (benzyna, olej napędowy), podatki węglowe, od emisji dwutlenku węgla;
- podatki transportowe związane z użytkowaniem pojazdów silnikowych, samolotów, statków oraz podatki związane z usługami transportowymi, które wypełniają znamiona podatków środowiskowych;
- podatki od emisji zanieczyszczeń i hałasu;
- podatki od zasobów naturalnych, w tym od górnictwa, wykorzystania zasobów leśnych oraz gospodarki wodnej.

Obok ograniczenia emisji szkodliwych substancji z rozproszonych źródeł emisji podatki środowiskowe zachęcają przedsiębiorców do świadomego korzystania z zasobów przyrody. Stanowiąc koszt prowadzenia działalności gospodarczej są ważnym elementem kształtowania polityki i strategii rozwoju przedsiębiorstw. Przedsiębiorcy chcąc ograniczyć koszty związane z funkcjonowaniem biznesu muszą zwracać coraz to większą uwagę na ochronę środowiska naturalnego⁵.

3. Podatki środowiskowe we Francji, Niemczech i Polsce – analiza porównawcza

---

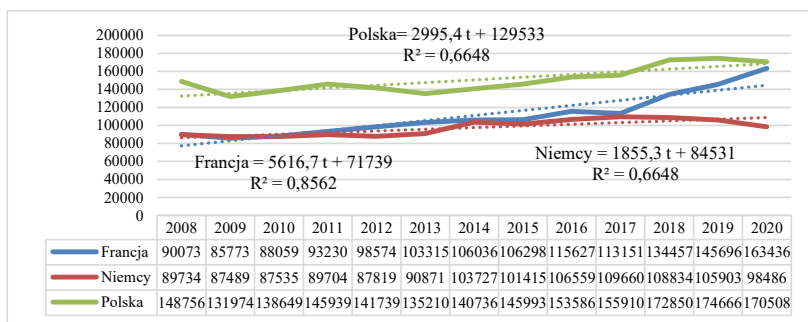
³ **Śleszyński J.:** Podatki środowiskowe i podział na grupy podatków według metodyki Eurostatu, *Optimum. Studia Ekonomiczne*, 2014, nr 3 (69); **Dogan E., Hodźić S., Fatur Šikić T.:** Do energy and environmental taxes stimulate or inhibit renewable energy deployment in the European Union?, *Renewable Energy*, 2023, vol. 202.

⁴ **Bartniczak B., Ptak M.:** *Oplaty i podatki ekologiczne. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław, 2011.

⁵ **Rybak A., Joostberens J., Manowska A., Pielot J.:** The Impact of Environmental Taxes on the Level of Greenhouse Gas Emissions in Poland and Sweden, *Energies*, 2022, no 15(12):4465; **Ahmed N., Sheikh A.A., Hamid Z., Senkus P., Borda R.C., Wysokińska-Senkus A., Glabiszewski W.:** Exploring the Causal Relationship among Green Taxes, Energy Intensity, and Energy Consumption in Nordic Countries: Dumitrescu and Hurlin Causality Approach, *Energies*, 2022, 15(14):5199.

Rysunek 1 prezentuje dane odnośnie liczby przedsiębiorstw transportowych w sekcji Transport i gospodarka magazynowa w latach 2008-2020 we Francji, Niemczech i Polsce.

Rysunek 1. Liczba przedsiębiorstw sekcji Transport i gospodarka magazynowa we Francji, Niemczech i Polsce w latach 2008-2020

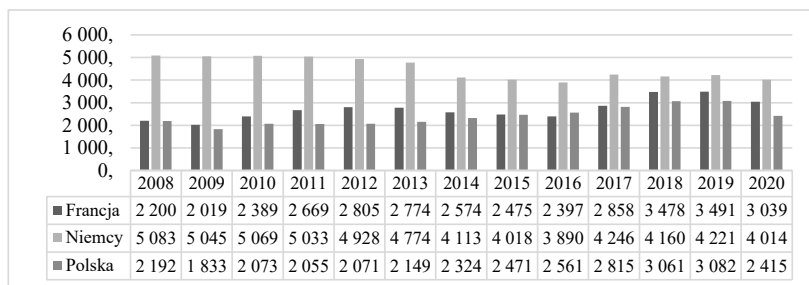

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych Eurostatu.

W analizowanych krajach dynamika liczby przedsiębiorstw ma trend dodatni, co jest zjawiskiem pozytywnym. Należy wskazać, że największa liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowana jest w Polsce, najmniejsza zaś w Niemczech.

Wysokość podatków od energii w sekcji H przedstawiono na Rysunku 2. Największą ich kwotę wpłaciły do budżetu przedsiębiorstwa transportowe w Niemczech (4014 mln euro w 2020 r.), najmniejszą w Polsce (2415 mln euro w 2020). W badanym okresie nastąpił wzrost dochodów z tego podatku środowiskowego we Francji, nieznaczny w Polsce oraz spadek w porównaniu z rokiem wyjściowym w Niemczech.

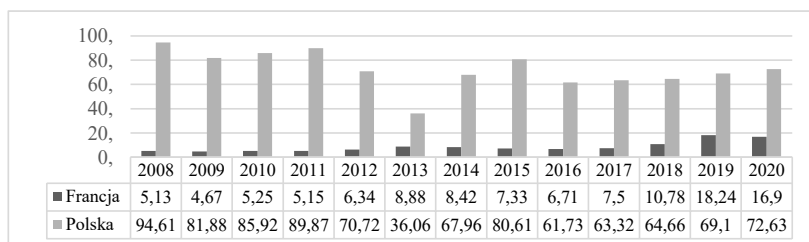
Rysunek 2. Podatki od energii we Francji, Niemczech i Polsce w latach 2008-2020 (mln euro)

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych Eurostatu.

Na rysunku 3 przedstawiono podatki od zanieczyszczeń (pominięto wartości w Niemczech, gdyż zgodnie z danymi wynoszą one 0). Zdecydowanie wyższe podatki płacone są przez sekcje Transport i gospodarka magazynowa w Polsce.

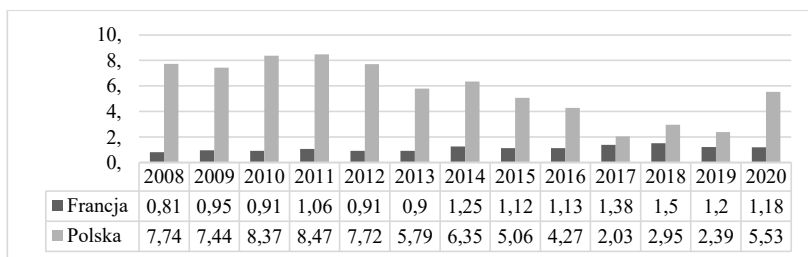
Rysunek 3. Podatki od zanieczyszczeń we Francji, Niemczech i Polsce w latach 2008-2020 (mln euro)

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych Eurostatu.

Podatki od zasobów naturalnych w sekcji H zaprezentowano na rysunku 4. Najwyższa ich wysokość była w Polsce, zdecydowanie niższa we Francji. Pominięto Niemcy ze względu na to, że nie odnotowano ich udziału.

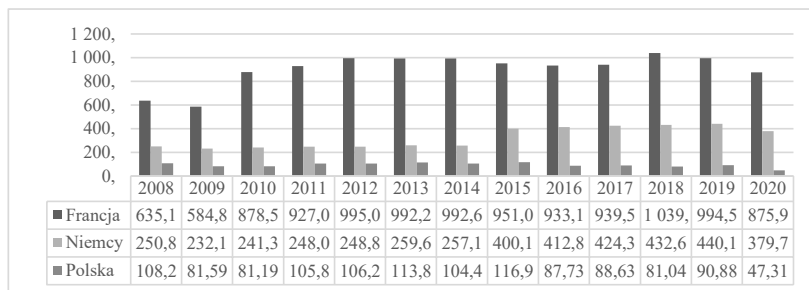
Rysunek 4. Podatki od zasobów we Francji, Niemczech i Polsce w latach 2008-2020 (mln euro)

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych Eurostatu.

Rysunek 5 przedstawia kwoty zasilające budżety państw z tytułu podatków transportowych. Najwyższe kwoto odnotowano we Francji (875,9 mln euro w 2020 r.), najniższe zaś w Polsce (47,31 mln euro w 2020 r.).

Rysunek 5. Podatki transportowe we Francji, Niemczech i Polsce w latach 2008-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych Eurostatu.

W tabeli 1 zaprezentowano podatki środowiskowe ogółem w sekcji transport i gospodarka magazynowa. Wyniki wskazują, że trend kwoty podatków środowiskowych jest dodatni.

Tabela 1. Podatki środowiskowe ogółem we Francji, Niemczech i Polsce w latach 2008-2020

Rok	Francja	Niemcy	Polska
2008	2 841,14	5 334,57	2 403,14
2009	2 610,17	5 277,82	2 004,39
2010	3 273,83	5 310,64	2 248,91
2011	3 602,69	5 282,07	2 259,58
2012	3 808,14	5 176,94	2 256,22
2013	3 776,43	5 034,23	2 305,57
2014	3 576,79	4 370,65	2 503,42
2015	3 435,25	4 418,9	2 673,73

Rok	Francja	Niemcy	Polska
2016	3 338,48	4 303,52	2 715,23
2017	3 806,8	4 670,6	2 969,04
2018	4 529,65	4 592,68	3 210,22
2019	4 504,97	4 661,67	3 245,27
2020	3 933,28	4 393,96	2 541,36

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych Eurostatu.

Wybrane statystyki opisowe dla wskaźnika podatki środowiskowe w sekcji H przedstawiono w tabeli 2. Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano we Francji w 2018 r. (4529,65 mln euro), najniższą zaś w Polsce w 2009 r. (2004,39 mln euro). Najwyższa przeciętna wartość wskaźnika wystąpiła w Niemczech (4832,94 mln euro), podobnie mediana. Najniższy poziom mediany odnotowano w Polsce (2503,42 mln euro)

Tabela 2. Wybrane statystyki opisowe dla wskaźnika podatki środowiskowe ogółem we Francji, Niemczech i Polsce w latach 2008-2020

	Francja	Niemcy	Polska
Max	4 529,65	5 334,57	3 245,27
Min	2 610,17	4 303,52	2 004,39
Średnia	3 618,28	4 832,94	2 564,31
Mediana	3 602,69	4 670,6	2 503,42
Odch. std.	530,98	393,20	369,76

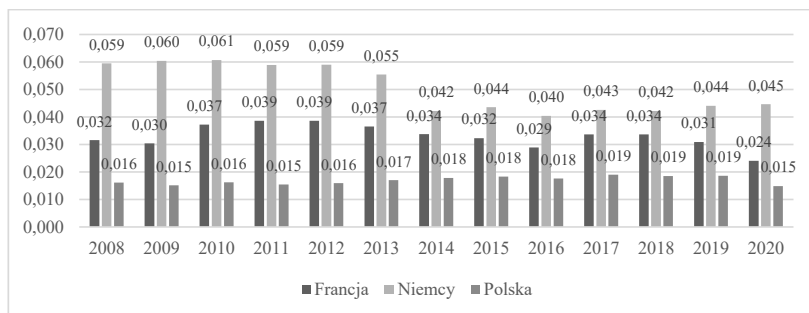
Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych Eurostatu.

Na rysunku 6 przedstawiono przeciętną wysokość podatków środowiskowych przypadających na jedno przedsiębiorstwo sekcji

Transport i gospodarka magazynowa. Najwyższy poziom obciążeń z tytułu analizowanych podatków wystąpił w Niemczech, najniższy w Polsce.

Rysunek 6. Wysokość podatków środowiskowych przypadających na jedno przedsiębiorstwo w sekcji H we Francji, Niemczech i Polsce w latach 2008-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych Eurostatu.

Zaprezentowane wskaźniki wskazują, że od momentu wybuchu kryzysu finansowego aż do pandemii Covid-19 wzrosły dochody budżetu państw z tytułu podatków środowiskowych. W dużej mierze jest to warunkowane zmianami polityki środowiskowej w Unii Europejskiej i wynikiem reformy podatkowej, a także wzrostem świadomości ekologicznej przedsiębiorców oraz konsumentów.

4. Zakończenie

Podatki środowiskowe są jednym z podstawowych instrumentów ekonomicznych pozwalającym na walkę ze zmianami klimatu. Ich rola i znaczenie powinno wzrastać, czego konsekwencją będzie

racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi i większy nacisk na przedsiębiorców w kwestii wprowadzania przyjaznych środowisku naturalnemu rozwiązań.

W sekcji Transport i gospodarka magazynowa wysokość podatków środowiskowych wzrasta we Francji, Niemczech i Polsce. Należy jednakże zauważyć, że w Polsce, w której jest największa liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, całkowita wysokość tych podatków jest najniższa.

Efektywność wykorzystania podatków środowiskowych do walki o zachowanie obecnych zasobów przyrody dla przyszłych pokoleń jest stosunkowo niska. Niemniej jednak ostatnie reformy podatkowe w Unii Europejskiej są prowadzone w sposób poprawny. Konieczne jest natomiast wprowadzanie kolejnych rozwiązań i instrumentów ekonomicznych, adekwatnych dla określenia przyszłych warunków dla stabilnego i zrównoważonego rozwoju w turbulentnym otoczeniu.

Bibliografia

- [1] **Ahmed N., Sheikh A.A., Hamid Z., Senkus P., Borda R.C., Wysokińska-Senkus A., Glabiszewski W.:** Exploring the Causal Relationship among Green Taxes, Energy Intensity, and Energy Consumption in Nordic Countries: Dumitrescu and Hurlin Causality Approach, *Energies*, 2022, 15(14):5199.
- [2] **Bartniczak B., Ptak M.:** *Oplaty i podatki ekologiczne. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław, 2011.
- [3] **Delgado F.J., Freire-González J., Presno M.J.:** Environmental taxation in the European Union: Are there common trends?, *Economic Analysis and Policy*, 2022, vol. 73.
- [4] **Dogan E., Hodźić S., Fatur Šikić T.:** Do energy and environmental taxes stimulate or inhibit renewable energy deployment in the European Union?, *Renewable Energy*, 2023, vol. 202.
- [5] **Famulska T., Kaczmarzyk J., Grząba-Włoszek M.:** Environmental Taxes in the Member States of the European Union—Trends in Energy Taxes, *Energies*. 2022; 15(22):8718,

- [6] **Jóźwik B., Gavryshkiv A.:** Wpływ podatku środowiskowego na emisję gazów cieplarnianych w państwach Grupy Wyszehradzkiej, *Gospodarka Narodowa. The Polish Journal of Economics*, 2022, nr 1.
- [7] **Misztal A.:** Podatki środowiskowe a zrównoważony rozwój polskich przedsiębiorstw transportowych, *Gospodarka Materialowa i Logistyka*, 2020, nr 1.
- [8] **Rybak A., Joostberens J., Manowska A., Pielot J.:** The Impact of Environmental Taxes on the Level of Greenhouse Gas Emissions in Poland and Sweden, *Energies*, 2022, no 15(12):4465.
- [9] **Śleszyński J.:** Podatki środowiskowe i podział na grupy podatków według metodyki Eurostatu, *Optimum. Studia Ekonomiczne*, 2014, nr 3 (69).
- [10] **Walczak B.:** Podatki ekologiczne jako instrumenty polityki państwa w zakresie ochrony środowiska. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 604, Ekonomiczne problemy usług*, 2010, nr 60.

Paulina Falkowska

Studentka kierunku Ekonometria i Analityka Danych

Uniwersytet Łódzki

Agata Szczukočka

Instytut Statystyki i Demografii

Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny

Uniwersytet Łódzki

Analiza rynku usług turystycznych w Polsce

1. Wstęp

Polska jest krajem posiadającym duży potencjał turystyczny. Różnorodność walów krajoznawczych sprawia, że usługi turystyczne w Polsce są postrzegane jako coraz bardziej atrakcyjne. Zdecydowana większość obcokrajowców uważa, że Polska jest krajem wartym poznania, o bogatym dziedzictwie kulturowym. Jednak brak walorów, które są preferowane przez większość turystów w postaci np. ciepłego morze, czy egzotycznego klimatu musi stawiać na atrakcyjność cenową oraz jakość oferowanych usług.

Obserwowany od kilku lat rozwój i znaczenie sektora usług turystycznych poza pewnymi wahaniami nie ulegał większym zmianom. Średnio od 1995 roku globalny ruch turystyczny rósł w tempie 4% rocznie w skali świata. Było to spowodowane wzrostem liczebności globalnej klasy średniej, czyli wzrostem liczby osób dysponujących swobodnym dochodem, który można wydać na dowolne cele konsumpcyjne. Widoczne zmiany spowodowała jednak pandemia COVID-19. Ograniczenia wynikające z wprowadzenia pandemii w przepływie osób wpłynęły na gospodarkę turystyczną, powodując poważne skutki gospodarcze i społeczne. Turystyka międzynarodowa prawie całkowicie została zatrzymana, a turystyka krajowa w wielu

krajach poważnie ograniczona. W wyniku pandemii branża turystyczna w 2020 roku straciła 1,3 bln dolarów, a pracę straciło około 120 mln osób. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego 2020 r. z turystycznych obiektów noclegowych skorzystało 18,8 mln turystów, tj. o 49% mniej niż rok wcześniej. Wydatki mieszkańców Polski powyżej 15 lat i więcej związane z podróżami wyniosły 48,3 mld zł (o 39,3% mniej niż w 2019 r.). W 2021 r. sytuacja uległa poprawie, z turystycznych obiektów noclegowych skorzystało 23,1 mln turystów, tj. o 23,0% więcej niż rok wcześniej, wydatki mieszkańców Polski związane z podróżami wyniosły 57,7 mld zł (o 19,5% więcej niż w 2020 r.). W 2022 r. także odnotowano wyraźny wzrost wskaźników, z turystycznych obiektów noclegowych skorzystało 35,4 mln turystów, tj. o 53,5% więcej niż w poprzednim roku, a wydatki mieszkańców Polski związane z podróżami wyniosły 86,6 mld zł (o 50,1% więcej niż w 2021 r.),¹.

Dostrzega się, że rozwój polskiego rynku usług turystycznych jest w coraz większym stopniu zależny od klientów zagranicznych. Duże znaczenie miało tutaj otwarcie granic UE, dzięki czemu walory polskiej turystyki zaistniały w przestrzeni międzynarodowej.

Celem artykułu jest analiza rozwoju rynku usług turystycznych w Polsce oraz wskazanie wpływu zagrożeń jakim była pandemia COVID-19 na jego rozwój. Do realizacji postawionego celu wykorzystano metody statystyczne m. in.: metodę naiwną prostą, średnią ruchomą prostą, średnią ruchomą ważoną oraz model Wintersa. Poprzez zastosowanie czterech modeli prognozowania starano się sprawdzić, jak niespodziewane zdarzenia, w tym wypadku wybuch pandemii, oddziałują na prognozowanie.

---

¹ **Cierpiał-Wolan M. (red.):** *Turystyka w 2019 r.*, Główny Urząd Statystyczny & Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Warszawa, Rzeszów 2020, [online] <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/turystyka/turystyka-w-2019-roku,1,17.html> (dostęp: 20.12.2023).

2. Rynek usług turystycznych

Rynek usług turystycznych jest zbiorem wszelkiego rodzaju organizacji i przedsiębiorstw zajmujących się usługami (oraz produkcją dóbr), na które popyt zgłaszany jest przez uczestników ruchu turystycznego i dzięki któremu turyści mogą zaspokoić swe podstawowe potrzeby turystyczne. Rynek usług turystycznych jest kształtowany przez popyt i podaż.² popyt turystyczny jest „sumą dóbr turystycznych, usług i towarów, które turyści są skłonni nabyć przy określonym poziomie cen”. Na popyt turystyczny istotny wpływ mają: czas wolny, uwarunkowany pracą i długością urlopu, czynniki demograficzne uwzględniające strukturę wiekową, poziom wykształcenia, rodzaj wykonywanego zawodu lub miejsca zamieszkania. Istotny wpływ mają także procesy industrializacyjne, kulturowe oraz urbanizacyjne. Najważniejszym czynnikiem determinującym popyt są warunki ekonomiczne, a mianowicie dochody oraz ceny³. Dochody decydują o sile nabywczej konsumenta, co powoduje, że jest to jeden z podstawowych czynników wpływających na efektywny popyt turystyczny. Jednak dopiero odpowiednio wysoki poziom dochodów daje możliwość zaspokojenia potrzeb konsumpcji swobodnej, w której skład wchodzi również konsumpcja turystyczna. Poza tym istotnym czynnikiem ekonomicznym są ceny dóbr i usług turystycznych.

Drugim elementem rynku usług turystycznych jest podaż. Podaż turystyczna to suma dóbr i usług turystycznych, które są dostępne na rynku w określonym miejscu, czasie i przy danej cenie. Do podstawowych czynników wpływających na podaż usług turystycznych m. in. zalicza się: ceny oferowanych produktów, dostęp do czynników wytwórczych, liczbę producentów na rynku, rozwój nowych technologii, opłacalność wytwarzania innych dóbr, czy zmiany produk-

---

² **Hunziker W., Krapf K.:** Grundriss der allgemeinen Fremdenverkehrslehre w: Tłumaczenia materiałów dotyczących statystyki ruchu turystycznego w różnych krajach. Zakład Prawnych i Ekonomicznych zagadnień Turystyki przy SGPiS, Warszawa 1961.

³ **Konieczna-Domańska A.:** *Gospodarka turystyczna. Zagadnienia wybrane*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa 2012.

tywności⁴. Podaż jest ściśle zależna od popytu turystycznego, który jest zdeterminowany ograniczeniami dochodowymi oraz potrzebami turystów. Podaż jest tworzona przez atrakcje oraz środowiska miejsc docelowych, ich wizerunek, infrastrukturę oraz cenę którą płaci turysta za kupiony produkt turystyczny.

Rynek usług turystycznych ulega ciągłemu rozwojowi. Dlatego warto się zastanowić nad przyczynami takiego stanu rzeczy. Analiza wpływów i wydatków związanych z usługami turystycznymi pozwoli dokonać prognozy rozwoju tego działu gospodarki.

3. Analiza wpływów i wydatków na turystykę międzynarodową

Na turystykę międzynarodową wpływa wiele czynników o charakterze ekonomicznym, politycznym, administracyjnym, czy geograficznym⁵. Na potrzeby artykułu ograniczono się do wielkości wydatków Polaków na turystykę międzynarodową oraz wpływów do Polski z turystyki międzynarodowej. Zgodnie z *Methodological Manual for Tourism Statistics*⁶ za wydatki turystyczne przyjęto uważać całkowite wydatki konsumpcyjne poniesione przez odwiedzającego lub na jego rzecz na podróż oraz pobyt w miejscu docelowym, pozostające w związku z tą podróżą.

Do badania wpływów i wydatków wykorzystano cztery metody prognozowania⁷. Pierwsza z nich to metoda naiwna prosta, która za-

---

⁴ **Altkorn J.:** *Marketing w turystyce*, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 28-30.

⁵ **Wyciechowska I.:** *Turystyka międzynarodowa jako ważny komponent międzynarodowego obrotu osobowego – przyczynek do tematu, Stosunki Międzynarodowe – International Relations*, nr 3, t. 52, Warszawa 2016, s. 247-263.

⁶ *Methodological Manual for Tourism Statistics Version 1,0*, Eurostat 2011, s. 29.

⁷ **Kot S. M., Jakubowski J., Sokolowski A.:** *Statystyka*, Difin, Warszawa 2007, s. 381.

Pawelek B., Wanat S., Zeliś A.: *Prognozowanie ekonomiczne. Teoria Przykłady Zadania*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003, s.140-148.

kląda, że najlepszą informacją przy predykcji na okres następny ($T+1$), jest informacja o zmianie wartości zmiennej w czasie T , czyli okresie poprzednim. Inaczej mówiąc, prognoza wartości zmiennej y (s -okresów do przodu) jest równa bieżącej wartości tej zmiennej. Ta metoda jest właściwa, gdy y_t jest procesem błędzenia losowego.

$$y_t = y_{t-1}$$

Drugą metodą jest średnia ruchoma prosta. Może ona służyć nie tylko do prognozowania, ale również do wygładzania szeregu czasowego. Powstaje poprzez obliczanie k -elementowej średniej arytmetycznej dla kolejnych wartości y_t . W tym przypadku k będzie wynosiło 3 okresy (lata).

$$y_t = \frac{1}{k} \sum_{i=t}^k y_i$$

Kolejna metoda to średnia ruchoma ważona, nadaje wagi obserwacjom, najczęściej przyjmując, że nowsze obserwacje, które mają większy wpływ na prognozę, mają większą wagę. Metodę tą stosuje się, gdy zmienna zachowuje się stabilnie (posiada wahania przypadkowe), ale nie posiada wyraźnego trendu bądź wahań sezonowych.

$$y_t = \sum_{i=1}^k w_i y_t$$

Ostatnią metodą prognozowania jest model Wintersa, który jest również modelem wygładzania wykładniczego. Wygładzanie wykładnicze jest to technika modelowania, która wykorzystuje kombinację liniową przeszłych wartości szeregu czasowego do wyznaczania (bądź modelowania) prognoz szeregu czasowego. Model Wintersa stosowany jest w przypadku szeregów czasowych, które zawierają tendencję

rozwojową, wahania sezonowe (gdzie długość cyklu oznacza się literą m) oraz wahania przypadkowe. Stosując ten model należy skorzystać z następujących wzorów:

$$\text{Ocena wartości średniej: } F_t = \alpha(y_t - s_{t-m}) + (1 - \alpha)(F_{t-1} + T_{t-1})$$

$$\text{Ocena przyrostu trendu: } T_t = \beta(F_t - F_{t-1}) + (1 - \beta)T_{t-1}$$

$$\text{Ocena odchyłek sezonowych: } S_t = \gamma(y_t - F_t) + (1 - \gamma)S_{t-m}$$

$$y_t = F_{t-1} + T_{t-1} + S_{t-m}$$

Otrzymane prognozy należy poddać weryfikacji wykorzystując błędy prognoz ex-post:

- ME – Średnie obciążenie prognozy (Mean Error)

$$ME = \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T (y_t - \hat{y}_t)$$

Stosuje się ją, aby określić błąd dla całej wykorzystywanej metody prognozowania. W rzeczywistości rzadko się zdarza, aby model był idealny, gdzie ME jest równa lub bliska zeru. Ważny tu jest jednak znak prognozy. Gdy ME jest mniejsze od zera, to prognozy te są przeciętnie przeszacowane, natomiast gdy ME jest większe od zera, to prognozy są przeciętnie niedoszacowane.

- MPE – Średnie procentowe obciążenie prognozy (Mean Percentage Error)

$$MPE = \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T \frac{y_t - \hat{y}_t}{y_t}$$

MPE jest odmianą miernika ME. Informuje on, jaki procent rzeczywistych realizacji prognozowanej zmiennej stanowią błędy predykcji w okresie prognozy.

- MAE – Średni błąd absolutny (Mean Absolute Error)

$$\text{MAE} = \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T |y_t - \hat{y}_t|$$

MAE informuje średnio ile (w okresie prognoz) wynosić będzie odchylenie od wartości rzeczywistej (inaczej, jakim błędem miarowym jest obciążona prognoza).

- MAPE – Średni procentowy błąd absolutny (Mean Absolute Percentage Error)

$$\text{MAPE} = \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T \left| \frac{y_t - \hat{y}_t}{y_t} \right|$$

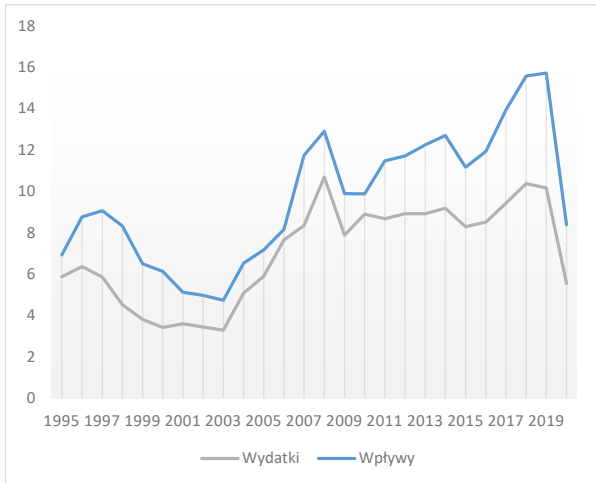
MAPE jest bliźniaczą miarą MAE. Informuje o wielkości średniej błędów prognoz (dla testowanego okresu), wyrażonych w procentach wartości rzeczywistych zmiennej prognozowanej. MAPE pozwala porównać dokładność otrzymanych z różnych modeli prognoz.

Dane dotyczące wydatków Polaków na turystykę międzynarodową oraz wpływów z turystyki międzynarodowej⁸ obejmują okres od 1995 roku do 2020 roku. Rysunek 1 przedstawia wpływy i wydatki Polaków na turystykę międzynarodową w analizowanym okresie.

---

⁸ <https://data.worldbank.org/>, (dostęp: 20.12.2023).

Rysunek 1. Wpływy oraz wydatki Polaków na turystykę międzynarodową (w mld USD)

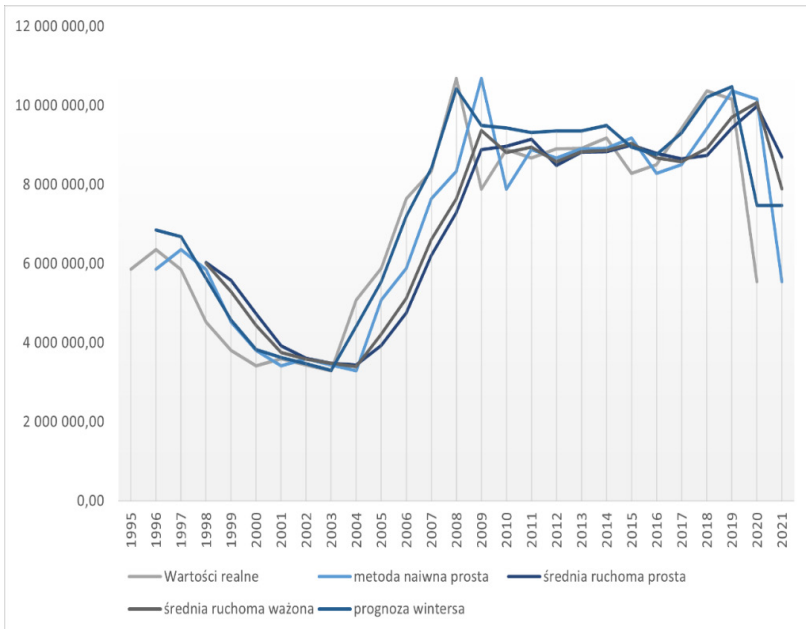
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pochodzących ze strony WorldBank.

Szczególną uwagę zwracają lata 2004-2008, w których nastąpił znaczny wzrost analizowanych wartości. Mogło to być spowodowane wejściem Polski do Unii Europejskiej. W tych latach liczba przyjazdów nierezydentów do Polski rosła średnio o 5,2% w skali roku⁹. W roku 2009 doszło do spadku analizowanych wartości, mogło to być związane z przystąpieniem Polski do strefy Schengen, co niekorzystnie odbiło się dla przyjazdów nierezydentów z Białorusi, Ukrainy i Rosji. Dodatkowy wpływ mógł mieć bardzo wysoki kurs złotego, co powodowało wzrost kosztów pobytu w Polsce. Drugim charakterystycznym okresem są lata 2019-2020, w których doszło do nagłego spadku wpływów i wydatków, było to spowodowane wybuchem pandemii COVID-19.

⁹ <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Wejscie-Polski-do-UE-z-korzyscia-dla-turystryki-1943094.html> (dostęp: 20.12.2023).

Wykorzystując wymienione wcześniej metody dokonano prognozy wydatków i wpływów z turystyki zagranicznej. Na rysunku 2 przedstawiono wydatki Polaków na turystykę międzynarodową w latach 1995-2020, wraz z wynikami uzyskanymi na podstawie czterech metod prognozowania.

Rysunek 2. Wydatki na turystykę międzynarodową (bieżące dolary amerykańskie w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pochodzących ze strony WorldBank.

Obserwując dane przedstawione na wykresie należy zwrócić uwagę na skok między 2003 a 2008 rokiem, gdzie ilość wydatków gwałtownie wzrosła. Następne lata 2008-2018 były dość stabilne. W latach 2019-2020, prognozy znacznie odbiegały od danych rzeczywistych (tabela 1).

Tabela 1. Wartości rzeczywiste oraz prognozy dla wydatków turystyki międzynarodowej w czasie pandemii

Data	Wartości Realne	Metoda Naiwna Prosta	Średnia Ruchoma Prosta	Średnia Ruchoma Ważona	Prognoza Wintersa
2019	10 161 000	10 367 000	9 432 000	9 711 300	10 480 819
2020	5 547 000	10 161 000	9 982 666	10 074 600	7 475 828

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pochodzących ze strony WorldBank.

Wybuch pandemii wpłynął na wydatki na turystykę międzynarodową. W 2019 roku różnice były niewielkie, ponieważ niepokój związany z pandemią i jej wpływem na usługi turystyczne zaobserwowano dopiero z początkiem 2020 roku. Rok 2020 pokazuje znaczne rozbieżności między wartościami rzeczywistymi, a prognozami. W pierwszym roku pandemii wartości realne wydatków spadły o 45,4%. Ponadto prognozy różniły się od wartości rzeczywistej. Najbliższym, wartości rzeczywistym, modelem predykcji była prognoza Wintersa. Najmniej dokładnym modelem okazała się metoda naiwna prosta. Otrzymane wyniki świadczą o bardzo silnym wpływie nieprzewidzianych zjawisk jakim była pandemia na wyniki prognoz. Tabela 2 zawiera błędy prognoz dla analizowanych wydatków.

Tabela 2. Błędy prognoz dla wydatków

	ME	MPE	MAE	MAPE
Metoda naiwna prosta	-12 720 000	-2,33%	945 440 000	14,59%
Średnia ruchoma prosta	162 115 942	-2,08%	1 229 217 391	19,58%
Średnia ruchoma ważona	108 452 173	-2,21%	1 126 026 086	17,87%
Prognoza Wintersa	-356 722 685	-5,90%	516 085 749	8,30%

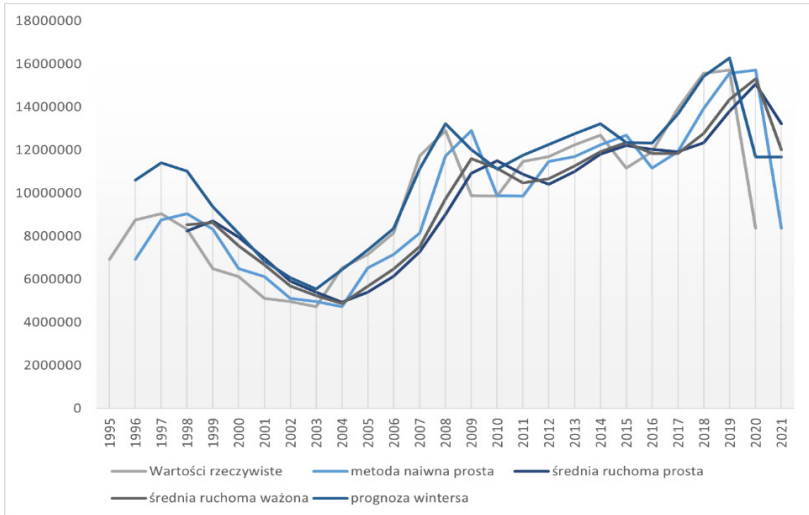
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pochodzących ze strony WorldBank.

Przyjmuje się, że aby wartości MAPE były statystycznie istotne powinny one być mniejsze, niż 5%. W tym przypadku dla żadnej metody prognozowania nie zachodzi taki warunek, jednak widać, że prognoza Wintersa, posiadająca najmniejszą wartość MAPE, może zostać uznana za najlepszą metodę prognozowania dla wydatków związanych z turystyką międzynarodową. Ponadto dzięki wynikom ME dla prognozy Wintersa można uznać, że prognozy wygasły¹⁰ są przeszacowane. Poza tym błędy predykcji w okresie prognozy największą wartość miały dla prognozy Wintersa. W przeciwieństwie do MPE wartość MAE najlepszą wartość ma dla prognozy Wintersa. W takiej sytuacji nie można jednoznacznie stwierdzić, który model predykcji jest najlepszy.

Rysunek 3 przedstawia wpływy z turystyki międzynarodowej w latach 1995-2020, wraz z wynikami uzyskanymi na podstawie czterech metod prognozowania.

¹⁰ W momencie, gdy zrealizowana wartość zmiennej predykcyjnej jest znana, prognoza ex-post jest prognozą wygasłą.

Rysunek 3. Turystyka międzynarodowa, wpływy (bieżące dolary amerykańskie w tys.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pochodzących ze strony WorldBank.

Spadek wpływów w latach 1999-2003 został szybko nadrobiony w późniejszych latach. Natomiast lata 2008-2016 były względnie stabilne pod względem wpływów z usług turystycznych. W latach 2019-2020, zaobserwowano nagły spadek wpływów co można wytłumaczyć pandemią. W roku 2020 wartości prognozowane zdecydowanie odbiegały od rzeczywistości (tab. 3).

Tabela 3. Wartości rzeczywiste oraz prognozy dla wpływów z turystyki międzynarodowej w czasie pandemii

Data	Wartości realne	Metoda naiwna prosta	Średnia ruchoma prosta	Średnia ruchoma ważona	Prognoza Wintersa
2019	15 712 000	15 569 000	13 805 333	14 346 400	16 272 956
2020	8 379 000	15 712 000	15 068 666	15 311 700	11 677 642

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pochodzących ze strony WorldBanku.

Najmniejszym błędem cieszył się model Wintersa, który różnił się o 39,37%. Największym błędem obarczona była prognoza wykonana metodą naiwną prostą. Wyniki te pokazują jak duże straty poniosła Polska w wyniku braku możliwości świadczenia usług turystycznych z powodu pandemii. Następnie w celu oceny trafności prognoz zwrócono uwagę na błędy prognoz (tab. 4).

Tabela 4. Błędy prognoz dla wpływów

	ME	MPE	MAE	MAPE
Metoda naiwna prosta	58 080 000	-1,36%	1 354 240 000	14,83%
Średnia ruchoma prosta	297 333 333	-1,22%	1 866 028 985	20,58%
Średnia ruchoma ważona	196 886 956	-1,66%	1 735 930 434	19,07%
Prognoza Wintersa	-1 032 262 644	-13,41%	1 118 033 920	14,12%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pochodzących ze strony WorldBanku.

Najlepszą prognozą może się w tym przypadku jednak cieszyć model prognozy Wintersa, dla którego wartości zostały przeszacowane. Natomiast najlepsza wartość MPE, informująca o procencie błędów prognozy w rzeczywistych realizacji zmiennej predykcyjnej, była dla średniej ruchomej prostej. Natomiast najlepszy średni błąd bezwzględny był ponownie dla modelu prognozy Wintersa. Przez to ciężko jest stwierdzić, który model prognozowania był najlepszy, ponieważ to zależy od subiektywnych upodobań oraz preferencji, jakimi cieszy się dane badanie. Najczęściej jednak korzysta się z wartości MAPE jako ten najlepszy miernik błędu prognoz *ex-post*.

Podsumowując, należy stwierdzić, że uzyskane prognozy słabo sprawdzają się podczas predykcji w okresach, w których miały miejsce tzw. zdarzenia losowe owocujące nagłym spadkiem bądź wzrostem danych. Zniesienie ograniczeń w 2022 roku w podróżowaniu z tytułu pandemii wywołało ożywienie, ale wysokie ceny energii i żywności oraz agresja Rosji na Ukrainę znów wywołały niepewność i brak stabilizacji na rynku usług turystycznych.

4. Podsumowanie

Branża turystyczna jest jedną z głównych gałęzi gospodarki, ma duży udział w wartości dodanej brutto i zapewnia wiele miejsc pracy. W ostatnich latach rynek usług turystycznych doświadczył wielu kryzysów, wojna na Ukrainie, kryzys w branży lotniczej oraz pandemia to wydarzenia, które odcisnęły swoje piętno na branży turystycznej. Analiza danych pozwala jednak stwierdzić, że największy wpływ na turystykę miał wybuch pandemii Covid-19. Siła i czas trwania kryzysu wywołanego pandemią wyrządziła duże straty w sektorze usług turystycznych. Według szacunków Światowej Organizacji Turystycznej ONZ, turystyka spadła o około 78% w 2020 roku. Spowodowało to potencjalną stratę około 1.2 biliona dolarów amerykańskich w samym tylko międzynarodowym przemyśle turystycznym. W artykule starano się szczególną uwagę zwrócić na rynek usług turystycznych w czasie trwania pandemii Covid-19.

Zastosowane metody dały zróżnicowane wyniki, rozbieżności świadczą o ogromnym wpływie i sile zdarzeń losowych na prognozę.

Analiza danych i wyniki badania pozwalają stwierdzić, że pandemia koronawirusa SARS-CoV-2 wywarła negatywny wpływ na branżę turystyczną. Jej konsekwencją były znacznie niższe niż w 2019 roku wartości i wskaźniki charakteryzujące rynek usług turystycznych. Gdy sektor zaczynał się odradzać, skutki gospodarcze rosyjskiej agresji na Ukrainę zadały nowy cios perspektywom ożywienia.

Według danych Północnej Izby Gospodarczej w tym roku turystów nad polskim morzem jest znacznie mniej niż w latach 2020-2021, kiedy to podróże zagraniczne były ograniczone przez pandemię. Zauważono, że dużym zainteresowaniem ze względu na zmienną pogodę cieszą się hotele luksusowe z ofertą SPA, a ze względu na cenę aparthotele. Przyczyn takiego stanu rzeczy upatruje się także w wygaśnięciu bonów turystycznych.

Bibliografia

- [1] **Altkorn J.:** Marketing w turystyce, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 2006.
- [2] **Cierpiał-Wolan M. (red.):** *Turystyka w 2019 r.*, Wyd. Główny Urząd Statystyczny & Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Warszawa, Rzeszów 2020, [online] <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/turystyka/turystyka-w-2019-roku,1,17.html> (dostęp: 20.12.2023).
- [3] **Cierpiał-Wolan M. (red.):** *Turystyka w 2020 r.*, Wyd. Główny Urząd Statystyczny & Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Warszawa, Rzeszów 2020, [online] <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/turystyka/turystyka-w-2020-roku,1,18.html> (dostęp: 20.12.2023).
- [4] **Cierpiał-Wolan M. (red.):** *Turystyka w 2011 r.*, Wyd. Główny Urząd Statystyczny & Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Warszawa, Rzeszów 2021, [online] <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/turystyka/turystyka-w-2021-roku,1,19.html> (dostęp: 20.12.2023).
- [5] **Cierpiał-Wolan M. (red.):** *Turystyka w 2022 r.*, Wyd. Główny Urząd Statystyczny & Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Warszawa, Rzeszów

- 2022, [online] <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/turystyka/turystyka-w-2022-roku,1,20.html> (dostęp: 20.12.2023).
- [6] **Dziedzic E., Skalska T.:** *Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju usług turystycznych w Polsce*, Szkoła Główna Handlowa, Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2013.
- [7] <https://data.worldbank.org/>, (dostęp: 20.12.2023).
- [8] <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Wejscie-Polski-do-UE-z-korzyscia-dla-turystyki-1943094.html> (dostęp: 20.12.2023).
- [9] **Hunziker W., Kröpf K.:** Grundriss der allgemeinen Fremdenverkehrlehre w: Tłumaczenia Materiałów dotyczących statystyki ruchu turystycznego w różnych krajach. Zakład Prawnych i Ekonomicznych zagadnień Turystyki przy SGPiS, Warszawa 1961.
- [10] **Konieczna-Domańska A.:** *Gospodarka turystyczna. Zagadnienia wybrane*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa 2012.
- [11] **Kot S. M., Jakubowski J., Sokółowski A.:** *Statystyka*, Difin, Warszawa 2007.
- [12] Methodological Manual for Tourism Statistics Version 1,0, Eurostat 2011.
- [13] **Pawełek B., Wanat S., Zeliś A.:** *Prognozowanie ekonomiczne. Teoria Przykłady Zadania*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.
- [14] **Nieżgoda A. i inni:** *Popyt turystyczny. Zagadnienia podstawowe*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2012.
- [15] **Wyciechowska I.:** Turystyka międzynarodowa jako ważny komponent międzynarodowego obrotu osobowego – przyczynek do tematu, *Stosunki Międzynarodowe – International Relations*, nr 3, t. 52, Warszawa 2016.

Patrycja Derdak
Studentka kierunku Logistyka
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Magdalena Kowalska
Instytut Logistyki i Informatyki
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Zrównoważony rozwój przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce – ewaluacja

1. Wstęp

Zrównoważony rozwój przedsiębiorstw opiera się na prowadzeniu działalności gospodarczej ukierunkowanej na maksymalizowanie zysku przy jednoczesnym poszanowaniu kwestii społecznych i ochrony środowiska naturalnego.

Przedsiębiorstwa transportowe są jednymi z kluczowych w gospodarce kraju. Przyczyniają się one do zaspokojenia potrzeb ludzkich, jak i determinują rozwój gospodarczy.

Według PKD2007 do przedsiębiorstw transportowych należą między innymi przedsiębiorstwa transportu wodnego. Odpowiadają one za transport morski i przybrzeżny pasażerski oraz towarów, jak i transport wodny śródlądowy pasażerski oraz towarów. Transport wodny, w porównaniu na przykład do transportu lądowego cechuje niewielki poziom emitowanych zanieczyszczeń, niska energochłonność i emisja hałasu, czy niewielka ilość kolizji, co wiąże się z brakiem kosztów usuwania następstw wypadków i ubezpieczeń.

Niniejszy rozdział składa się ze wstępu, części teoretycznej, części praktycznej oraz podsumowania. W części teoretycznej Autorki

odniosły się do wybranych aspektów teoretycznych związanych z zrównoważonym rozwojem przedsiębiorstw transportu wodnego. Część praktyczna poświęcona została badaniu, którego celem była ocena zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020.

W opracowaniu wykorzystano polską oraz zagraniczną literaturę przedmiotu (zwartą i czasopiśmienniczą). Badanie empiryczne przeprowadzono w oparciu o dane zaczerpnięte z bazy Eurostat, opisano próbę badawczą, opracowano syntetyczny wskaźnik zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020 (wraz z jego filarami), wyznaczono linie trendu oraz dokonano oceny zależności pomiędzy filarami wskaźnika zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020 za pomocą współczynnika korelacji liniowej Pearsona.

2. Zrównoważony rozwój przedsiębiorstw transportu wodnego – aspekty teoretyczne

Zrównoważony rozwój polega na dopasowaniu działań ekologicznie odpowiedzialnych do działań społecznych oraz gospodarczych¹. Oparty jest on na maksymalizacji korzyści netto rozwoju ekonomicznego, odbywającej się w długim okresie i jednocześnie zachowującej jakość oraz użyteczność zasobów przyrody². Jest to rozwój, który podkreśla znaczenie sprawiedliwości, społecznej odpowiedzialności oraz chroni zasoby naturalne³.

Zrównoważony rozwój dąży do korzystnych zmian ilościowych i jakościowych na wybranym terytorium, szanując przy tym dobra

---

¹ **Sachs I.:** *Globalne problemy ekorozwoju*, [w:] Wdrażanie polityki ekorozwojem (materiały konferencyjne), Kraków 1995.

² **Fiedor B., Czaja S., Graczyk A., Jakubczyk Z.:** *Podstawy ekonomii środowiskowej zasobów naturalnych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2002.

³ **Dunphy D., Benveniste J., Griffiths A., Sutton P.:** *Sustainability: The Corporate Challenge of the 21st Century*, Allen & Unwin, New South Wales, Australia 2000.

naturalne środowiska przyrodniczego, a także zasady równości społecznej⁴.

Istotą koncepcji zrównoważonego rozwoju jest podejmowanie działań, które w zamierzeniu dążą do zrealizowania celów społecznych, ekonomicznych oraz środowiskowych.

Zrównoważony rozwój przedsiębiorstw to prowadzenie działalności gospodarczej ukierunkowanej na maksymalizowanie zysku przy jednoczesnym poszanowaniu kwestii społecznych i ochrony środowiska naturalnego⁵.

Ureczywistnieniem zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw są działania na rzecz poprawy sytuacji finansowo-majątkowej, jakości i warunków pracy, wzbogacenia kapitału intelektualnego pracowników, wsparcia dla lokalnych społeczności oraz ograniczenia emisji szkodliwych substancji i wdrażania technologii przyjaznych środowisku naturalnemu.

Polska gospodarka według PKD2007 podzielona została na 21 sektorów. Jednym z nich jest sektor H – transport i gospodarka magazynowa⁶.

Przedsiębiorstwa transportowe świadczą usługi w zakresie przewozu towaru bądź osób odpowiednimi środkami transportowymi⁷. Pełnią one istotną rolę w gospodarce kraju, co uwarunkowane jest trzema funkcjami charakterystycznymi dla ich działalności⁸:

---

⁴ **Sekula A.:** *Rozwój zrównoważony w skali gminy*, [w:] A. Bałaban (red). Europa bez granic – Polska a Unia Europejska. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, Gorzów Wielkopolski 2002, s. 327-334.

⁵ **Kowalska M.:** Standing finansowy a zrównoważony rozwój przedsiębiorstw w Polsce. Badania sektorowe, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2023.

⁶ **Duraj N., Sadowski A., Comporek M., Kowalska M., Misztal A.:** *Bezpieczeństwo ekonomiczno-finansowe przedsiębiorstw sektora TSL – wybrane problemy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2020.

⁷ **Starowicz W. (red.):** Krajowy transport drogowy. Podręcznik przewoźnika drogowego w zakresie certyfikatu kompetencji zawodowych, *Zeszyty Naukowo-Techniczne Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Komunikacji Rzeczpospolitej Polskiej Oddział w Krakowie*, seria: monografie nr 20 (zeszyt 156), Kraków 2011.

⁸ **Rudzińska J., Piekarski W., Dudziak A.:** Przedsiębiorstwa transportowe i ich znaczenie w rozwoju gospodarczym kraju, *Autobusy – Technika, Eksploatacja, Systemy Transportowe*, Instytut Naukowo – Wydawniczy SPATIUM, nr 10, 2012.

- funkcja konsumpcyjna – zaspokajanie potrzeb transportowych, dzięki realizacji usług transportowych, w sferze wymiany stworzenie warunków dla komunikacji między poszczególnymi regionami gospodarczymi, miastami, umożliwiając realizację obrotu towarowego poprzez dostarczenie wcześniej wytworzonych produktów do sieci sprzedaży, a później do konsumentów,
- funkcja produkcyjna – zaspokajanie potrzeb produkcyjnych, poprzez stwarzanie warunków do działalności gospodarczej, łącznik w procesie produkcji – integracja procesu przemiany różnorodnych surowców w nowy produkt,
- funkcja integracyjna – stwarzanie integracji państwa i społeczeństwa, umożliwienie funkcjonowania każdego działu gospodarki narodowej i przyczynienie się do ogólnego rozwoju gospodarczego kraju – wzrostu gospodarczego.

Dzięki wyżej wymienionym funkcjom przedsiębiorstw transportowych zauważyć można, że są one podstawowym elementem w niemal wszystkich działalnościach gospodarczych, a za ich pomocą możliwe jest funkcjonowanie przedsiębiorstw z pozostałych branż.

Przedsiębiorstwa sekcji H podzielono na⁹:

- H49 – przedsiębiorstwa transportu lądowego i transportu rurociągowego,
- H50 – przedsiębiorstwa transportu wodnego,
- H51 – przedsiębiorstwa transportu lotniczego,
- H52 – przedsiębiorstwa odpowiadające za magazynowanie i działalność usługową wspomagającą transport,
- H53 – przedsiębiorstwa zajmujące się działalnością pocztową i kurierską.

Przedmiotem zainteresowania niniejszego opracowania są przedsiębiorstwa transportu wodnego, które obejmują¹⁰:

- transport morski i przybrzeżny pasażerski (przewozy pasażerskie na pełnym morzu i wodach przybrzeżnych, rozkładowe lub pozarozkładowe),

⁹ https://stat.gov.pl/Klasyfikacje/doc/pkd_07/pkd_07.htm, dostęp: 28.07.2023.

¹⁰ <http://www.klasyfikacje.gofin.pl/pkd/5,2,1474,transport-wodny.html#D50>, dostęp: 28.07.2023.

- transport morski i przybrzeżny towarów (transport towarów na pełnym morzu i wodach przybrzeżnych, rozkładowy lub pozarozkładowy),
- transport wodny śródlądowy pasażerski (transport pasażerski na drogach wodnych śródlądowych: rzekach, kanałach, jeziorach i wewnątrz portów, zatok i w dokach),
- transport wodny śródlądowy towarów (transport towarów na drogach wodnych śródlądowych: rzekach, kanałach, jeziorach i wewnątrz portów, zatok i w dokach).

3. Metodyka badania

Podstawowym celem badania jest ocena zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020. Badanie zostało przeprowadzone na podstawie danych zaczerpniętych z bazy Eurostat, dobranych w oparciu o dostępność oraz porównywalność. Próbę badawczą stanowią przedsiębiorstwa transportu wodnego w Polsce, według PKD2007 – sekcja H50. Okres badawczy obejmuje lata 2010-2020 (częstotliwość danych: roczne), w których zaobserwowano w Polsce negatywny impuls rozwojowy, wywołany kryzysem sektora finansowego oraz rynku nieruchomości w USA.

Badanie przeprowadzono w czterech etapach:

- Etap 1 – opis próby badawczej,
- Etap 2 – opracowanie syntetycznych wskaźników rozwoju ekonomicznego (RE), społecznego (RS), środowiskowego (RŚ) przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020, wyznaczenie linii trendu ($RE/RS/RŚ = \alpha_1 \text{ time} + \alpha_0$), wyliczenie podstawowych statystyk opisowych,
- Etap 3 – opracowanie syntetycznego wskaźnika zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020 ($ZR = RE + RS + RŚ$), wyznaczenie linii trendu ($ZR = \alpha_1 \text{ time} + \alpha_0$), wyliczenie podstawowych statystyk opisowych,
- Etap 4 – ocena zależności pomiędzy filarami wskaźnika zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce

w latach 2010-2020 za pomocą współczynnika korelacji liniowej Pearsona.

Wskaźnik zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020 (ZR) wyznaczono w oparciu o następującą formułę (założono jednakowe wagi dla poszczególnych filarów):

$$ZR = RE + RS + RŚ,$$

gdzie: ZR – zrównoważony rozwój przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020, RE – ekonomiczny rozwój przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020, RS – społeczny rozwój przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020, RŚ środowiskowy rozwój przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020.

Wskaźniki rozwoju ekonomicznego, społecznego i środowiskowego przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020 opracowano opierając się na 29 zmiennych diagnostycznych, zmienne zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1. Zmienne diagnostyczne użyte przy tworzeniu wskaźników rozwoju ekonomicznego, społecznego i środowiskowego przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020

Wskaźnik	Zmienna diagnostyczna	Opis zmiennej	Stymulanta	Destymulanta
Wskaźnik rozwoju ekonomicznego (RE)	x1	Liczba przedsiębiorstw	x	
	x2	Obrót brutto (mln euro)	x	
	x3	Wartość produkcji (mln euro)	x	
	x4	Wartość dodana (mln euro)	x	
	x5	Nadwyżka operacyjna brutto (mln euro)	x	
	x6	Zakupy towarów i usług (mln euro)	x	
	x7	Inwestycje brutto w dobra materialne (mln euro)	x	
	x8	Nadwyżka operacyjna brutto (%)	x	
	x9	Udział nadwyżki operacyjnej brutto w wartości dodanej (%)		
	x10	Stopa zwrotu z inwestycji (%)	x	
	x11	Udział kosztów osobowych w produkcji (%)		x
	x12	Średnie koszty osobowe (tys. euro)		x
Wskaźnik rozwoju społecznego (RS)	x13	Wynagrodzenie (mln euro)	x	
	x14	Koszty ubezpieczenia społecznego (mln euro)	x	
	x15	Liczba pracowników	x	
	x16	Obrót na jednego pracownika (tys. euro)	x	
	x17	Pozorna wydajność pracy (wartość dodana brutto na jednego pracownika) (tys. euro)	x	
	x18	Wydajność pracy skorygowana o płace (%)	x	
	x19	Inwestycje na jednego pracownika (tys. euro)	x	
	x20	Koszty osobowe (mln euro)		x
	x21	Udział kosztów osobowych w zakupach towarów i usług ogółem (%)		x

Wskaźnik	Zmienna diagnostyczna	Opis zmiennej	Stymulanta	Destymulanta
Wskaźnik rozwoju środowiskowego (RŚ)	x22	Emisja dwutlenku węgla (tona)		x
	x23	Emisja metanu (tona)		x
	x24	Emisja podtlenku azotu (tona)		x
	x25	Emisja tlenku siarki (tona)		x
	x26	Emisja tlenku węgla (tona)		x
	x27			x
	x28	Emisja tlenku azotu (tona)		x
	x29	Emisja amoniaku (tona)		x

Źródło: <https://ec.europa.eu/eurostat/data>

Normalizację wskaźników przeprowadzono w oparciu o wzory:

– stymulanty:

$$S_{ij} = \frac{X_{ij}}{\max X_{ij}},$$

gdzie: x_{ij} – wartość i-tego miernika dla j-tego roku, $\max x_{ij}$ – wartość maksymalna i-tego miernika dla j-tego roku.

– destymulanty:

$$S_{ij} = \frac{\min X_{ij}}{X_{ij}},$$

gdzie: $\min x_{ij}$ – wartość minimalna i-tego miernika dla j-tego roku.

Wskaźnik zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020 (ZR) oraz jego filary (RE, RS, RŚ) wyznaczono w oparciu o jednakowy wpływ wszystkich zmiennych na zagregowane wartości wskaźników¹¹:

$$SI_i = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n z_{ij}, (i = 1, 2, \dots, n),$$

gdzie: SI_i – wskaźnik zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa w i roku;
 n – liczba zmiennych.

Do oceny zależności pomiędzy filarami wskaźnika zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020 wykorzystano współczynnik korelacji liniowej Pearsona, który zinterpretowano w oparciu o przedziały¹²:

- $|r_{xy}| = 0$ – brak korelacji,
- $0 \leq |r_{xy}| < 0,3$ – korelacja słaba,
- $0,3 \leq |r_{xy}| < 0,5$ – korelacja przeciętna,
- $0,5 \leq |r_{xy}| < 0,7$ – korelacja wysoka,
- $0,7 \leq |r_{xy}| < 0,9$ – korelacja bardzo wysoka,
- $0,9 \leq |r_{xy}| < 1$ – korelacja prawie pełna.

4. Wyniki badania

Na wykresie 1 zaprezentowano liczbę przedsiębiorstw transportowych w Polsce w latach 2010-2020. Biorąc pod uwagę PKD2007,

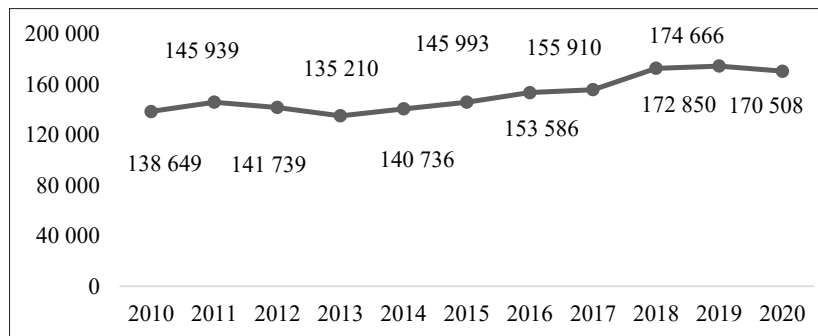
¹¹ **Bury P., Dziekański P.:** *Porównanie wybranych elementów budżetów gmin województwa świętokrzyskiego*, [w:] P. Dziekański (red.). *Gospodarka lokalna drogą rozwoju regionu*, Wydawnictwo Stowarzyszenie Nauka, Edukacja, Rozwój, Ostrowiec Świętokrzyski 2012, s. 13.

¹² **Plich M.:** *Budowa i zastosowanie wielosektorowych modeli ekonomiczno-ekologicznych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2002; Korelacja. Współczynniki korelacji, <https://www-users.mat.umk.pl/~alzaig/kor.pdf>, dostęp: 28.07.2023.

przedsiębiorstwa transportowe zaliczone zostały do sekcji H – transport i gospodarka magazynowa. W ich skład wchodzi przedsiębiorstwa transportu lądowego i transportu rurociągowego (H49), przedsiębiorstwa transportu wodnego (H50), przedsiębiorstwa transportu lotniczego (H51), przedsiębiorstwa odpowiadające za magazynowanie i działalność usługową wspomagającą transport (H52), przedsiębiorstwa zajmujące się działalnością pocztową i kurierską (H53).

W 2010 roku liczba przedsiębiorstw sekcji H wynosiła 138 649, natomiast w 2020 roku 170 508 (wzrost o 31 859 podmiotów gospodarczych). Mimo, iż w 2012, 2013 oraz 2020 roku odnotowano niewielki spadek liczby przedsiębiorstw transportowych, w badanym okresie zaobserwowano ich trend rosnący.

Wykres 1. Liczba przedsiębiorstw transportowych w Polsce (2010-2020)

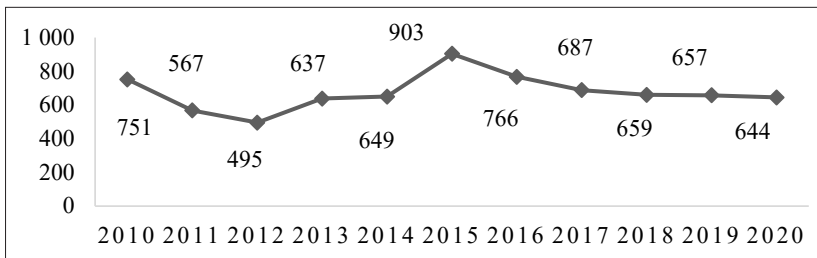

Źródło: <https://ec.europa.eu/eurostat/data>.

Na wykresie 2 przedstawiono liczbę przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020. Przedsiębiorstwa transportu wodnego w Polsce zaklasyfikowane zostały do sekcji H50 (PKD2007). Stanowią one niewielką część przedsiębiorstw transportowych (około 0,5%). W 2010 roku liczba przedsiębiorstw transportu wodnego

wynosiła 751, natomiast w 2020 roku 644 (spadek o 107 podmiotów gospodarczych). W latach 2010, 2011, 2016-2018 zaobserwowano spadek liczby przedsiębiorstw transportu wodnego, jednakże biorąc pod uwagę cały okres badawczy (2010-2020) odnotowano trend rosnący tych podmiotów.

Wykres 2. Liczba przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce (2010-2020)

Źródło: <https://ec.europa.eu/eurostat/data>.

W tabeli 2 zaprezentowano wskaźnik zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego oraz jego filary w Polsce w latach 2010-2020. Wskaźnik zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020 złożony został ze wskaźnika rozwoju ekonomicznego, społecznego i środowiskowego przedsiębiorstw transportu wodnego (największy udział stanowią wskaźniki rozwoju ekonomicznego oraz społecznego). Biorąc pod uwagę lata 2010 i 2020 zaobserwowano spadek wskaźnika rozwoju ekonomicznego i społecznego, natomiast wskaźnik rozwoju środowiskowego znacząco wzrósł (z 0,050 do 0,780). Wskaźnik zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w 2010 roku wynosił 0,542, natomiast w 2020 roku 0,740, co oznacza wzrost o 0,198.

Tabela 2. Wskaźnik zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego oraz jego filary w Polsce (2010-2020)

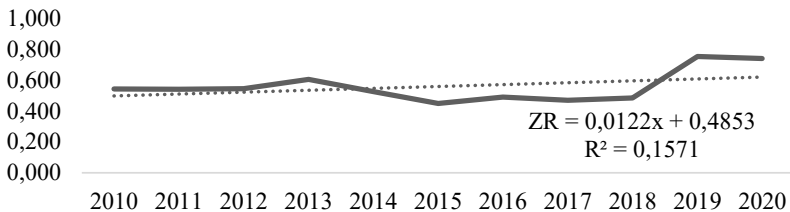
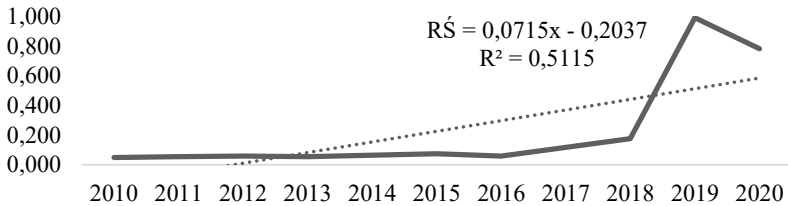
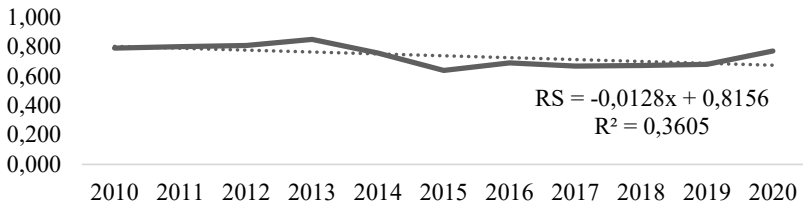
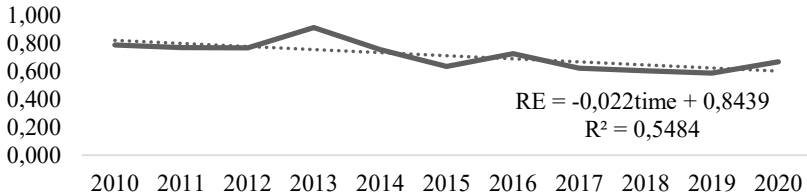
Wskaźnik/ Lata	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
RE	0,787	0,770	0,767	0,912	0,754	0,635	0,725	0,622	0,603	0,587	0,669
RS	0,790	0,800	0,809	0,850	0,757	0,638	0,689	0,669	0,672	0,680	0,770
RŚ	0,050	0,054	0,059	0,055	0,065	0,075	0,059	0,118	0,176	0,990	0,780
ZR	0,542	0,541	0,545	0,606	0,525	0,449	0,491	0,470	0,484	0,753	0,740

Źródło: <https://ec.europa.eu/eurostat/data>.

Na wykresie 3 przedstawiono linie trendu wskaźnika zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce oraz jego filarów w latach 2010-2020. W badanym okresie zaobserwować można malejący trend wskaźnika rozwoju ekonomicznego oraz społecznego przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce, natomiast wskaźnik rozwoju środowiskowego przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce cechuje trend rosnący. Biorąc pod uwagę wskaźnik zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020, charakteryzuje go niewielki trend rosnący.

Wykres 3. Linia trendu – wskaźnik zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce oraz jego filary (2010-2020)

Źródło: <https://ec.europa.eu/eurostat/data>.

W tabeli 3 zaprezentowano podstawowe statystyki opisowe wskaźnika zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce oraz jego filarów w latach 2010-2020. Biorąc pod uwagę filary wskaźnika zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020, najwyższą, jak i najniższą wartość przyjął wskaźnik rozwoju środowiskowego (0,990, 2019 rok; 0,050, 2010 rok). Średnia wartość wskaźnika rozwoju ekonomicznego wyniosła 0,712 (odchylenie standardowe 0,094, mediana 0,725), rozwoju społecznego 0,739 (odchylenie standardowe 0,068, mediana 0,757), natomiast rozwoju środowiskowego 0,226 (odchylenie standardowe 0,316, mediana 0,065). Najwyższy poziom wskaźnika zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020 odnotowano na poziomie 0,753 (2019 rok), najniższy zaś 0,449 (2015 rok), a jego średnia wartość w badanym okresie wyniosła 0,559 (odchylenie standardowe 0,098, mediana 0,541).

Tabela 3. Podstawowe statystyki opisowe – wskaźnik zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego oraz jego filary w Polsce (2010-2020)

Wskaźnik	Podstawowe statystyki opisowe				
	Max	Min	Średnia	Odchylenie standardowe	Mediana
RE	0,912	0,587	0,712	0,094	0,725
RS	0,850	0,638	0,739	0,068	0,757
RŚ	0,990	0,050	0,226	0,316	0,065
ZR	0,753	0,449	0,559	0,098	0,541

Źródło: <https://ec.europa.eu/eurostat/data>.

W tabeli 4 przedstawiono wyznaczone współczynniki korelacji liniowej Pearsona pomiędzy filarami wskaźnika zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020 ($p < 0,05$).

Tabela 4. Współczynnik korelacji liniowej Pearsona – filary wskaźnika zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce (2010-2020)

Wskaźnik	RE	RS	RŚ
RE	1,000	0,869	-0,514
RS	0,869	1,000	-0,193
RŚ	-0,514	-0,193	1,000

Źródło: <https://ec.europa.eu/eurostat/data>.

Uzyskane wyniki wskazują, że istnieje istotna statystycznie, dodatnia zależność pomiędzy rozwojem ekonomicznym a rozwojem społecznym (0,869; korelacja bardzo wysoka).

5. Zakończenie

Zrównoważony rozwój przedsiębiorstwa to proces zmian ilościowych i jakościowych ukierunkowany na osiągnięcie korzystnych wyników w wymiarze ekonomicznym, społecznym i środowiskowym.

Przedmiotem zainteresowania niniejszego rozdziału była ocena zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw transportu wodnego w Polsce w latach 2010-2020.

Udział przedsiębiorstw transportu wodnego w przedsiębiorstwach transportowych jest stosunkowo niewielki. Biorąc pod uwagę wyniki przeprowadzonego badania, wskazać należy, że w badanym okresie zauważalny jest spadek wskaźnika rozwoju ekonomicznego oraz spo-

łączonego, co należy ocenić negatywnie. Może to wynikać z prowadzonej polityki transportowej w Polsce, na przykład koncentracji publicznych wydatków inwestycyjnych na infrastrukturę sektora transportu drogowego kosztem pozostałych gałęzi. Odnosząc się do wskaźnika środowiskowego oraz zrównoważonego rozwoju odnotowano niewielki wzrost. Związane może być to z faktem, że transport morski w niewielkim stopniu emituje zanieczyszczenia, cechuje go niska energochłonność i emisja hałasu, jak i oszczędność w zajmowaniu dodatkowej powierzchni terenu (szczególnie w porównaniu do transportu drogowego).

W dobie globalizacji i konsumpcji rozwój przedsiębiorstw transportu wodnego powinien być priorytetem. Niezbędna do tego jest odpowiednia polityka, wsparcie finansowe, kształcenie kadr. Istotne jest również uświadamianie, iż transport wodny posiada duży potencjał, w szczególności odciąża on transport drogowy, co w długim okresie ma pozytywny wpływ na środowisko naturalne.

Bibliografia

- [1] **Bury P., Dziekański P.:** *Porównanie wybranych elementów budżetów gmin województwa świętokrzyskiego*, [w:] P. Dziekański (red.). *Gospodarka lokalna drogą rozwoju regionu*, Wydawnictwo Stowarzyszenie Nauka, Edukacja, Rozwój, Ostrowiec Świętokrzyski 2012, s. 13.
- [2] **Dunphy D., Benveniste J., Griffiths A., Sutton P.:** *Sustainability: The Corporate Challenge of the 21st Century*, Allen & Unwin, New South Wales, Australia 2000.
- [3] **Duraj N., Sadowski A., Comporek M., Kowalska M., Misztal A.:** *Bezpieczeństwo ekonomiczno-finansowe przedsiębiorstw sektora TSL – wybrane problemy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2020.
- [4] **Fiedor B., Czaja S., Graczyk A., Jakubczyk Z.:** *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2002.
- [5] <http://www.klasyfikacje.gofin.pl/pkd/5,2,1474,transport-wodny.html#D50>, dostęp: 28.07.2023.
- [6] https://stat.gov.pl/Klasyfikacje/doc/pkd_07/pkd_07.htm, dostęp: 28.07.2023.

- [7] Korelacja. Współczynniki korelacji, <https://www-users.mat.umk.pl/~al-zaig/kor.pdf>, dostęp: 28.07.2023.
- [8] **Kowalska M.:** Standing finansowy a zrównoważony rozwój przedsiębiorstw w Polsce. Badania sektorowe., Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2023.
- [9] **Plich M.:** *Budowa i zastosowanie wielosektorowych modeli ekonomiczno-ekologicznych.* Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2002.
- [10] **Rudzińska J., Piekarski W., Dudziak A.:** Przedsiębiorstwa transportowe i ich znaczenie w rozwoju gospodarczym kraju, *Autobusy – Technika, Eksploatacja, Systemy Transportowe*, Instytut Naukowo – Wydawniczy SPATIUM, nr 10, 2012.
- [11] **Sachs I.:** *Globalne problemy ekorozwoju*, [w:] Wdrażanie polityki ekorozwojem (materiały konferencyjne), Kraków 1995.
- [12] **Sekuła A.:** *Rozwój zrównoważony w skali gminy*, [w:] A. Bałaban (red). Europa bez granic – Polska a Unia Europejska. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, Gorzów Wielkopolski 2002, s. 327-334.
- [13] **Starowicz W. (red.):** Krajowy transport drogowy. Podręcznik przewoźnika drogowego w zakresie certyfikatu kompetencji zawodowych, *Zeszyty Naukowo-Techniczne Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Komunikacji Rzeczpospolitej Polskiej Oddział w Krakowie*, seria: monografie nr 20 (zeszyt 156), Kraków 2011.

Nina Leloch

Studentka kierunku Logistyka
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Magdalena Kowalska

Instytut Logistyki i Informatyki
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Zrównoważony rozwój e-commerce w dobie przemian społeczno-gospodarczych

1. Wstęp

Dynamiczny postęp technologiczny znajduje odzwierciedlenie w przestrzeni gospodarczej, jak i społecznej. Innowacyjne rozwiązania pozwoliły na stworzenie nowej formy handlu – handlu elektronicznego, który umożliwia przeprowadzanie wirtualnych transakcji wymiany towarów oraz wpływa na zmiany społeczne, nasilając konsumpcyjny model życia wśród obywateli.

W związku z modyfikacjami społeczno-gospodarczymi, do których przyczynia się rozwój e-commerce, ważne jest podkreślenie potrzeby implementacji koncepcji zrównoważonego rozwoju w sferę elektronicznej wymiany towarów.

Zrównoważony rozwój handlu elektronicznego określić można jako elektroniczną wymianę towarów, mającą na uwadze wzrost efektywności przedsiębiorstwa, uwzględniającą potrzeby klientów i pracowników przy poszanowaniu środowiska naturalnego.

Podstawowym celem rozdziału jest zaprezentowanie w ujęciu teoretycznym oraz praktycznym zrównoważonego rozwoju e-commerce w dobie przemian społeczno-gospodarczych. W pierwszej części omówiono

wybrane zagadnienia teoretyczne związane z realizowanym problemem, w drugiej zaś przedstawiono wyniki badania ankietowego odnoszącego się do aktualnego stanu polskiego rynku handlu internetowego.

2. E-commerce – wybrane aspekty

Dynamiczny rozwój technologii znajduje odzwierciedlenie w sferze społeczno-gospodarczej. Globalna popularyzacja sieci internetowej oraz nowoczesnych technik komunikacji, skłania coraz więcej przedsiębiorstw do prowadzenia działalności w formie wirtualnej, co przyczynia się do prężnego rozkwitu biznesu elektronicznego¹. Funkcjonowanie podmiotów w obszarze on-line rodzi bowiem wiele korzyści zarówno dla przedsiębiorców, jak również konsumentów. Podmioty gospodarcze nie są uzależnione od konkretnej rzeczywistej lokalizacji, wobec czego mogą czynnie działać w wymiarze światowym². Ponadto sprawna wymiana informacji między poszczególnymi uczestnikami rynku, dzięki zastosowaniu innowacyjnych rozwiązań technologicznych, pozwala przedsiębiorstwom efektywnie identyfikować potrzeby klientów oraz wdrażać adekwatne rozwiązania biznesowe.

W związku z wykorzystywaniem nowoczesnych narzędzi teleinformatycznych w działalności przedsiębiorstw, na znaczeniu zyskuje „handel elektroniczny” (*ang. e-commerce*), stanowiący składową e-biznesu³. Jednakże intensywnie zachodzące zmiany w przestrzeni gospodarczej, utrudniają jednoznaczne wyjaśnienie terminu. Odwołując się do definicji zaproponowanej przez Światową Organizację Handlu (WTO) można stwierdzić, iż handel elektroniczny obejmuje: „*produkcję, reklamę, sprzedaż i dystrybucję produktów poprzez sieci teleinformatyczne*”⁴.

---

¹ **Żurak-Owczarek C.:** *E-biznes w wymiarze globalnym i lokalnym. Analiza i próba oceny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013, s. 15.

² **Misztal A.:** *Funkcjonowanie e-biznesu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2018, s. 34.

³ **Żurak-Owczarek C.:** *E-biznes...*, op.cit., s. 15-16.

⁴ **Gregor B., Stawiszyński M.:** Handel elektroniczny w Polsce-stan obecny i perspektywy rozwoju, *Acta Universitatis Lodzianis, Folia Oeconomica*, nr 168, 2003, s. 125.

E-commerce odnosi się zatem do zawierania wirtualnych transakcji nabycia oraz sprzedaży towarów, uwzględniając przy tym przepływy informacji oraz środków finansowych między stronami wymiany⁵.

Występujące w obrębie handlu elektronicznego relacje pomiędzy podmiotami rynkowymi, pozwalają wyodrębnić określone segmenty. Najprężniej rozwijającym się w przestrzeni gospodarczej segmentem e-commerce jest obecnie B2B (*ang. Business to Business*), który dotyczy zawierania wirtualnych transakcji między przedsiębiorstwami⁶. Z kolei sprzedaż produktów przez podmioty gospodarcze poszczególnym konsumentom, zawiera się w ramach segmentu B2C (*ang. Business to Consumer*), który odnotowuje znaczący wzrost istotności w związku z zachodzącymi zmianami społeczno-gospodarczymi⁷.

Należy wskazać, iż przedsiębiorstwa sprzedające produkty w formie on-line wykorzystują nowoczesne kanały dystrybucji, tj. sklepy czy witryny internetowe, umożliwiając klientom nabycie dóbr w dowolnym momencie niezależnie od czasu czy przestrzeni, co stanowi znamieną przewagę handlu elektronicznego w porównywaniu do wymiany towarów w ujęciu tradycyjnym. Zakupy wirtualne cieszą się, wobec tego coraz większym zainteresowaniem konsumentów ze względu na wygodę nabycia, możliwość szybkiego znalezienia przedmiotu oraz oszczędność czasu⁸. Jednocześnie rozkwit e-commerce stymuluje rozwój innych obszarów, zwłaszcza e-bankingu, który umożliwia nabywcom zapłatę za nabyte elektronicznie produkty, za pośrednictwem wirtualnego pieniądza⁹.

---

⁵ **Glinkowska B.:** Tendencje rozwojowe e-biznesu, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Ekonomiczne Problemy Usług*, nr 68, t. 2., s. 31.

⁶ **Czajkowska K.:** Rynek e-commerce – jego specyfika i perspektywy rozwoju w Polsce, *Journal od Modern Management Process*, t. 1, nr 1, 2016, s. 81-82.

⁷ **Czajkowska K.:** Rynek..., op. cit., s. 81.

⁸ **Czajkowska K.:** Rynek..., op. cit., 81-82.

⁹ **Chelstowski D., Szewczyk A.:** Problemy rozwoju handlu elektronicznego w Polsce, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Studia Informatica*, nr 30, 2012, s. 24.

3. Zrównoważony rozwój e-commerce

Równolegle masowa konsumpcja, spowodowana m.in. rozwojem handlu elektronicznego, przyczyniła się do powstania wielu problemów w sferze społecznej oraz gospodarczej. W wyniku gwałtownego wzrostu gospodarczego oraz dynamicznego rozkwitu technologii nastąpiło bowiem zredefiniowanie oczekiwań zakupowych strony nabywczej, a potrzeba posiadania wśród społeczeństwa nabrała na sile¹⁰. Istotne wobec tego staje się wdrażanie koncepcji zrównoważonego rozwoju w obszar aktywności podmiotów biznesowych funkcjonujących on-line, w celu zahamowania pogłębiających się kwestii kryzysowych w przestrzeni gospodarki światowej¹¹. Dodatkowo priorytetem powinno być zmodyfikowanie panujących wzorców prowadzenia działalności, nastawionych na maksymalizację zysku.

Termin „zrównoważony rozwój” (*ang. sustainable development*) jest pojęciem ulegającym ciągłym przekształceniom na przestrzeni lat, ze względu na pogłębiające się problemy oraz powstające nowe wyzwania w obszarze społeczno-gospodarczym. Koncepcja początkowo w latach 70-tych XX wieku odnosiła do kwestii ekologicznych, braku poszanowania środowiska naturalnego, w tym nierozważnej eksploatacji zasobów naturalnych przez podmioty biznesowe¹². Dzięki rozpowszechnieniu idei przez Organizację Narodów Zjednoczonych, z czasem poza problematyką ekologii koncepcja zaczęła podkreślać potrzebę zmian społecznych, ukierunkowanych na podnoszenie standardu życia ludności, co zaznaczono w raporcie „Nasza Wspólna Przyszłość”¹³. Zaproponowana wówczas przez Komisję Brundtland definicja pojęcia „zrównoważony rozwój” określała, iż jest to: „taki rozwój, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą

---

¹⁰ **Wasilik K.:** Trendy w zachowaniach współczesnych konsumentów – konsumpcjonizm a konsumpcja zrównoważona, *Konsumpcja i rozwój*, nr 1 (6), 2014, s. 68.

¹¹ **Wasilik K.:** Trendy..., op. cit., s. 68-70.

¹² **Burchard-Dziubińska M., Rzeńca A., Drzazga D.:** *Zrównoważony rozwój – naturalny wybór*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, s. 11-13.

¹³ **Burchard-Dziubińska M., Rzeńca A., Drzazga D.:** *Zrównoważony rozwój...*, op. cit., s. 15.

być zaspokojone bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie¹⁴”.

Jednakże prawdziwy przełom w zakresie koncepcji nastąpił w roku 1992, podczas Szczytu w Rio de Janeiro, gdzie opublikowano dokument „Agenda 21”, stanowiący plan działania umożliwiający długoterminowy, globalny rozwój, łączący w sobie wymiary: ekonomiczny, społeczny oraz ekologiczny¹⁵. Należy wobec tego podkreślić, iż faktyczna poprawa obecnej alarmującej sytuacji, możliwa jest tylko poprzez integrację działań w obrębie wyróżnionych trzech filarów konceptu. Dokumentem odnoszącym się do współczesnych problemów, będących przedmiotem zainteresowania koncepcji zrównoważonego rozwoju jest „Agenda 2030”, zawierająca 17 celów umożliwiających dalsze niwelowanie negatywnych skutków działalności człowieka w obszarze międzynarodowym¹⁶.

W związku ze zmianami społeczno-gospodarczymi, do których przyczynił się rozkwit e-commerce, ważne jest podkreślenie potrzeby implementacji koncepcji zrównoważonego rozwoju w sferę elektronicznej wymiany towarów. Ze względu na brak powszechnie stosowanej definicji pojęcia „zrównoważony rozwój handlu elektronicznego”, warto wskazać w jaki sposób e-commerce przy poszanowaniu treści omawianej koncepcji, przyczynia się do globalnej poprawy sytuacji w aspekcie ekonomicznym, społecznym oraz ekologicznym. Przede wszystkim zrównoważony rozwój e-handlu stymuluje postęp wśród krajów najslabiej rozwiniętych, umożliwia redukcję bezrobocia oraz pozwala na racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych¹⁷. Przedsiębiorstwa oferujące sprzedaż towarów on-line, realizując cele omawianej koncepcji wykazują się m.in. dbałością o pracowników zapewniając im godne warunki pracy, podnoszeniem zadowolenia klientów poprzez doskonalenie jakości obsługi, troską o środowisko naturalne (np. poprzez

---

¹⁴ <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/zrównowazony-rozwoj>, dostęp: 30.07.2023.

¹⁵ **Burchard-Dziubińska M., Rzeńca A., Drzazga D.:** *Zrównoważony rozwój...*, op. cit., s. 16-17.

¹⁶ <https://www.un.org.pl/agenda-2030-rezolucja>, dostęp: 30.07.2023.

¹⁷ <https://www.un.org.pl/agenda-2030-rezolucja>, dostęp: 30.07.2023.

redukcję wykorzystania papieru), co przekłada się na poprawę wizerunku i wzrost konkurencyjności podmiotu w przestrzeni gospodarczej¹⁸.

„Zrównoważony rozwój handlu elektronicznego” przedstawia można jako elektroniczną wymianę towarów, mającą na uwadze wzrost efektywności przedsiębiorstwa, uwzględniającą potrzeby klientów i pracowników przy poszanowaniu środowiska naturalnego. Istotne staje się zatem ograniczanie negatywnych skutków wywoływanych przez podmioty biznesowe, gdzie poprzez przeniesienie działalności w sferę wirtualną oraz wypełnianie celów koncepcji zrównoważonego rozwoju, możliwa jest redukcja problemów narastających w przestrzeni społeczno-gospodarczej.

4. „Raport e-commerce w Polsce – 2022” – aktualny stan polskiego rynku handlu internetowego

„Raport e-commerce w Polsce – 2022” stworzony został przez Gemius, Polskie Badania Internetu oraz IAB Polska. Zaprezentowano w nim wyniki badania ankietowego, zrealizowanego przy pomocy ankiet CAWI (Computer-Assisted Web Interview) na panelu internetowym. Badanie przeprowadzono do 9 do 15 czerwca 2022 roku, analizie poddano 1559 ukończonych wywiadów przez internautów w wieku 15 i więcej lat. Celem badania było poznanie postaw, zwyczajów i motywacji związanych z kupowaniem on-line¹⁹.

Według podstawowych danych rynkowych populacja w Polsce wynosi 37,6 mln osób, a około 30 mln to internauci. Biorąc pod uwagę wyniki badania, 77% internautów dokonało zakupów online, z czego aż 75% zdecydowało się na zakupy w polskich sklepach internetowych. Największy odsetek kupujących w sieci stanowią osoby w wieku 35-49 (33%). Osoby powyżej 50 roku życia stanowią aż 30% kupujących

¹⁸ **Olejniczak J., Kowalska M., Misztal A.:** *E-commerce a zrównoważony rozwój – studium przypadku*, [w:] A. Fajczak – Kowalska. Problemy i wyzwania współczesnej logistyki, Wydawnictwo Rys, Poznań 2022, s. 143-154.

¹⁹ <https://www.iab.org.pl/aktualnosci/raport-e-commerce-2022-juz-dostepny/>, dostęp: 30.07.2023.

online, a te w przedziale 25-34 lat i 15-24 lat, kolejno 20% i 17%. Wnioskować można, że zakupy on-line są popularne nie tylko wśród młodych ludzi, co więcej kupujący w sieci to głównie mieszkańcy dużych miast, posiadający wyższe wykształcenie oraz średnio oceniający sytuację finansową swojego gospodarstwa domowego²⁰.

Internauci biorący udział w badaniu jako podstawowe czynności, które wykonują przez Internet wskazali korzystanie z Facebooka (82%), opłatę rachunków on-line (75%), zakup produktów/usług na polskich stronach internetowych (75%), porównywanie cen produktów/usług (74%) oraz poszukiwania produktów/marek w celu zakupu (73%)²¹.

Odnosząc się do znajomości serwisów w e-handlu (mając na uwadze pierwszą myśl) 85% badanych wskazało Allegro, 36% OLX, 19% Zalando, 17% Amazon, 15% AliExpress, natomiast social media, w których dokonywane są zakupy przez badanych to Facebook (78%), Instagram (31%), YouTube (19%), TikTok (8%). Klienci sklepów internetowych dokonując swoich wyborów związanych z konkretnym miejscem zakupów w sieci kierują się między innymi: atrakcyjną ceną produktu (47%), niskimi kosztami przesyłki/dostawy (41%) i wcześniejszymi pozytywnymi doświadczeniami (35%). Głównym źródłem budowania wiarygodności nowo odwiedzanego sklepu on-line są opinie o nim (43%), ale także możliwość płatności przy odbiorze (30%) oraz jasna i czytelna informacja o możliwości dokonania zwrotu lub reklamacji (29%)²².

Najpopularniejsze kategorie produktów kupowanych on-line to: odzież, w tym dodatki i akcesoria z nią związane (np. obuwie), kosmetyki i perfumy, książki, płyty, filmy, produkty farmaceutyczne. Kobiety częściej sięgają po towary z takich kategorii, jak: odzież, obuwie, kosmetyki, książki i płyty, produkty farmaceutyczne, artykuły dziecięce, meble i elementy wystroju wnętrz oraz biżuteria, natomiast mężczyźni

---

²⁰ <https://bluemedi.pl/baza-wiedzy/blog/e-commerce/e-commerce-w-polsce-2022-wnioski-z-raportu-iab-polska>, dostęp: 30.07.2023.

²¹ <https://www.iab.org.pl/aktualnosci/raport-e-commerce-2022-juz-dostepny/>, dostęp: 30.07.2023.

²² <https://www.iab.org.pl/aktualnosci/raport-e-commerce-2022-juz-dostepny/>, dostęp: 30.07.2023.

chętniej kupują sprzęt RTV/AGD, smartfony i akcesoria, samochody oraz części samochodowe, sprzęt i oprogramowanie komputerowe, gry, a także artykuły dla kolekcjonerów²³.

Respondenci jako główne czynniki motywujące do robienia zakupów on-line wskazali całodobową dostępność (75%), wygodę zakupów (brak konieczności dojazdu do sklepu, 74%), cenę (atrakcyjniejsza niż w sklepach tradycyjnych, 67%), w dalszej kolejności wskazywano nieograniczony czas na wybór produktu, łatwość porównywania ofert, czy większy asortyment. Czynniki, które skłoniłyby internautów do częstszego robienia zakupów on-line to niższe ceny niż w sklepach tradycyjnych (51%), niższe koszty dostawy (51%) oraz kody rabatowe (43%)²⁴.

Trzy najczęściej wymieniane problemy napotymane przez badanych podczas zakupów on-line to długi czas oczekiwania na dostawę produktu, natrętne reklamy produktów oraz wysokie koszty dostawy²⁵.

Około 30% badanych zadeklarowało, że ze względu na pandemię Covid-19 dokonywało zakupów on-line więcej lub częściej, jako powód najczęściej wskazywano szybkość (61%), dostępność (52%), cenę (51%) i bezpieczeństwo (27%)²⁶.

Biorąc pod uwagę inflację, 58% respondentów zadeklarowało, że nie zmieniło swoich zachowań zakupowych on-line (14% wskazało, iż dokonuje zakupów on-line więcej niż wcześniej, natomiast 28% mniej niż wcześniej)²⁷.

Nawiązując do dostaw oraz zwrotów, najczęściej wybieraną formą dostawy przez badanych jest Paczkomat InPost (81%), dostawa kurierem do domu/pracy (43%) i dostawa do punktu partnerskiego (17%), natomiast zwroty w szczególności dokonywane są za pomocą Paczkomatu

---

²³ <https://www.iab.org.pl/aktualnosci/raport-e-commerce-2022-juz-dostepny/>, dostęp: 30.07.2023.

²⁴ <https://www.iab.org.pl/aktualnosci/raport-e-commerce-2022-juz-dostepny/>, dostęp: 30.07.2023.

²⁵ **Fajczak-Kowalska A., Kowalska M.:** Trendy i perspektywy rozwoju e-commerce w Polsce, [w:] D. Tokarski, A. Fajczak-Kowalska, Paradygmaty zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw logistycznych. E-logistyka, Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, Łódź 2023.

²⁶ **Fajczak-Kowalska A., Kowalska M.:** Trendy..., op. cit.

²⁷ **Fajczak-Kowalska A., Kowalska M.:** Trendy..., op. cit.

InPost (46%), darmowego odesłania kurierem (9%), darmowego zwrotu do sklepu stacjonarnego (8%). Firmy kurierskie wybierane najczęściej podczas zakupów przez Internet to InPost (36%), DPD (32%), DHL (20%), Pocztex (3%), GLS (3%). Biorąc pod uwagę czas trwania dostawy, do częstszego dokonywania zakupów przez Internet internautów motywuje dostawa do 8 godzin (95%), dostawa do 12 godzin (87%), dostawa do 24 godzin (39%). Odnosząc się do kosztu dostawy, darmowa dostawa zachęca badanych do częstszego robienia zakupów on-line, a wzrost wartości zamówienia buduje oczekiwanie jego darmowej wysyłki. Mając na uwadze postrzeganie form dostawy przez pryzmat ekologii, według respondentów najbardziej ekologiczna jest dostawa do maszyny paczkowej (67%), w dalszej kolejności do punktu partnerskiego (49%) oraz do oddziału sklepu (48%). Blisko połowa badanych deklaruje, że wpływ formy dostawy na środowisko ma dla nich duże znaczenie, a jako najważniejsze obszary związane z ekologicznymi formami dostawy lub zwrotu towaru wskazano wykorzystanie ekologicznych opakowań, możliwość korzystania z opakowań wielorazowych, kwestie śladu węglowego oraz transport pojazdami elektrycznymi²⁸.

Kupujący online preferują możliwość płacenia za zakupy poprzez wykorzystanie szybkiego serwisu płatności (70%), a liderami w tym zakresie są marki PayU, Przelewy24, Dotpay. Kolejnymi wybieranymi przez respondentów formami płatności były płatności mobilne np. BLIK (58%) oraz płatność kartą przy składaniu zamówienia (43%)²⁹.

Najpopularniejszym urządzeniem wykorzystywanym przez respondentów w procesie zakupów on-line jest smartfon (75%), następnie laptop (73%) oraz komputer stacjonarny (41%). Do najczęstszych problemów napotkanych podczas zakupów on-line z wykorzystaniem urządzenia mobilnego wskazano niewygodne wypełnianie formularzy (34%) oraz niedopasowanie stron internetowych do wyświetlających je urządzeń (30%)³⁰.

---

²⁸ **Fajczak-Kowalska A., Kowalska M.:** Trendy..., op. cit.

²⁹ <https://www.iab.org.pl/aktualnosci/raport-e-commerce-2022-juz-dostepny/>, dostęp: 30.07.2023.

³⁰ <https://www.iab.org.pl/aktualnosci/raport-e-commerce-2022-juz-dostepny/>, dostęp: 30.07.2023.

23% badanych to osoby deklarujące nierobienie zakupów on-line, jako główne powody wymieniło preferowanie fizycznego kontaktu z produktem przed dokonaniem zakupu (41%), zbyt wysokie koszty dostawy (22%), niechęć oczekiwania na dostawę (18%). Osoby niekupujące on-line, zapytane o elementy, które potencjalnie mogłyby je zachęcić do zakupów on-line w przyszłości, wskazywały najczęściej na kwestie finansowe: niższe ceny produktów (33%), niższe koszty dostawy (32%), kody rabatowe (32%), ale także na szybszą dostawę (22%). Zainteresowanie niekupujących poszczególnymi kategoriami produktów nie różni się znacząco od tego, co jest najczęściej kupowane w Internecie. W pierwszej kolejności niekupujący byłiby zainteresowani odzieżą, obuwiem, sprzętem RTV/AGD, kosmetykami i perfumami³¹.

5. Zakończenie

Znaczący postęp technologiczny i wykorzystywanie Internetu w przestrzeni biznesowej, przyczyniły się do rozwoju sektora rynku jakim jest e-commerce. Rozszerzanie przez przedsiębiorstwa oferty asortymentowej oraz usługowej, łatwa dostępność dóbr, w widoczny sposób wpłynęły na zmianę zachowań konsumenckich, w tym wzrost chęci nadmiernego posiadania – konsumpcjonizmu, co w zestawieniu z pogarszającym się stanem środowiska naturalnego oraz rosnącymi kryzysami w sferze społeczno-gospodarczej, wskazuje na konieczność implementacji koncepcji zrównoważonego rozwoju.

Przedsiębiorstwa oferujące sprzedaż towarów on-line, realizując cele zrównoważonego mają na uwadze nie tylko aspekt ekonomiczny, ale również społeczny i środowiskowy. Podmioty gospodarcze dbają o pracowników zapewniając im godne warunki pracy, umożliwiają wzbogacenie kapitału intelektualnego, wspierają lokalne społeczności. Szczególna uwaga poświęcona jest zadowoleniu i doskonaleniu jakości obsługi klienta – urozmaicony asortyment, konkurencyjne ceny, moż-

---

³¹ <https://www.iab.org.pl/aktualnosci/raport-e-commerce-2022-juz-dostepny/>, dostęp: 30.07.2023.

liwość wyboru formy dostawy, czy płatności, łatwy zwrot towaru. Co więcej, przedsiębiorstwa troszczą się o środowisko naturalne np. poprzez wykorzystanie ekologicznych opakowań, możliwość korzystania z opakowań wielorazowych, ograniczanie śladu węglowego, transport towarów pojazdami elektrycznymi.

Rozwój handlu elektronicznego w Polsce determinowany jest różnorodnymi czynnikami, w tym transformacją cyfrową, pandemią Covid-19 i zmieniającymi się zachowaniami konsumenckimi. Przedsiębiorstwa dążąc do osiągnięcia przewagi konkurencyjnej oferują coraz bardziej nowoczesne rozwiązania, w odpowiedzi na postępujące wymagania konsumentów. Przyszłość e-commerce w dużej mierze uzależniona będzie od dalszego rozwoju technologii, wdrażania nowych systemów i rozwiązań w przedsiębiorstwach.

Bibliografia

- [1] **Burchard-Dziubińska M., Rzeńca A., Drzazga D.:** *Zrównoważony rozwój – naturalny wybór*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014.
- [2] **Chelstowski D., Szewczyk A.:** Problemy rozwoju handlu elektronicznego w Polsce, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Studia Informatica*, nr 30, 2012.
- [3] **Czajkowska K.:** Rynek e-commerce – jego specyfika i perspektywy rozwoju w Polsce, *Journal od Modern Management Process*, t. 1, nr 1, 2016.
- [4] **Fajczak-Kowalska A., Kowalska M.:** Trendy i perspektywy rozwoju e-commerce w Polsce, [w:] D. Tokarski, A. Fajczak-Kowalska, *Paradygmaty zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw logistycznych. E-logistyka*, Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, Łódź 2023.
- [5] **Glinkowska B.:** Tendencje rozwojowe e-biznesu, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Ekonomiczne Problemy Usług*, nr 68, t. 2.
- [6] **Gregor B., Stawiszyński M.:** Handel elektroniczny w Polsce-stan obecny i perspektywy rozwoju, *Acta Universitatis Lodziensis, Folia Oeconomica*, nr 168, 2003.
- [7] <https://bluemediamedia.pl/baza-wiedzy/blog/ecommerce/ecommerce-w-polsce-2022-wnioski-z-raportu-iab-polska>, dostęp: 30.07.2023.

- [8] <https://www.gov.pl/web/rozwój-technologie/zrownowazony-rozwoj>, dostęp: 30.07.2023.
- [9] <https://www.iab.org.pl/aktualnosci/raport-e-commerce-2022-juz-dostepny/>, dostęp: 30.07.2023.
- [10] <https://www.un.org.pl/agenda-2030-rezolucja>, dostęp: 30.07.2023.
- [11] **Misztal A.:** *Funkcjonowanie e-biznesu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2018.
- [12] **Olejniczak J., Kowalska M., Misztal A.:** *E-commerce a zrównoważony rozwój – studium przypadku*, [w:] A. Fajczak – Kowalska. *Problemy i wyzwania współczesnej logistyki*, Wydawnictwo Rys, Poznań 2022, s. 143-154.
- [13] Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013.
- [14] **Wasilik K.:** Trendy w zachowaniach współczesnych konsumentów – konsumpcjonizm a konsumpcja zrównoważona, *Konsumpcja i rozwój*, nr 1 (6), 2014.
- [15] **Żurak-Owczarek C.:** E-biznes w wymiarze globalnym i lokalnym. Analiza i próba oceny, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013.

Magdalena Kowalska
Instytut Logistyki i Informatyki
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Zrównoważona przedsiębiorczość w Polsce w latach 2008-2021 – ewaluacja

1. Wstęp

Zrównoważona przedsiębiorczość to sposób prowadzenia działalności gospodarczej, która oparta jest na trzech filarach ekonomicznym, społecznym i środowiskowym. Filar ekonomiczny odpowiada za generowanie dodatniego wyniku finansowego, wzrost bogactwa, i wartości przedsiębiorstwa, filar społeczny ma na celu poprawę warunków pracy dla zatrudnionych, ich rozwój, wsparcie lokalnych społeczności, natomiast filar środowiskowy odnosi się do podejmowania działań ograniczających negatywny wpływ działalności gospodarczej na środowisko naturalne. Zadaniem zrównoważonej przedsiębiorczości jest rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz takie funkcjonowanie, które pozwoli na generowanie zysków bez szkody dla społeczeństwa i ochrony środowiska naturalnego.

Niniejszy rozdział składa się ze wstępu, części teoretycznej, części praktycznej oraz podsumowania. W części teoretycznej przedstawiono podstawy teoretyczne pojęcia zrównoważona przedsiębiorczość. Część praktyczna poświęcona została badaniu, którego celem była ocena wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021.

W opracowaniu wykorzystano polską oraz zagraniczną literaturę przedmiotu. Badanie empiryczne podzielono na trzy etapy. W pierwszym opracowano wskaźniki odpowiadające filarom wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008 - 2021, następnie

wyznaczono linie trendu i wyliczono podstawowe statystyki opisowe. W drugim, stworzono wskaźnik zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021, wyznaczono linie trendu oraz wyliczono podstawowe statystyki opisowe. W trzecim, dokonano oceny zależności pomiędzy wskaźnikami filarów ekonomicznego, społecznego i środowiskowego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 za pomocą współczynnika korelacji liniowej Pearsona.

2. Zrównoważona przedsiębiorczość – podstawy teoretyczne

Literatura przedmiotu wyróżnia dwa podejścia do definiowania pojęcia jakim jest przedsiębiorczość. Pierwsze – kompleksowe, swoistego rodzaju synteza teoretycznych podejść, które reprezentowane są przez różne nauki (ekonomię, zarządzanie, psychologię). W centrum zainteresowania są takie kwestie jak umiejętność wykorzystania szans, innowacyjność, niepewność, czy kompleksowość¹. Drugie podejście odnosi się do szerokiej perspektywy pojmowania przedsiębiorczości oraz konieczności jej opisu w konkretnych ramach (mogą dotyczyć one zachowań przedsiębiorczych, charakterystyki statusu organizacyjnego, wyników finansowych.² W tabeli 1 zaprezentowane zostały przykładowe definicje pojęcia przedsiębiorczości.

---

¹ **McKenzie B., Ugbah S.D., Smothers N.:** Who is an entrepreneur? is it still the wrong question?, *Academy of Entrepreneurship Journal*, 13/1, 2007, s. 23-43.

² **Audretsch D.B., Kuratko D.F., Link A.N.:** Making sense of the elusive paradigm of entrepreneurship, *Small Business Economics*, 45/4, 2015, s. 703-712.

Tabela 1. Przedsiębiorczość – wybrane definicje

Autor	Przedsiębiorczość
A. Cooper (2003)	Umiejętność korzystania z pojawiających się sposobności w otoczeniu społeczno-ekonomicznym.
D. Stos (2005)	Umiejętność dostrzeżenia i wykorzystania nowych możliwości, dających szansę na relatywnie duże korzyści w stosunku do poniesionych nakładów w warunkach braku pewności co do sukcesu całego przedsięwzięcia.
T. Kruszewski, Z. Kruszewski (2005)	Przedsiębiorczość to zdolność do tego, żeby być przedsiębiorczym: posiadanie ducha inicjatywy, obrotność, rzutkość, zaradność.
K.B. Matusiak (2006)	Oznacza takie łączenie i angażowanie do prowadzonego w warunkach niepewności i ryzyka biznesu wymaganych czynników wytwórczych, aby zapewnić zysk osobie lub grupie osób pełniących funkcje przedsiębiorcy.
J. Klich (2007)	Entuzjastyczna wiara w innowacyjność i generowanie pomysłów, które są z pasją realizowane w celu osiągnięcia ponadprzeciętnych korzyści.
A. Cuervo, D. Ribeiro, S. Roig (2007)	Przedsiębiorczość jest zasadniczym elementem postępu gospodarczego, umożliwia: a) poprzez identyfikację, ocenę i wykorzystanie możliwości biznesowych; b) poprzez tworzenie nowych firm i/lub odnawianie istniejących poprzez uczynienie ich bardziej dynamicznymi; oraz c) napędzanie gospodarki do przodu – dzięki innowacjom, kompetencjom, tworzeniu miejsc pracy oraz ogólnej poprawie dobrobyt społeczeństwa.
D.F. Kuratko, R. M. Hodgetts (2008)	Dynamiczny proces dostrzegania, przekształcania oraz tworzenia, który wymaga zaangażowania energii i pasji w celu kreowania, a także wdrażania nowych pomysłów lub rozwiązań.
A. Kurczewska (2014)	Przedsiębiorczość to proces współdziaływania sposobności i intencji przedsiębiorczych.
K. Wach (2015)	Cechy osobowości menedżerów i działań podejmowanych przez tych menedżerów, organizacje i rynek.

Autor	Przedsiębiorczość
P. Kopyciński (2019)	To znajdowanie i wykorzystywanie szans rynkowych na wprowadzenie nowych produktów (usług) jest jak najbardziej powiązana z innowacyjnością.
D. Diandra, A. Azmy (2020)	Przedsiębiorczość jest naturalnym zjawiskiem w biznesie. To część życia biznesowego. Pokazuje, że biznes jest zdrowy, gdy istnieją umiejętności przedsiębiorcze, a zarządzanie jest przystosowane do zmian i uczenia się.
D. B. Audretsch, P. Moog (2022)	Przedsiębiorczość jest nierozdzielnie związana z fundamentalną wartością wspólną dla rozwiniętych gospodarek zachodnich, jaką jest demokracja.

Źródło: **Cooper A.:** *Entrepreneurship: The Past, the Present, the Future*, [w:] Z. J. Acs, D.B. Audretsch (red.) *Handbook of Entrepreneurship Research*, International Handbook Series on Entrepreneurship, 1, Springer, Boston 2003; **Stos D.:** *Podstawowe zasady przedsiębiorczości*, [w:] Z. P. Kruszewski, A. Kansy (red.), *Przedsiębiorczość polska w warunkach Unii Europejskiej*, Towarzystwo Naukowe Płockie, Płock 2005; **Kruszewski T., Kruszewski Z.:** *Wybrane uwarunkowania przedsiębiorczości polskiej w warunkach Unii Europejskiej*, [w:] Z. P. Kruszewski, A. Kansy (red.), *Przedsiębiorczość polska w warunkach Unii Europejskiej*, Towarzystwo Naukowe Płockie, Płock 2005, s. 12; **Matusiak K. B.:** *Rozwój systemów wsparcia przedsiębiorczości – przesłanki, praktyka i instytucje*, Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji PIB, Łódź 2003, s. 28; **Klich J.:** *Przedsiębiorczość w reformowaniu systemu ochrony zdrowia w Polsce. Niedoceniane interakcje*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007; **Cuervo Á., Ribeiro D., Roig S.:** *Entrepreneurship: Concepts, Theory and Perspective. Introduction*, [w:] A. Cuervo, D. Ribeiro, S. Roig, *Entrepreneurship*, Springer, Berlin, Heidelberg 2007; **Kuratko D. F., Hodgetts R. M.:** *Entrepreneurship in the Millennium. New Delhi*, Akash Press, India: South Western 2008; **Kurczewska A.:** Przedsiębiorczość i ekonomia – separacja czy integracja?, *E-mentor*, 2 (54), 2014, s. 18–22; **Wach K.:** Przedsiębiorczość jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego: przegląd literatury, *Przedsiębiorczość–Edukacja*, 11, 2015, s. 26–28; **Kopyciński P.:** *Przedsiębiorczość a innowacyjność : rozumienie i delimitacja pojęć*, [w:] T. Rachwał (red.), *Kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych : obszary : przedsiębiorczość jako kompetencja kluczowa, kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych w edukacji, doświadczenia międzynarodowe w zakresie kształtowania kompetencji przedsiębiorczych*, Wydawnictwo FRSE, Warszawa 2019, s. 50–63; **Diandra D., Azmy A.:** Understanding Definition of Entrepreneurship, *International Journal of Management, Accounting and Economics*, 7(5), 2020, s. 301–306; **Audretsch D. B., Moog P.:** Democracy and Entrepreneurship, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 46(2), 2022, s. 368–392.

Przedsiębiorczość ma zasadnicze znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Im wyższy poziom przedsiębiorczości, tym większa aktywność ekonomiczna ludności, lepsza jakość usług oraz zwiększony poziom konkurencyjności. Przedsiębiorczość sprzyja tworzeniu nowych produktów, rozwiązań i usług, których zadaniem jest spełnienie oczekiwań konsumentów.

Termin zrównoważona przedsiębiorczość jest stosunkowo nowy, o dużym zakresie oraz wieloznaczności. W tabeli 2 zaprezentowano wybrane definicje pojęcia zrównoważona przedsiębiorczość.

Tabela 2. Zrównoważona przedsiębiorczość – wybrane definicje

Autor	Zrównoważona przedsiębiorczość
A.R. Anderson (1998)	Zrównoważona przedsiębiorczość to wyjątkowa perspektywa, która łączy tworzenie wartości środowiskowych, społecznych i ekonomicznych, która koncentruje się na zapewnieniu dobrobytu przyszłym pokoleniom.
T. J. Dean, J. S. McMullen (2007)	To proces odkrywania, oceniania i wykorzystywania możliwości ekonomicznych, które są obecne w niedoskonałościach rynku, które szkodzą zrównoważonemu rozwojowi, w tym tych, które są istotne dla środowiska.
B. Cohen, M.I. Winn (2007)	Zrównoważona przedsiębiorczość to odkrywanie, tworzenie i wykorzystanie możliwości tworzenia przyszłych dóbr i usług z konsekwencjami ekonomicznymi, psychologicznymi, społecznymi i środowiskowymi.
K. Hockerts, R. Wüstenhagen (2010)	Zrównoważona przedsiębiorczość polega na połączeniu tworzenia wartości gospodarczej, społecznej i środowiskowej.
D. A. Shepherd, H. Patzelt (2011)	Celem zrównoważonej przedsiębiorczości jest ochrona przyrody, podtrzymywanie życia i społeczności w pogoni za dostrzeganymi możliwościami tworzenia przyszłych produktów, procesów i usług dla zysku, gdzie zysk jest szeroko rozumiany jako obejmujący korzyści ekonomiczne i pozaekonomiczne dla jednostek, gospodarki i społeczeństwa.

Autor	Zrównoważona przedsiębiorczość
K. Groot, J. Pinkse (2015)	To odkrywanie, tworzenie i wykorzystywanie możliwości przedsiębiorczych, które przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju poprzez generowanie korzyści społecznych i środowiskowych dla innych członków społeczeństwa.
I.A. Davies, L. Chambers (2018)	Zrównoważona przedsiębiorczość może wnieść znaczący wkład w poprawę zrównoważenia środowiskowego przy jednoczesnym prowadzeniu dochodowego biznesu.
K. Fichter,, I. Tiemann (2020)	To odkrywanie, tworzenie, ocena i wykorzystywanie możliwości dla tworzenia innowacyjnych towarów i usług, które są zgodne z celami regionalnego, krajowego i zrównoważonego rozwoju.
P. Gregori, P. Holzmann (2020)	Zrównoważona przedsiębiorczość to potencjalne rozwiązanie wielkich wyzwań społecznych i środowiskowych, takich jak zmiana klimatu i ziejące nierówności społeczne.
M.P. Johnson, J. Hörisch (2021)	Zrównoważona przedsiębiorczość ma ogromny potencjał, aby przyczynić się do zrównoważonego rozwoju, zwłaszcza w zakresie zastępowania niezrównoważonych produktów i usług zrównoważonymi, tworzenia dodatkowej wartości środowiskowej i społecznej oraz przekształcania rynków i społeczeństw w kierunku zrównoważonego rozwoju.
G. Xu, G. Hou, J. Zhang (2022)	Koncentracja na ochronie przyrody, podtrzymywania życia i społeczności w dążeniu do postrzegania możliwości tworzenia przyszłych produktów, procesów i usług, gdzie pogoń za szansami przynosi zysk, który jest szeroko rozumiany, aby uwzględnić ekonomiczne i pozagospodarcze korzyści dla jednostek, gospodarki i społeczeństwa.

Źródło: **Anderson A.R.:** Journal of Organizational Change Management, 11/2, Bradford 1998; **Dean T. J., McMullen J. S.:** Toward a theory of sustainable entrepreneurship: reducing environmental degradation through entrepreneurial action, *Journal of Business Venturing*, 21(1), 2007; **Cohen B., Winn M.I.:** Market imperfections, opportunity and

sustainable entrepreneurship, *Journal of Business Venturing*, 22(1), 2007; **Hockerts K., Wüstenhagen R.:** Greening Goliaths versus emerging Davids — theorizing about the role of incumbents and new entrants in sustainable entrepreneurship, *Journal of Business Venturing*, 25(5), 2010; **Shepherd D. A., Patzelt H.:** The New Field of Sustainable Entrepreneurship: Studying Entrepreneurial Action Linking “What is to be Sustained” with “What is to be Developed”, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 35(1), 2011; **Groot K., Pinkse J.:** Sustainable entrepreneurship and corporate political activity: Overcoming market barriers in the clean energy sector, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 39(3) 2015; **Davies, I. A., Chambers, L.:** Integrating hybridity and business model theory in sustainable entrepreneurship, *Journal of Cleaner Production*, 177, 2018; **Fichter K., Tiemann I.:** Impacts of promoting sustainable entrepreneurship in generic business plan competitions, *Journal of Cleaner Production*, 267, 2018, s. 122076, **Gregori P., Holzmann P.:** Digital sustainable entrepreneurship: A business model perspective on embedding digital technologies for social and environmental value creation, *Journal of Cleaner Production*, 272, 2020, s. 122817; **Johnson M. P., Hörisch J.:** Reinforcing or counterproductive behaviors for sustainable entrepreneurship? The influence of causation and effectuation on sustainability orientation, *Business Strategy and the Environment*, 31, 2021; **Xu G., Hou G., Zhang J.:** Digital Sustainable Entrepreneurship: A Digital Capability Perspective through Digital Innovation Orientation for Social and Environmental Value Creation, *Sustainability*, 14, 2022, s. 11222.

Zrównoważona przedsiębiorczość determinowana jest przez szereg czynników, wewnętrznych i zewnętrznych. Do czynników wewnętrznych zaliczyć można samego przedsiębiorcę, jego wiedzę, zasoby majątkowe, nastawienie do realizacji kwestii społecznych i środowiskowych, czy zdolności adaptacji do zmieniających się uwarunkowań rynkowych. Natomiast, czynniki zewnętrzne to te, na które przedsiębiorca nie ma lub ma mocno ograniczony wpływ, należą do nich uwarunkowania makroekonomiczne, polityczne, techniczne, instytucjonalne, społeczne i środowiskowe, czynniki związane z zachowaniem i oczekiwaniami konsumentów, poziom konkurencyjności rynkowej³.

---

³ **Misztal A., Kowalska M.:** Determinants of Sustainable Development of Industrial Enterprises in Poland in the Period from 2010 to 2019 – a statistical evaluation, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 1(64) 2020.

3. Metodyka badania

Podstawowym celem badania była ocena wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021. W związku z tak postawionym celem przyjęto następującą hipotezę główną oraz trzy hipotezy pomocnicze:

- H – „Wskaźnik zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008 – 2021 cechuje trend dodatni”,
- H 1 – „Wskaźniki filarów ekonomicznego, społecznego oraz środowiskowego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce przyjmują trend dodatni w latach 2008 -2021”,
- H 2 – „Wskaźnik filaru ekonomicznego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 charakteryzuje wyższy średni poziom od wskaźnika filaru środowiskowego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021”,
- H 3 – „Maksymalną wartość wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce zaobserwowano w 2021 roku”.

Badanie przeprowadzono na podstawie danych zaczerpniętych z bazy Eurostat, dobranych w oparciu o dostępność oraz porównywalność. Analiza obejmuje lata 2008-2021 (częstotliwość roczna), rozpoczyna ją negatywny impuls rozwojowy zaobserwowany w Polsce (wywołany kryzysem sektora finansowego oraz rynku nieruchomości w USA), natomiast kończy pandemia COVID – 19. Badanie podzielone zostało na trzy etapy, zaprezentowane w tabeli 3.

Tabela 3. Ocena wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 – etapy badania

Ocena wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021	
Etap 1	Opracowanie wskaźników odpowiadających filarom wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008 – 2021 (ZR) – filar ekonomiczny (ZP_E), filar społeczny (ZP_S), filar środowiskowy ($ZP_Ś$).
	Wyznaczenie linii trendu wskaźników filarów ekonomicznego, społecznego i środowiskowego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021. ($ZP_E/ZP_S/ZP_Ś = \alpha_1 \text{ time} + \alpha_0$)
	Wyliczenie podstawowych statystyk opisowych wskaźników filarów ekonomicznego, społecznego i środowiskowego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 (min, max, średnia, odchylenia standardowe, mediana).
Etap 2	Opracowanie wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008 – 2021 (ZR). ($ZP = ZP_E + ZP_S + ZP_Ś$)
	Wyznaczenie linii trendu wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce latach 2008 – 2021. ($ZP = \alpha_1 \text{ time} + \alpha_0$)
	Wyliczenie podstawowych statystyk opisowych wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008 – 2021 (min, max, średnia, odchylenia standardowe, mediana).
Etap 3	Ocena zależności pomiędzy wskaźnikami filarów ekonomicznego, społecznego i środowiskowego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 za pomocą współczynnika korelacji liniowej Pearsona.

Źródło: opracowanie własne.

Wskaźnik zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 (ZP) wyznaczono w oparciu o następującą formułę (założono jednakowe wagi dla poszczególnych filarów):

$$ZP = ZP_E + ZP_S + ZP_{\dot{S}},$$

gdzie: ZP – wskaźnik zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021, ZP_E – wskaźnik filaru ekonomicznego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021, ZP_S – wskaźnik filaru społecznego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021, $ZP_{\dot{S}}$ – wskaźnik filaru środowiskowego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021.

Wskaźniki filarów ekonomicznego, społecznego i środowiskowego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 opracowano w oparciu o 28 wskaźników analitycznych, podzielonych na stymulanty oraz destymulanty.

Wskaźnik filaru ekonomicznego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 złożony został ze stymulant tj.: całkowita liczba przedsiębiorstw w Polsce, obrót brutto (mln euro), wartość produkcji (mln euro), wartość dodana (mln euro), nadwyżka operacyjna brutto (mln euro), zakupy towarów i usług (mln euro), inwestycje brutto w dobra materialne (mln euro), stopa zwrotu z inwestycji (%) oraz destymulant tj.: udział kosztów osobowych w produkcji (%), średnie koszty osobowe (tys. euro).

Wskaźnik filaru społecznego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 złożony został ze stymulant tj.: wynagrodzenie (mln euro), koszty ubezpieczenia społecznego (mln euro), liczba pracowników w Polsce, obrót na jednego pracownika (tys. euro), pozorna wydajność pracy (wartość dodana brutto na jednego pracownika) (tys. euro), wartość dodana brutto na jednego pracownika (tys. euro), tempo wzrostu zatrudnienia (%), liczba pracujących na przedsiębiorstwo oraz destymulant tj.: inwestycje na jednego pracownika (tys. euro), koszty osobowe (mln euro).

Wskaźnik filaru środowiskowego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 złożony został z destymulant tj.: emisja dwutlenku węgla (tona), emisja metanu (tona), emisja podtlenku azotu (tona), emisja tlenków siarki (tona), emisja amoniaku (tona),

emisja tlenku węgla (tona), emisja tlenków azotu (tona), wytwarzanie odpadów ogółem (tona).

Normalizację wskaźników przeprowadzono w oparciu o wzory⁴:

- stymulanty:

$$\frac{y_{ij} - \min_i\{y_{ij}\}}{\max_i\{y_{ij}\} - \min_i\{y_{ij}\}}, z_{ij} \in [0; 1];$$

- destymulanty:

$$z_{ij} = \frac{\max_i\{y_{ij}\} - y_{ij}}{\max_i\{y_{ij}\} - \min_i\{y_{ij}\}}, z_{ij} \in [0; 1];$$

gdzie: z_{ij} – wartość znormalizowana j-tej zmiennej w i-tym roku, y_{ij} – wartość j-tej zmiennej w i-tym roku, $\max_i\{y_{ij}\}$ – wartość maksymalna j-tej zmiennej w i-tym roku, $\min_i\{y_{ij}\}$ – wartość minimalna j-tej zmiennej w i-tym roku.

Wskaźnik zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 (ZP) oraz jego filary (ZP_E , ZP_S , ZP_ξ) wyznaczono w oparciu o jednakowy wpływ wszystkich zmiennych na zagregowane wartości wskaźników⁵:

$$ZP_i = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n z_{ij}, (i = 1, 2, \dots, n);$$

gdzie: ZP_i – wskaźnik zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w i roku; n – liczba zmiennych.

---

⁴ **Aivazian S.:** Synthetic Indicators of Quality of Life: Construction and Utilization for Social-Economic Management and Comparative Analysis, *Austrian Journal of Statistics*, 34(2), 2005.

⁵ **Bury P., Dziekański P.:** *Porównanie wybranych elementów budżetów gmin województwa świętokrzyskiego*, [w:] P. Dziekański (red.). *Gospodarka lokalna drogą rozwoju regionu*, Wydawnictwo Stowarzyszenie Nauka, Edukacja, Rozwój, Ostrowiec Świętokrzyski 2012, s. 13.

Do ocenie zależności pomiędzy filarami wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 współczynnik korelacji liniowej Pearsona, który zinterpretowano w oparciu o przedziały⁶:

- $|r_{xy}| = 0$ – brak korelacji,
- $0 \leq |r_{xy}| < 0,3$ – korelacja słaba,
- $0,3 \leq |r_{xy}| < 0,5$ – korelacja przeciętna,
- $0,5 \leq |r_{xy}| < 0,7$ – korelacja wysoka,
- $0,7 \leq |r_{xy}| < 0,9$ – korelacja bardzo wysoka,
- $0,9 \leq |r_{xy}| < 1$ – korelacja prawie pełna.

4. Wyniki badania

Wskaźnik zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 oraz jego filary zaprezentowane zostały w tabeli 4. Wskaźniki przyjmują wartości od 0 do 1, przy czym wartości bliskie zeru oznaczają bardzo niski poziom zrównoważonej przedsiębiorczości (lub jej filarów), a 1 to najwyższy z możliwych poziom zrównoważonej przedsiębiorczości (lub jej filarów). Biorąc pod uwagę wyniki badania, wnioskować można, że wskaźnik zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 oraz jego filary znajdują się na niskim lub średnim poziomie.

---

⁶ **Plich M.:** *Budowa i zastosowanie wielosektorowych modeli ekonomiczno-ekologicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2002; Korelacja. Współczynniki korelacji, <https://www-users.mat.umk.pl/~alzaig/kor.pdf>, dostęp: 07.10.2023.

Tabela 4. Wskaźnik zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 oraz jego filary

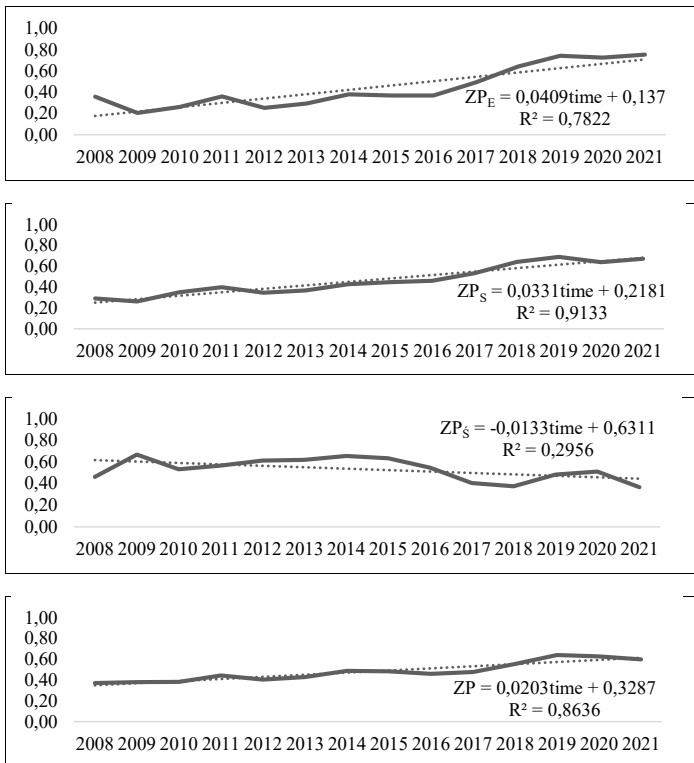
Lata	Wskaźnik			
	ZP _E	ZP _S	ZP _ś	ZP
2008	0,36	0,29	0,46	0,37
2009	0,21	0,26	0,67	0,38
2010	0,26	0,35	0,53	0,38
2011	0,36	0,40	0,57	0,44
2012	0,25	0,35	0,61	0,40
2013	0,29	0,37	0,62	0,43
2014	0,38	0,43	0,65	0,49
2015	0,37	0,45	0,63	0,48
2016	0,37	0,46	0,55	0,46
2017	0,49	0,53	0,41	0,48
2018	0,64	0,64	0,38	0,55
2019	0,75	0,69	0,48	0,64
2020	0,73	0,64	0,51	0,63
2021	0,76	0,67	0,37	0,60

Źródło: <https://ec.europa.eu/eurostat/data>.

Linie trendu wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 oraz jego filarów przedstawiono na rysunku 1. Wskaźniki filarów ekonomicznego i społecznego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 cechuje trend rosnący, co należy ocenić pozytywnie, natomiast trend wskaźnika filaru środowiskowego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 jest malejący co jest zjawiskiem negatywnym i może oznaczać, że w badanym okresie nie została poświęcona wystarczająca uwaga działalności proekologicznej.

Wskaźnik zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 charakteryzuje trend rosnący, co oznacza, że działania podjęte na rzecz zrównoważonej przedsiębiorczości w badanym okresie były efektywne oraz skuteczne. Wskazać należy, że trend rosnący wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 jest stosunkowo niski oraz aspekty środowiskowe wymagają podejmowania zdecydowanych działań.

Rysunek 1. Linia trendu – wskaźnik zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 oraz jego filary

Źródło: <https://ec.europa.eu/eurostat/data>.

Podstawowe statystyki opisowe wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 oraz jego filarów zaprezentowano w tabeli 5. Średnia wartość wskaźników filarów ekonomicznego, społecznego i środowiskowego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 wyniosła kolejno 0,44 (odchylenie standardowe 0,19; mediana 0,37), 0,47 (odchylenie standardowe 0,14; mediana 0,44), 0,53 (odchylenie standardowe 0,10; mediana 0,54). Wartość maksymalną wskaźnika filaru ekonomicznego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce odnotowano w 2021 roku (0,76), natomiast minimalną w 2009 roku (0,21). Biorąc pod uwagę wskaźnik filaru społecznego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce wartość maksymalną zaobserwowano w 2019 roku (0,69), a minimalną w 2009 (0,26). Wartość maksymalną wskaźnika filaru środowiskowego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce odnotowano w 2009 roku (0,64), natomiast minimalną w 2021 roku (0,37).

Średnia wartość wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 wyniosła 0,48 (odchylenie standardowe 0,08; mediana 0,47). Najwyższy poziom wskaźnika wyniósł 0,64 (2019), natomiast najniższy 0,37 (2008).

Tabela 5. Podstawowe statystyki opisowe – wskaźnik zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 oraz jego filary

Wskaźnik	Podstawowe statystyki opisowe				
	Max	Min	Średnia	Odchylenie standardowe	Mediana
ZP _E	0,76	0,21	0,44	0,19	0,37
ZP _S	0,69	0,26	0,47	0,14	0,44
ZP _Ś	0,67	0,37	0,53	0,10	0,54
ZP	0,64	0,37	0,48	0,09	0,47

Źródło: <https://ec.europa.eu/eurostat/data>.

Współczynniki korelacji liniowej Pearsona pomiędzy filarami wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 przedstawiono w tabeli 6. Uzyskane wyniki wskazują, że istnieje istotna statystycznie, dodatnia lub ujemna zależność pomiędzy filarami wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021.

Tabela 6. Współczynnik korelacji liniowej Pearsona – filary wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 ($p < 0,05$)

Wskaźnik	ZP _E	ZP _S	ZP _Ś
ZP _E	1,000	0,960	-0,716
ZP _S	0,960	1,000	-0,663
ZP _Ś	-0,716	-0,663	1,000

Źródło: <https://ec.europa.eu/eurostat/data>.

Dodatnią zależność zaobserwowano pomiędzy filarem ekonomicznym a filarem społecznym wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 (0,960, korelacja prawie pełna). Ujemną zależność odnotowano pomiędzy filarem **środowiskowym** a filarami ekonomicznym i społecznym wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 (kolejno 0,716, korelacja bardzo wysoka; 0,663, korelacja wysoka).

5. Zakończenie

Zrównoważona przedsiębiorczość odnosi się do prowadzenia działalności gospodarczej, w sposób który uwzględnia maksymalizację zysku przy jednoczesnym podejmowaniu działań ukierunkowanych na rozwój społeczny i środowiskowy. Może być ona definiowana jako

wszechstronna koncepcja zakładająca występowanie wzajemnych relacji zachodzących między przedsiębiorstwem a rynkiem, społeczeństwem i środowiskiem. Zrównoważona przedsiębiorczość ma wpływ na kształtowanie postaw społecznych, rozwój społeczno-gospodarczy i ekologiczny.

Przedmiotem zainteresowania niniejszego rozdziału była ocena wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021. Wskaźnik zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 oraz jego filary znajdują się na niskim lub średnim poziomie. Biorąc pod uwagę wyniki badania, należy uznać za prawdziwą hipotezę główną. Wskaźnik zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 charakteryzuje trend rosnący, co oznacza, że działania podjęte na rzecz zrównoważonej przedsiębiorczości w badanym okresie były efektywne. Odnosząc się do hipotez pomocniczych, pierwszą hipotezę pomocniczą nie można uznać za prawdziwą. Wskaźniki filarów ekonomicznego i społecznego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 cechuje trend rosnący, natomiast trend wskaźnika filaru środowiskowego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 jest malejący (aspekty środowiskowe wymagają wdrożenia zdecydowanych działań). Drugą hipotezę pomocniczą również nie jest prawdziwa. Wskaźnik filaru środowiskowego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021 charakteryzuje wyższy średni poziom od wskaźnika filaru ekonomicznego zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce w latach 2008-2021. Trzecią hipotezę pomocniczą należy uznać za nieprawdziwą. Maksymalną wartość wskaźnika zrównoważonej przedsiębiorczości w Polsce zaobserwowano w 2019 roku – 0,64.

Zrównoważona przedsiębiorczość może być prowadzona w każdym sektorze gospodarki, jej głównym zadaniem jest rozpoczęcie, jak i funkcjonowanie działalności gospodarczej, które pozwoli na generowanie zysków bez szkody dla społeczeństwa i ochrony środowiska naturalnego.

Bibliografia

- [1] **Aivazian S.:** Synthetic Indicators of Quality of Life: Construction and Utilization for Social-Economic Management and Comparative Analysis, *Austrian Journal of Statistics*, 34(2), 2005.
- [2] **Anderson A.R.:** Journal of Organizational Change Management, 11/2, Bradford 1998.
- [3] **Audretsch D. B., Moog P.:** Democracy and Entrepreneurship, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 46(2), 2022.
- [4] **Audretsch D.B., Kuratko D.F., Link A.N.:** Making sense of the elusive paradigm of entrepreneurship, *Small Business Economics*, 45/4, 2015.
- [5] **Bury P., Dziekański P.:** *Porównanie wybranych elementów budżetów gmin województwa świętokrzyskiego*, [w:] P. Dziekański (red.). Gospodarka lokalna drogą rozwoju regionu, Wydawnictwo Stowarzyszenie Nauka, Edukacja, Rozwój, Ostrowiec Świętokrzyski 2012.
- [6] **Cohen B., Winn M.I.:** Market imperfections, opportunity and sustainable entrepreneurship, *Journal of Business Venturing*, 22(1), 2007.
- [7] **Cooper A.:** *Entrepreneurship: The Past, the Present, the Future*, [w:] Z. J. Acs, D.B. Audretsch (red.) Handbook of Entrepreneurship Research, International Handbook Series on Entrepreneurship, 1, Springer, Boston 2003.
- [8] **Cuervo Á., Ribeiro D., Roig S.:** *Entrepreneurship: Concepts, Theory and Perspective. Introduction*, [w:] A. Cuervo, D. Ribeiro, S. Roig, Entrepreneurship, Springer, Berlin, Heidelberg 2007.
- [9] **Davies, I. A., Chambers, L.:** Integrating hybridity and business model theory in sustainable entrepreneurship, *Journal of Cleaner Production*, 177, 2018.
- [10] **Dean T. J., McMullen J. S.:** Toward a theory of sustainable entrepreneurship: reducing environmental degradation through entrepreneurial action, *Journal of Business Venturing*, 21(1), 2007.
- [11] **Diandra D., Azmy A.:** Understanding Definition of Entrepreneurship, *International Journal of Management, Accounting and Economics*, 7(5), 2020.
- [12] **Fichter K., Tiemann I.:** Impacts of promoting sustainable entrepreneurship in generic business plan competitions, *Journal of Cleaner Production*, 267, 2018.
- [13] **Gregori P., Holzmann P.:** Digital sustainable entrepreneurship: A business model perspective on embedding digital technologies for social and environmental value creation, *Journal of Cleaner Production*, 272, 2020.

- [14] **Groot K., Pinkse J.:** Sustainable entrepreneurship and corporate political activity: Overcoming market barriers in the clean energy sector, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 39(3) 2015.
- [15] **Hockerts K., Wüstenhagen R.:** Greening Goliaths versus emerging Davids — theorizing about the role of incumbents and new entrants in sustainable entrepreneurship, *Journal of Business Venturing*, 25(5), 2010.
- [16] **Johnson M. P., Hörisch J.:** Reinforcing or counterproductive behaviors for sustainable entrepreneurship? The influence of causation and effectuation on sustainability orientation, *Business Strategy and the Environment*, 31, 2021.
- [17] **Klich J.:** *Przedsiębiorczość w reformowaniu systemu ochrony zdrowia w Polsce. Niedoceniane interakcje*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007.
- [18] **Kopyciński P.:** *Przedsiębiorczość a innowacyjność : rozumienie i delimitacja pojęć*, [w:] T. Rachwał (red.), *Kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych : obszary : przedsiębiorczość jako kompetencja kluczowa, kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych w edukacji, doświadczenia międzynarodowe w zakresie kształtowania kompetencji przedsiębiorczych*, Wydawnictwo FRSE, Warszawa 2019.
- [19] **Korelacja:** Współczynniki korelacji, <https://www-users.mat.umk.pl/~alzaig/kor.pdf>, dostęp: 07.10.2023.
- [20] **Kruszewski T., Kruszewski Z.:** *Wybrane uwarunkowania przedsiębiorczości polskiej w warunkach Unii Europejskiej*, [w:] Z. P. Kruszewski, A. Kansy (red.), *Przedsiębiorczość polska w warunkach Unii Europejskiej*, Towarzystwo Naukowe Płockie, Płock 2005.
- [21] **Kuratko D. F., Hodgetts R. M.:** *Entrepreneurship in the Millennium. New Delhi*, Akash Press, India: South Western 2008;
- [22] **Kurczewska A.:** Przedsiębiorczość i ekonomia – separacja czy integracja?, *E-mentor*, 2 (54), 2014.
- [23] **Matusiak K. B.:** *Rozwój systemów wsparcia przedsiębiorczości – przesłanki, praktyka i instytucje*, Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji PIB, Łódź 2003, s. 28;
- [24] **McKenzie B., Ugbah S.D., Smothers N.:** Who is an entrepreneur? is it still the wrong question?, *Academy of Entrepreneurship Journal*, 13/1, 2007.
- [25] **Misztal A., Kowalska M.:** Determinants of Sustainable Development of Industrial Enterprises in Poland in the Period from 2010 to 2019 – a statistical evaluation, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 1(64) 2020.

- [26] **Plich M.:** *Budowa i zastosowanie wielosektorowych modeli ekonomiczno-ekologicznych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2002.
- [27] **Shepherd D. A., Patzelt H.:** The New Field of Sustainable Entrepreneurship: Studying Entrepreneurial Action Linking “What is to be Sustained” with “What is to be Developed”, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 35(1), 2011.
- [28] **Stos D.:** *Podstawowe zasady przedsiębiorczości, [w:]* Z. P. Kruszewski, A. Kansy (red.), *Przedsiębiorczość polska w warunkach Unii Europejskiej*, Towarzystwo Naukowe Płockie, Płock 2005.
- [29] **Wach K.:** Przedsiębiorczość jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego: przegląd literatury, *Przedsiębiorczość–Edukacja*, 11, 2015, s. 26-28;
- [30] **Xu G., Hou G., Zhang J.:** Digital Sustainable Entrepreneurship: A Digital Capability Perspective through Digital Innovation Orientation for Social and Environmental Value Creation, *Sustainability*, 14, 2022, s. 11222.

Anita Fajczak-Kowalska

Instytut Informatyki

Wydział Fizyki Technicznej, Informatyki i Matematyki Stosowanej
Politechnika Łódzka

Małgorzata Maciołek

Wyższa Szkoła Finansów i Informatyki

Studentka kierunku Ekonomia

Zasady funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego

1. Wstęp

Forma w jakiej obecnie działa samorząd terytorialny przez wiele lat zmieniała swój kształt. Trójstopniowy samorząd terytorialny, który znamy obecnie został wprowadzony dnia 1 stycznia 1999 r. na mocy ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa. Zgodnie z założeniami ustawy obecnie samorząd terytorialny funkcjonuje na trzech szczeblach: gminnym, powiatowym i wojewódzkim. Osobliwymi jednostkami samorządu terytorialnego są miasta na prawach powiatu będące gminami o statusie miasta, w kompetencji których oprócz wykonywania zadań przypisanych gminom są również zadania określone ustawą o samorządzie powiatowym. Są to jednostki samorządu terytorialnego, których podstawowym zadaniem jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb lokalnej wspólnoty. Konstytucyjnie zagwarantowana osobowość prawna zapewnia miastom na prawach powiatu samodzielność finansową oraz odrębnością majątkową, co umożliwia tym jednostkom samorządu terytorialnego dysponowanie swoim majątkiem, a także daje im prawo do zaciągania zobowiązań. Podstawą gospodarki finansowej miast na prawach powiatu jest roczny budżet, pozwalający racjonalnie i jak

najlepiej wykorzystać dostępne środki publiczne. Miasta na prawach powiatu wykonują zadania, do których realizacji są zobligowane przy pomocy podległych sobie organów i jednostek, którymi są chociażby jednostki budżetowe. Artykuł został poświęcony charakterystyce funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego.

2. Istota samorządu terytorialnego

Wyjściem do zrozumienia pojęcia samorządu terytorialnego powinno być określenie czym właściwie jest sam samorząd. Zgodnie z definicją samorząd polega na „samodzielnym i niezależnym zawiądywaniu własnymi sprawami (zwykle w zakresie administracji) przez terytorialne lub zawodowe grupy ludności za pośrednictwem wybranych przedstawicieli”¹. Pojęcie to może odnosić się zarówno do grup czy społeczności zamieszkujących określone terytorium, jak i wspólnot osób wykonujących tę samą pracę, zawód, razem studiujących lub powiązanych inną działalnością. Wobec powyższego, głównym zadaniem samorządów winno być dążenie do zrealizowania określonych zadań mających na celu zaspokojenie potrzeb danej zbiorowości, która dany samorząd tworzy. Może to być zarówno zwiększenie dostępności edukacji na terenach wiejskich bądź walka z bezrobociem w przypadku samorządu gminnego, czy wzrost płac w danej jednostce w przypadku działań związków zawodowych, jak i również udział w życiu naukowym Uczelni, gdy mówimy o samorządzie studenckim. Możemy wyróżnić m.in.: samorząd terytorialny, samorząd zawodowy, samorząd gospodarczy, samorząd wyznaniowy, samorząd studencki, samorząd uczniowski, itp.

Najważniejszy z punktu widzenia administracyjnego jest samorząd terytorialny. Stanowi on formę administracji publicznej, która swoim zakresem może obejmować zarówno zbiorowość lokalną (gmina, powiat), jak i regionalną (województwo). Zgodnie z art. 3

---

¹ **Wierzbicka E.:** Słownik współczesnego języka polskiego, Wydawnictwo Reader's Digest Przegląd, Warszawa 1998, s. 292.

ust. 1 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego² „samorząd terytorialny oznacza prawo i zdolność społeczności lokalnych, w granicach określonych prawem, do kierowania i zarządzania zasadniczą częścią spraw publicznych na ich własną odpowiedzialność i w interesie ich mieszkańców”³. Zapisy te korelują z art. 16 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z którym „samorząd terytorialny uczestniczy w sprawowaniu władzy publicznej. Przysługującą mu w ramach istotną część zadań publicznych samorząd wykonuje w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność”⁴. Tak więc, samorząd terytorialny należy rozumieć jako podstawową jednostkę realizującą zadania publiczne w zakresie ściśle określonej społeczności w celu zaspokajania jej potrzeb. Samorządy realizują ustawowo powierzone im zadania pod nadzorem administracji państwowej, co oznacza, że posiadają pewną swobodę działania w ramach prawa oraz w zakresie przyznanych im kompetencji. Nadzór nad działalnością samorządów terytorialnych polega na ich kontroli jedynie z punktu widzenia legalności⁵.

Samorządy terytorialne funkcjonują w oparciu o zasady, takie jak:

- zasada samodzielności – przejawia się m.in. w posiadaniu przez samorządy osobowości prawnej; zasada ta oznacza także, że samorząd terytorialny wykonuje powierzone mu zadania publiczne we własnym imieniu i na własną odpowiedzialność, ponadto samodzielność ta z mocy prawa podlega ochronie⁶. Samorząd terytorialny, zgodnie z obowiązującym go prawem, może we własnym zakresie oraz według własnych potrzeb rozdysponowywać swoim majątkiem. Z mocy prawa samorządy uchwalają własne budżety oraz dysponują swoimi środkami finansowymi, mogą przykładowo zaciągać pożyczki czy

---

² Europejska Karta Samorządu Lokalnego, sporządzona w Strasburgu dnia 15 października 1985 r., Dz. U. z 1994 r., nr 124 poz. 607 ze sprost. (pierwotnie przyjęta jako Europejska Karta Samorządu Terytorialnego).

³ Europejska Karta Samorządu..., op. cit., art. 3 ust. 1.

⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., art. 16 ust. 2.

⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., art. 171 ust. 1.

⁶ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz. U. z 2021 r., poz. 1834, art. 2.

emitować obligacje w oparciu o ustawę o finansach publicznych. Posiadają także własną administrację. Mają możliwość samodzielnego decydowania o sposobach realizacji i wykonywania powierzonych im zadań. Zasada samodzielności jednostek samorządu lokalnego „została (...) wyrażona wprost w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawach ustrojowych. Samodzielność jest wynikiem także (...) z Europejskiej karty samorządu lokalnego i Europejskiej karty samorządu regionalnego. Samodzielność jest podlega ochronie sądowej”⁷;

- zasada subsydiarności (pomocniczości) – została wyrażona w preambule Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej jako „umacniająca uprawnienia obywateli i ich wspólnot”⁸. Polega na powierzaniu zadań oraz środków umożliwiających ich realizację organom znajdującym się najbliżej obywateli, stąd w pierwszej kolejności środki finansowe rozdysponowywane przez państwo kierowane są do gmin. Jest to działanie zasadne, gdyż organy samorządowe najniższego szczebla, obejmujące swoim zakresem najmniejsze terytorium, bardziej zorientowane są na potrzeby obywateli, są najbliżej nich. Wobec czego bezcelowe wydaje się powierzanie większym organom zadań, z którymi równie dobrze poradziłaby sobie jednostka mniejsza. Dopiero w sytuacji, gdy dane zadanie przewyższa potencjał organu niższego szczebla powinno zostać przekazane jednostce wyższego rzędu, które umożliwi jak najlepszą jego realizację. I tak w sytuacji, gdy realizacja zadania przewyższa możliwości gminy, wykonalność tego zadania przejmuje w swoje kompetencje powiat lub samorząd na szczeblu wojewódzkim⁹. Władze centralne powinny wspierać jednostki samorządu terytorialnego, a przejmować jedynie te zadania, z którymi pozostałe jednostki nie są w stanie sobie

---

⁷ **Banaszewska M., Kańduła S., Przybylska J.:** *Finanse samorządu terytorialnego. Ujęcie praktyczne*, Wydawnictwo CeDeWu, Wydanie I, Warszawa 2020, s. 20.

⁸ Preambuła Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r.

⁹ **Gołębiowska A., Zientarski P. B., Stępień E.:** *Rozdział I. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej a samorząd terytorialny*, [w:] Gołębiowska A., Zientarski P.B. (red. nauk.), *Funkcjonowanie samorządu terytorialnego uwarunkowania prawne i społeczne*, Senat Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2016, s. 22.

poradzić, co wynika między innymi z faktu, iż nie posiadają one wystarczających środków i możliwości;

- zasada decentralizacji – w przypadku samorządów terytorialnych to nic innego jak przekazywanie na mocy ustaw określonych zadań i funkcji, a także przenoszenie swobód i odpowiedzialności z organów państwowych na jednostki samorządu terytorialnego, czyli gminy, powiaty lub województwa. Decentralizacja wiąże się z ograniczeniem kompetencji administracji rządowej. Przydzielenie uprawnień władzom lokalnym, czy regionalnym powoduje równocześnie przeniesienie na nich odpowiedzialności za realizację danego zadania. Decentralizacji nie należy mylić z dekoncentracją, która polega na przydzieleniu określonych zadań w sposób hierarchiczny, przykładowo oddziałom terenowym agencji rządowej. Jest to decyzja jednostronna, a nie jak w przypadku decentralizacji opierająca się na prawie, na mocy którego przekazywane są uprawnienia oraz odpowiedzialność za realizację pewnych zadań, i których cofnięcie może nastąpić jedynie na skutek zmiany tego prawa¹⁰.

Tabela poniżej przedstawia różnice pomiędzy poszczególnymi szczeblami samorządu terytorialnego.

---

¹⁰ **Regulski J.:** *Samorząd terytorialny* [w:] Imiołczyk B. (red.), ABC Samorządu Terytorialnego. Poradnik nie tylko dla radnych, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, 2010, s. 12.

Tabela 1. Trójszczeblowy podział samorządu terytorialnego – porównanie

SAMORZĄD TERYTORIALNY		
GMINA	POWIAT	WOJEWÓDZTWO
<p>- akt prawny – Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym;</p> <p>- organami gminy są: - (organ stanowiący i kontrolny) rada gminy, - (organ wykonawczy) wójt – gmina wiejska; burmistrz – gmina, której siedziba mieści się w mieście na obszarze gminy; prezydent miasta – w miastach powyżej 100 tysięcy mieszkańców;</p> <p>- gminy tworzone i znoszone są na podstawie rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów; na tej samej podstawie dokonuje się dzielenia, łączenia, a także stanowienia granic gmin;</p>	<p>- akt prawny – Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym;</p> <p>- organami powiatu są: - (organ stanowiący i kontrolny) rada powiatu, - (organ wykonawczy) zarząd powiatu, w tym: starosta w roli przewodniczącego, wicestarosta i pozostali członkowie zarządu;</p> <p>- funkcje tych organów w miastach na prawach powiatu pełni rada miasta na czele z prezydentem miasta;</p>	<p>- akt prawny – Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa;</p> <p>- organami województwa są: - (organ stanowiący i kontrolny) sejmik województwa, - (organ wykonawczy) zarząd województwa z marszałkiem województwa jako przewodniczącym, jednym lub dwoma wicemarszałkami oraz pozostały członkami zarządu;</p> <p>- utworzenie nowego województwa oraz likwidacja już istniejącego może nastąpić jedynie na mocy uchwały;</p>

<p>- gminy mogą mieć charakter: wiejski (w przypadku, gdy na obszarze gminy nie znajduje się ani jedna miejscowość o statusie miasta), miejsko – wiejski (jeżeli na terytorium gminy znajduje się jedna miejscowość o statusie miasta), miejski (gdy gmina jako całość posiada status miasta);</p>	<p>- powiaty tworzone i znoszone są na podstawie rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów; na tej samej podstawie dokonuje się ich dzielenia, łączenia, a także stanowienia granic powiatów;</p>	<p>- przebieg granicy województwa jest ściśle powiązany z powstawaniem, znoszeniem, a także dzieleniem i łączeniem powiatów, które wchodzą w skład województwa, przebieg granicy ustalony zostaje na mocy rozporządzenia Rady Ministrów;</p>
<p>- jednostkami pomocniczymi gmin są: sołectwa (na obszarach wiejskich), dzielnice i osiedla (w miastach), inne jednostki pomocnicze;</p>	<p>- powstają z przylegających do siebie gmin, aby ustalić granicę powiatu należy wskazać konkretne gminy wchodzące w jego skład;</p>	<p>- wykaz powiatów i gmin wchodzących w skład poszczególnych województw ma swoje źródło w obwieszczeniu Prezesa Rady Ministrów;</p>
<p>- gminy realizują zadania o charakterze lokalnym, głównie w celu zaspokojenia niezbędnych potrzeb gminnej wspólnoty (np.: podstawowa opieka zdrowotna, edukacja do poziomu szkół podstawowych, gospodarka komunalna);</p>	<p>- powiaty realizują zadania o charakterze lokalnym, przewyższającym swoimi rozmiarami możliwości gmin (np.: szkolnictwo w zakresie szkół podstawowych specjalnych, ponadpodstawowych, walka z bezrobociem);</p>	<p>- samorządy na szczeblu wojewódzkim realizują zadania o charakterze regionalnym (np.: szkolnictwo wyższe, szereg programów prozdrowotnych o zasięgu wojewódzkim, promocja i rozwój regionu);</p>
<p>- posiadają osobowość prawną.</p>	<p>- posiadają osobowość prawną.</p>	<p>- posiadają osobowość prawną.</p>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: **Misiejko A.:** *Samorząd terytorialny*, Wydawnictwo Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań 2018.

Główną cechą charakterystyczną dla jednostek samorządu terytorialnego, a wynikającą z zasady samodzielności, jest posiadanie przez nie osobowości prawnej¹¹. Wiąże się to m.in. z samodzielnością finansową, a także odrębnością majątkową, co umożliwia jednostkom samorządu terytorialnego występowanie w obrocie rynkowym we własnym imieniu. Posiadanie osobowości prawnej daje możliwość jednostkom samorządu terytorialnego sprawowania władztwa podatkowego, co oznacza, iż są one uprawnione do pobierania podatków, z których wpływy zasilają lokalny budżet¹². Co również istotne jednostki samorządu terytorialnego wykonują zadania publiczne (własne i zlecone oraz powierzone), wynikające z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jak i innych ustaw. Ponadto samorządy terytorialne mają zagwarantowane przepisami prawo do zawiadywania własnymi sprawami, czynią to w swoim imieniu i na własną odpowiedzialność¹³. Samorządy mogą również w granicach określonych ustawą kształtować stawki podatkowe, wprowadzać ulgi i zwolnienia oraz ustalać wysokości opłat lokalnych. Kolejną ważną cechą jednostek samorządu terytorialnego jest „prawo (...) do samoorganizowania się, czyli wybierania przedstawicieli do organów sprawujących władzę i jednostek pomocniczych, prawo do uchwalania statutów urzędu i samorządowych jednostek pomocniczych”¹⁴. Osoby należące do wspólnoty zamieszkującej obszar jednostki samorządu terytorialnego mają wpływ na działalność danej jednostki, mogą ingerować we wszystkie interesy ich dotyczące. Co za tym idzie, mogą sami podejmować decyzje mające wpływ na wspólnotę. Dzieje się tak poprzez wybory, referenda, konsultacje społeczne, czy pośrednio za pomocą organów jednostek samorządów terytorialnych. Jedną z form konsultacji społecznych jest budżet obywatelski, który polega na tym, że to mieszkańcy wybierają, według własnych potrzeb, zadania jakie mają zostać zrealizowane przez jednostki samorządu terytorialnego. Decydują w ten sposób o wydatkach jednostki, zadania wybrane w ramach tego głosowania ujmowane są w uchwale

¹¹ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, art. 2 ust. 2.

¹² **Banaszewska M., Kańduła S., Przybylska J.**, *Finanse* ..., op. cit., s. 20.

¹³ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, art. 2 ust. 1.

¹⁴ **Banaszewska M., Kańduła S., Przybylska J.**, *Finanse* ..., op. cit., s. 20.

budżetowej i przeznaczone do realizacji¹⁵. Istotną cechą samorządów terytorialnych jest fakt, że ingerencja państwa może odbywać się jedynie w formie nadzoru w zakresie legalności¹⁶, na zasadach i przez organy ściśle określone zapisami ustawy. Jednostki samorządu terytorialnego mają również prawo zrzeszania się, co oznacza, że mogą przystępować „do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych oraz współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw”¹⁷. Ponadto samorzady funkcjonują w oparciu o ustawowo określoną zasadę jawności¹⁸, która zdaje się pokrywać z pojęciem dostępu do informacji publicznej¹⁹. Samorzady dysponują środkami publicznymi, tak więc ich działalność musi być jasna i przejrzysta. Obywatele powinni mieć wgląd w działania samorządów, aby mogli ocenić ich pracę, porównać zadania zaplanowane do realizacji z ich wykonaniem oraz być świadomymi jak rozdysponowywane są środki publiczne. W przypadku np. zamówień publicznych w jednostkach samorządu terytorialnego dostęp do informacji publicznej daje obywatelom gwarancję uczciwości i czytelności oraz zapewnia konkurencyjność wśród oferentów podczas rozstrzygnięcia przetargów, na podstawie których powierza się im wykonywanie poszczególnych zadań publicznych.

3. Zasady funkcjonowania gospodarki jednostek samorządu terytorialnego

Gospodarkę finansową można definiować jako „ogół czynności związanych z przygotowaniem, realizacją, ewidencją, analizą i kontrolą

---

¹⁵ **Banaszewska M., Kańduła S., Przybylska J.**, *Finanse* ..., op. cit., s. 21.

¹⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., art. 171 ust. 1.

¹⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., op. cit., art. 172.

¹⁸ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, art. 11b; Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, Dz. U. z 2021 r. poz. 1834, art. 8a; Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, Dz. U. z 2021 r. poz. 1834, art. 15a.

¹⁹ Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, Dz. U. z 2021 r. poz. 1641.

operacji oraz zjawisk pieniężnych przeprowadzanych w podmiotach sektora publicznego, jak również czynności odzwierciedlające stosunki i zdarzenia gospodarcze zachodzące między podmiotami sektora publicznego a otoczeniem”²⁰. Gospodarka finansowa państwa realizowana jest zarówno na szczeblu centralnym poprzez budżet państwa, jak i na szczeblu lokalnym w przypadku budżetów samorządowych.

Z uwagi na fakt, że samorządy są dysponentami finansów publicznych ich działania muszą opierać się na ściśle określonych regułach. Wszelkie finansowe decyzje podejmowane są w oparciu o przepisy prawa. Każda jednostka samorządu terytorialnego (dalej: JST) rozporządzając środkami publicznymi kieruje się wieloma zasadami ściśle określonymi w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, ustawie o finansach publicznych, ustawach ustrojowych oraz innych ustawach. Do najważniejszych zasad, w oparciu o które powinny funkcjonować samorządy zalicza się przede wszystkim: zasadę jawności i przejrzystości finansów publicznych, zasadę celowego i racjonalnego wydatkowania publicznego, zasadę terminowości, zasadę zapewnienia wszystkim podmiotom równych szans i możliwości realizacji zadań finansowanych ze środków publicznych czy chociażby zasadę dotyczącą przestrzegania dyscypliny finansów publicznych. Pierwsza z nich, zasada jawności i przejrzystości finansów publicznych, zakłada, że wszelkie działania jednostek publicznych, w tym samorządów podlegają jawności, a co za tymi udostępnianiu do ogólnej wiedzy. „Obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne (...) oraz jednostek organizacyjnych w zakresie, w jakim wykonują one zadania władzy publicznej i gospodarują mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa”²¹. Wynika z tego, iż działalność samorządów, jako podmiotów publicznych jest jawna, każda decyzja, każdy wydany grosz ze środków publicznych musi być w każdej chwili możliwy do skontrolowania. W związku z tym każdy

---

²⁰ **Filipiak B.**, *Procesy finansowe w jednostkach samorządu terytorialnego* [w:] Dylewski M., Filipiak B., Gorzałczyńska – Koczkodaj M., *Finanse samorządowe. Narzędzia, decyzje, procesy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s.50.

²¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r, art. 61 ust.1.

obywatel ma prawo do wglądu do dokumentów urzędowych, nie posiadając przy tym interesu prawnego lub faktycznego, a gwarantuje mu to ustawa z dnia 6 września 2001 o dostępie do informacji publicznej²².

4. Źródła finansowania działalności jednostek samorządu terytorialnego

Dochody budżetowe umożliwiają JST realizację zadań, które posiadają w swojej kompetencji. Każda JST musi posiadać środki finansowe na pokrycie wydatków zaplanowanych w budżecie na dany rok. Aktem normatywnym określającym źródła dochodów JST, a także regulującym zasady ustalania i gromadzenia dochodów własnych JST, subwencji ogólnej i wpłat dla JST jest ustawa z dnia 13 listopada 2003r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego. Do dochodów JST zaliczamy w szczególności: dochody własne (w tym udziały z wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz z podatku dochodowego od osób prawnych), subwencje ogólne oraz otrzymane z budżetu państwa dotacje celowe. Ponadto dochodami JST można określić środki pochodzące z budżetu UE oraz ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi, a także inne środki określone w odrębnych przepisach²³. Dochody uzyskiwane przez samorządy lokalne poszczególnych szczebli są do siebie bardzo zbliżone. Źródła dochodów własnych stanowią dla nich²⁴:

- dochody uzyskiwane przez jednostki budżetowe gminy (powiatu, województwa) oraz wpłaty od gminnych (powiatowych, wojewódzkich) zakładów budżetowych,
- dochody z majątku gminy (powiatu, województwa),
- spadki, zapisy i darowizny na rzecz gminy (powiatu, województwa),
- dochody z kar pieniężnych i grzywien określonych w odrębnych przepisach,

---

²² Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, art. 1 i art. 2.

²³ Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, Dz. U. z 2021 poz. 1927, art. 3.

²⁴ Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, Dz. U. z 2021 poz. 1927, art. 4-6.

- 5,0% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej,
- odsetki od pożyczek udzielanych przez gminę (powiat, województwo), o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej,
- odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody gminy (powiatu, województwa),
- odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych gminy (powiatu, województwa), o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej,
- dotacje z budżetów innych JST,
- inne dochody należne gminie (powiatowi, województwu) na podstawie odrębnych przepisów.

Poza wymienionymi powyżej dochodami dla gmin, powiatów i województw są również udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych oraz z podatku dochodowego od osób fizycznych osób zamieszkujących obszar danej JST, z tym, że wysokość udziałów dla każdej z nich jest inna (tabela nr 3). Dodatkowo gminy czerpią dochody z wpływów z podatków (od nieruchomości, rolnego, leśnego, od środków transportowych, dochodowego od osób fizycznych opłacanego w formie karty podatkowej, od spadków i darowizn czy od czynności cywilnoprawnych) oraz z wpływów z opłat (skarbowej, targowej, miejscowej, uzdrowiskowej, od posiadania psów, reklamowej, eksploatacyjnej oraz innych określonych na podstawie odrębnych przepisów). Samorządy mogą wpływać na wielkość dochodów swojej jednostki poprzez efektywnie prowadzoną gospodarkę finansową. Przykładowo działaniem mającym wpływ na dochody uzyskiwane przez JST w ramach dochodów własnych mogą mieć kształtowane przez nie stawki podatków lokalnych czy chociażby wprowadzone przez nie zwolnienia. Ponadto JST mają pełną dobrowolność w dysponowaniu dochodami własnymi.

Kolejnym rodzajem dochodów wpływających do budżetu JST są subwencje ogólne z budżetu państwa. Pozwalają one uzupełnić niejako braki w dochodach własnych poszczególnych jednostek, umożliwia-

jąc im tym samym realizację wydatków, na które same nie miałyby środków. Wsparcie w postaci subwencji ogólnej daje JST poczucie stabilizacji oraz gwarantuje płynność finansową, a tym samym realizację zadań własnych. Wysokość subwencji określona zostaje corocznie w ustawie budżetowej, a zasady jej ustalania określone są ustawowo, przez co państwo ma ograniczone możliwości bieżącej ingerencji w tryb tworzenia oraz przekazywania subwencji jednostkom samorządowym. Istotną cechą subwencji jest to, że nie są one przekazywane w celu realizacji określonych zadań, a ich przeznaczenie nie jest celowe. To organy stanowiące poszczególnych JST decydują o wydatkach, na które zostaną przeznaczone subwencje²⁵.

Innym wsparciem finansowym ze strony państwa są dla samorządów dotacje celowe. Jak sama ich nazwa wskazuje są to środki przekazane z przeznaczeniem na konkretny cel, tj. „na:

- zadania z zakresu administracji rządowej oraz na inne zadania zlecone ustawami,
- zadania realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego na mocy porozumień zawartych z organami administracji rządowej,
- usuwanie bezpośrednich zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, skutków powodzi i osuwisk ziemnych oraz skutków innych klęsk żywiołowych,
- finansowanie lub dofinansowanie zadań własnych,
- realizację zadań wynikających z umów międzynarodowych”²⁶.

7. Zakończenie

JST zobligowane są prowadzić gospodarkę finansową w sposób przejrzysty i czytelny z zachowaniem ściśle określonych zasad. Wszystkie działania związane z dysponowaniem środkami publicznymi muszą być jawne i klarowne, a tym samym w każdym momencie możliwe

²⁵ **Wołowicz T.:** *Finanse publiczne*, Innovatio Press Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie, Tom I, Lublin 2021, s.286-287.

²⁶ Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, art. 8.

do skontrolowania. Poza tym samorządy zobowiązane są prowadzić swoje finanse nie naruszając przy tym dyscypliny finansów publicznych. Podstawą prowadzenia gospodarki finansowej przez JST jest budżet. Sporządza się go na okres jednego roku, zw. rokiem budżetowym, pokrywającego się w Polsce z rokiem kalendarzowym. Muszą zostać ujęte w nim wszystkie dochody i wydatki planowane na dany rok budżetowy. Wydaje się, iż najistotniejsze z punktu widzenia gospodarności środkami publicznymi jest wykonywanie budżetu w taki sposób, aby prowadziło to do jak najmniejszych różnic pomiędzy wielkościami zaplanowanymi w budżecie, a naprawdę zrealizowanymi. W rzeczywistości nie jest to łatwe zadanie, gdyż nie da się w stu procentach przewidzieć wszystkich sytuacji i zawsze mogą wystąpić niespodziewane wydatki lub zaplanowane dochody mogą z przyczyn, niemożliwych wcześniej do przewidzenia, ulec zmniejszeniu. W sytuacji, gdy wydatki przekraczają dochody i ma miejsce deficyt budżetowy, konieczne jest ujęcie w budżecie źródeł jego sfinansowania. W związku z powyższym już na etapie planowania ważne jest określenie potrzeb lokalnych społeczności, a także rzeczywistych możliwości danej JST, która będzie zobligowana do realizacji zadań, które te potrzeby będą miały zaspokoić. W toku wykonywania budżetu istotne jest przestrzeganie założeń ujętych w uchwale oraz realizacja budżetu w oparciu o terminy w nim zawarte. Z uwagi na fakt, iż jednostki samorządowe dysponują środkami publicznymi zobligowane są one do sporządzania licznych sprawozdań, w tym sprawozdania z wykonania budżetu. Pozwala to na bieżącą kontrolę nad finansami publicznymi. Dochody budżetowe umożliwiają JST realizację zadań będących w ich kompetencji. W ostatnich latach wzrosło znaczenie środków pozyskiwanych z funduszy europejskich, które w znacznej mierze zapewniają realizację wielu kosztownych zadań, na które samorządy same nie mogłyby sobie pozwolić.

Bibliografia

- [1] **Banaszewska M., Kańdula S., Przybylska J.:** *Finanse samorządu terytorialnego. Ujęcie praktyczne*, Wydawnictwo CeDeWu, Wydanie I, Warszawa 2020.
- [2] Europejska Karta Samorządu Lokalnego, sporządzona w Strasburgu dnia 15 października 1985 r.
- [3] **Filipiak B.,** *Procesy finansowe w jednostkach samorządu terytorialnego* [w:] Dylewski M., Filipiak B., Gorzałczyńska – Koczkodaj M., *Finanse samorządowe. Narzędzia, decyzje, procesy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- [4] **Gołębiowska A., Zientarski P. B., Stępień E.:** *Rozdział I. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej a samorząd terytorialny*, [w:] Gołębiowska A., Zientarski P.B. (red. nauk.), *Funkcjonowanie samorządu terytorialnego uwarunkowania prawne i społeczne*, Senat Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2016, s. 22.
- [5] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
- [6] **Misiejko A.:** *Samorząd terytorialny*, Wydawnictwo Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań 2018.
- [7] Preambuła Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r.
- [8] **Regulski J.:** *Samorząd terytorialny* [w:] Imiołczyk B. (red.), *ABC Samorządu Terytorialnego. Poradnik nie tylko dla radnych*, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej, 2010.
- [9] Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego.
- [10] Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym.
- [11] Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa.
- [12] Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej.
- [13] Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.
- [14] **Wierzbicka E.:** *Słownik współczesnego języka polskiego*, Wydawnictwo Reader's Digest Przegląd, Warszawa 1998.
- [15] **Wołowicz T.:** *Finanse publiczne*, Innovatio Press Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie, Tom I, Lublin 2021.

Anita Fajczak-Kowalska

Instytut Informatyki

Wydział Fizyki Technicznej, Informatyki i Matematyki Stosowanej
Politechnika Łódzka

Wioletta Palusińska

Wyższa Szkoła Finansów i Informatyki

Studentka kierunku Ekonomia

Rzeczowe składniki majątku trwałego przedsiębiorstwa oraz ich amortyzacja w świetle ustawy o rachunkowości oraz prawa podatkowego

1. Wstęp

Rzeczowe składniki majątku przedsiębiorstwa, stanowiące bardzo często znaczną część ogółu aktywów jednostki, są istotnym elementem umożliwiającym bieżące funkcjonowanie podmiotów gospodarczych, rzutują również na przyszły rozwój oraz wspomagają procesy decyzyjne, które bezpośrednio wpływają na sytuację finansową oraz majątkową przedsiębiorstwa. Dokładne odzwierciedlenie w sprawozdaniach finansowych wartości oraz zużycia składników aktywów trwałych ma niebagatelne znaczenie. Środki trwałe, które są wykorzystywane niemal na każdym etapie działalności jednostek gospodarczych, są głównym przedmiotem zainteresowania oraz analizy odbiorców informacji zawartych w sporządzanych bilansach, rachunkach zysków i strat oraz przepływów pieniężnych. Środki trwałe są więc bardzo ważnym instrumentem, dzięki któremu przedsiębiorstwo ma możliwość osiągnięcia założonych przez siebie celów operacyjnych, inwestycyjnych. Zarządzanie środkami trwałymi, nie jest zadaniem łatwym i stanowi nie lada wyzwanie dla kadry zarządzającej, głównych księgowych. Rozbieżności w przepisach podatkowych oraz ustawie o rachunkowości w zakresie

ewidencji, wyceny oraz amortyzacji majątku trwałego, wymagają od osób odpowiedzialnych za zarządzanie jednostką odpowiedniej wiedzy oraz wymuszają konieczność ciągłego doskonalenia się.

Głównym celem artykułu jest obok ukazania rozbieżności w ujęciu, zakwalifikowaniu oraz amortyzacji środków trwałych w zależności od przyjętych zasad podatkowych lub bilansowych, przedstawienie roli i metod amortyzacji w aspekcie wyniku finansowego oraz jej wpływu na finansowanie środków trwałych. Problematyka środków trwałych w zależności od przyjętych zasad została przedstawiona zarówno na gruncie rozwiązań teoretycznych jak i rozwiązań praktycznych.

2. Pojęcie środków trwałych w świetle ustawy o rachunkowości

Definicja Środków Trwałych sformułowana w ustawie o rachunkowości (zwanej dalej również UoR) służy głównie do tworzenia sprawozdań finansowych takich jak bilans i rachunek zysków i strat. Zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 15 oraz art. 3 ust. 1 pkt 12 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2021 r. poz.217, ze zm.) pod pojęciem środków trwałych inaczej rzeczowych aktywów trwałych z wyjątkiem aktywów zaliczonych do inwestycji, rozumie się te składniki majątku przedsiębiorstwa, które obligatoryjnie muszą spełniać następujące warunki:

- być kompletne i zdatne do użytku,
- być przeznaczone na potrzeby jednostki,
- posiadać wiarygodnie określoną wartość,
- przedsiębiorstwo musi posiadać nad nimi kontrolę niezależnie czy stanowią one własność jednostki gospodarczej,
- przewidywany okres ekonomicznej użyteczności musi być dłuższy niż rok,
- w przyszłości spowodują wpływ korzyści ekonomicznych.

Pod pojęciem kompletności i zdatności do użytku należy rozumieć, iż dany środek trwały musi spełniać określone wymogi techniczne oraz

funkcjonalne, aby mógł być użytkowany zgodnie ze swoim przeznaczeniem. Wymogi prawno-formalne również muszą zostać spełnione, aby móc dany składnik majątku wprowadzić do ewidencji jednostki gospodarczej.

Przykładowo obiekt, który znajduje się w budowie i nie może zostać przyjęty do użytkowania na potrzeby jednostki, nie spełnia kryterium zdatności oraz kompletności więc nie może zostać zakwalifikowany do środków trwałych. Dokładnie tak samo wygląda kwestia maszyn oraz urządzeń będących wyposażeniem obiektu w budowie, które nie mogą zostać zakwalifikowane do rzeczowych aktywów trwałych, dopóki obiekt nie zostanie przyjęty do użytkowania jako kompletny i zdatny¹.

Przeznaczenie na potrzeby jednostki oznacza, że rzeczowe aktywa trwałe winne być używane, eksploatowane przez przedsiębiorstwo w toku bieżącej działalności produkcyjnej, handlowej bądź usługowej, natomiast te składniki majątku trwałego, dzięki którym przedsiębiorstwo osiąga korzyści materialne w postaci odsetek, dywidend zaliczane są do inwestycji².

Przez wiarygodnie określoną wartość rzeczowych aktywów trwałych należy rozumieć dobór określonej kategorii pomiaru wartości, która jest zależna od sposobu pozyskania środka trwałego. Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. określa następujące kryteria ustalania wartości początkowej środka trwałego:

- cena nabycia – zakup środka trwałego,
- koszt wytworzenia – we własnym zakresie przez jednostkę gospodarczą (zawiera również wszelkie ulepszenia, modernizację),
- cena sprzedaży – środek trwały otrzymany w postaci darowizny, spadku bądź nabycie w postaci aportu,
- wartość godziwa.

Kontrola rzeczowych aktywów trwałych w ustawie o rachunkowości oznacza, iż przedsiębiorstwo, ma prawo do uzyskiwania korzyści ekonomicznych z danego składnika majątku trwałego jednocześnie

---

¹ **Zubrzycki J.:** *Środki Trwałe oraz Wartości Niematerialne i Prawne*, Oficyna wydawnicza „Unimex”, Wrocław 2019, s. 32-33.

² **Martyniuk T.:** *Rachunek amortyzacji Środków Trwałych*, Ośrodek doradztwa i doskonalenia kadr, Gdańsk 2008, s. 12.

ograniczając to prawo osobom trzecim. Prawo do kontrolowania przyszłych korzyści ekonomicznych uzyskuje się poprzez tytuł prawny np. akt własności, ale ustawa o rachunkowości w odróżnieniu od wymogów podatkowych nie stawia kryterium własności lub współwłasności jako wymogu koniecznego.

Okres ekonomicznej użyteczności dłuższy niż rok, oznacza, że dany składnik majątku trwałego będzie eksploatowany w danej jednostce gospodarczej w celu uzyskania korzyści ekonomicznych co najmniej 12 miesięcy. Okres użyteczności możemy wyrazić za pomocą miernika pieniężnego, jednostek czasu (lata, miesiące) bądź jednostek produkcji, jakie można uzyskać za pomocą danego składnika majątku trwałego. Warto zwrócić uwagę na problematykę ustalenia optymalnego okresu użyteczności danego środka trwałego. Nie jest to kwestia łatwa, zależy w dużej mierze od specyfiki branży w jakiej funkcjonuje dana jednostka, liczbą godzin roboczych, zmianami technologicznymi jak również ograniczeniami prawnymi.

Korzyści ekonomiczne są to najczęściej wyrażone w mierniku pieniężnym wpływy do jednostki gospodarczej. Mogą jednak przybrać formę rzeczowych aktywów trwałych, wartości niematerialnych i prawnych oraz aktywów finansowych. Składniki rzeczowego majątku firmy mogą zostać zamienione na inne aktywa bądź przeznaczone na spłatę zobowiązań jednostki, co jest jak najbardziej wymierną korzyścią. Ważne jest, aby przyszła wartość korzyści jakie dana jednostka może osiągnąć dzięki składnikom aktywów była możliwa do ustalenia w sposób miarodajny i rzetelny. Do rzeczowych składników majątku trwałego zaliczamy w szczególności:

- nieruchomości – w tym grunty, prawo wieczystego użytkowania gruntów, budowle i budynki, a także będące odrębną własnością lokale, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego oraz spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego,
- maszyny, urządzenia, środki transportu i inne rzeczy,
- ulepszenia w innych środkach trwałych,
- inwentarz żywy.

3. Środki trwałe w przepisach podatkowych

Zagadnienie środków trwałych, a w szczególności wykaz rzeczowych składników majątku trwałego, który podlega amortyzacji dla celów podatku dochodowego od osób prawnych (zwana dalej również ustawą o PDOP) oraz podatku dochodowego od osób fizycznych (zwana dalej również ustawą o PDOF) określone zostało w art.16a ustawy o PDOP oraz w art. 22 a ustawy o PDOF. Ustawodawca określił również, te składniki majątku trwałego od których podatnik nie ma możliwości dokonywania odpisów amortyzacyjnych (art. 16c ustawy o PDOP oraz art.22c ustawy o PDOF) lecz mimo to w świetle prawa podatkowego, są one wciąż uznawane za środki trwałe. Amortyzacja jest kategorią kosztową dlatego ustawodawca dokonał podziału środków trwałych na te, które podlegają amortyzacji oraz te, od których nie możemy dokonywać odpisów amortyzacyjnych (nie oznacza to wcale, że nie możemy ich amortyzować zgodnie z ustawą o rachunkowości)³.

---

³ Zubrzycki J., Grzybowska M., op. cit., s.18.

Tabela 1. Składniki majątku uznawane za Środki Trwałe, podlegające amortyzacji w świetle ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych i fizycznych

Składniki majątku uznawane za środki trwałe, podlegające amortyzacji Podstawa prawna: art. 16a ustawy o PDOP	Składniki majątku uznawane za środki trwałe, podlegające amortyzacji Podstawa prawna: art. 22a ustawy o PDOF
<ul style="list-style-type: none"> • budowle, budynki oraz lokale będące odrębną własnością; • maszyny, urządzenia, środki trans-portu; • inne przedmioty o okresie użytkowania dłuższym niż rok, wykorzystane na potrzeby prowadzonej działalności; • inne przedmioty o okresie użytkowania dłuższym niż rok, oddane do używania na podstawie umowy najmu, dzierżawy; <p>niezależnie od okresu użytkowania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • inwestycje w obcych środkach trwałych, • budynki i budowle wybudowane na cudzym gruncie; • składniki majątku niestanowiące własności lub współwłasności podatnika; • tabor transportu morskiego w budowie. 	<ul style="list-style-type: none"> • budowle, budynki oraz lokale będące odrębną własnością; • maszyny, urządzenia, środki trans-portu; • inne przedmioty o okresie użytkowania dłuższym niż rok, wykorzystane na potrzeby prowadzonej działalności; • inne przedmioty o okresie użytkowania dłuższym niż rok, oddane do używania na podstawie umowy najmu, dzierżawy; <p>niezależnie od okresu użytkowania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • inwestycje w obcych środkach trwałych, • budynki i budowle wybudowane na cudzym gruncie; • składniki majątku niestanowiące własności lub współwłasności podatnika; • tabor transportu morskiego w budowie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15 lutego 1992 roku oraz ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych z dnia 26 lipca 1991 roku.

Tabela 2. Składniki majątku uznawane za Środki Trwałe, niepodlegające amortyzacji w świetle ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych i fizycznych

Składniki majątku uznawane za środki trwałe, niepodlegające amortyzacji Podstawa prawna: art. 16c ustawy o PDOP	Składniki majątku uznawane za środki trwałe, niepodlegające amortyzacji Podstawa prawna: art. 22c ustawy o PDOF
<ul style="list-style-type: none"> • grunty i prawo wieczystego użytkowania gruntów; • budynki, lokale, budowle i urządzenia zaliczane do spółdzielczych zasobów mieszkaniowych lub służących działalności społeczno-wychowawczej; • dzieła sztuki i eksponaty muzealne; • wartość firmy; • składniki majątku, które nie są używane na skutek zawieszenia działalności gospodarczej; • jeżeli wartość składnika majątku rzeczowego firmy nie przekracza kwoty 10 000 zł, podatnicy nie muszą dokonywać odpisów amortyzacyjnych.	<ul style="list-style-type: none"> • grunty i prawo wieczystego użytkowania gruntów; • budynki mieszkalne wraz ze znajdującymi się w nich dźwigami lub lokale mieszkalne służące prowadzeniu działalności gospodarczej lub wydzierżawiane albo wynajmowane na podstawie umowy, jeżeli podatnik nie podejmie decyzji o ich amortyzowaniu; • dzieła sztuki i eksponaty muzealne; • składniki majątku, które nie są używane na skutek zawieszenia działalności gospodarczej; • podatnicy mogą nie dokonywać odpisów amortyzacyjnych od składników majątku, których wartość początkowa nie przekracza 10 000 zł.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15 lutego 1992 roku oraz ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych z dnia 26 lipca 1991 roku.

Pojęcie środków trwałych w ustawach podatkowych od osób prawnych oraz fizycznych są do siebie bardzo podobne. Podstawowym jednak kryterium zakwalifikowania rzeczowych składników majątku trwałego do środków trwałych według prawa podatkowego jest:

- kompletne i zdadne do użytku w dniu przyjęcia do użytkowania,
- nabyte lub wytworzone we własnym zakresie, oddane do użytkowania na podstawie najmu, dzierżawy lub umowy określonej w art. 17a, pkt 1 ustawy o PDOP oraz art. 23a, pkt 1 ustawy PDOP zwane środkami trwałymi,
- przewidywany okres użytkowania jest dłuższy niż rok,
- własność lub współwłasność środka trwałego,
- używanie środka trwałego na potrzeby jednostki.

Tabela 3. Definicja środków trwałych według prawa bilansowego i podatkowego

Ustawa o rachunkowości	Prawo podatkowe
kompletne i zdadne do użytku	kompletne i zdadne do użytku w dniu przyjęcia do użytkowania
przeznaczone na potrzeby jednostki	przeznaczone na potrzeby związane z prowadzoną działalnością gospodarczą
wiarygodnie określona wartość	nabyte lub wytworzone we własnym zakresie
kontrolowane przez jednostkę, niezależnie czy stanowią one jej własność	stanowią własność lub współwłasność podatnika
okres ekonomicznej użyteczności dłuższy niż rok	przewidywany okres użytkowania dłuższy niż rok oraz niezależnie od przewidywanego okresu użytkowania (art. 16a, pkt 2 ustawy o PDOP oraz art. 22a, pkt 2 ustawy o PDOF)
wpływ korzyści ekonomicznych w przyszłości	oddane do używania na podstawie najmu, dzierżawy lub innej umowy

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15 lutego 1992 roku oraz ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych z dnia 26 lipca 1991 roku.

Podstawową różnicą w definicji środków trwałych w prawie bilansowym a prawie podatkowym jest kwestia własności lub współwłasności środka trwałego (prawo podatkowe), które jest wymogiem koniecznym. W ustawie o rachunkowości natomiast istotny jest fakt, iż zasoby majątkowe winny być kontrolowane przez jednostkę, bez względu na to czy posiadamy tytuł prawny w formie aktu własności. Istotne w prawie podatkowym jest przeznaczenie środka trwałego na potrzeby związane z prowadzeniem działalności gospodarczej. Jeśli dany składnik majątku nie jest trwale używany przez jednostkę, nie traci on statusu środka trwałego, ale nie mamy możliwości dokonywania odpisów amortyzacyjnych a co za tym idzie zakwalifikować ich do kosztów uzyskania przychodu⁴.

4. Amortyzacja rzeczowych składników majątku trwałego

W literaturze przedmiotu pojęcie amortyzacji jest wielorako interpretowane i nie ma jednolitej definicji. Amortyzacja jest kategorią ekonomiczną związaną ze zmniejszeniem się wartości rzeczowych składników majątku trwałego na skutek użytkowania w toku bieżącej działalności jednostki. Amortyzacja wiąże się bezpośrednio z pojęciem umorzenia, czyli wartościowym procesem zużyciem środka trwałego, natomiast w prawie bilansowym oraz podatkowym amortyzacja jest kategorią kosztową, która nie jest związana z wpływem środków pieniężnych, ale ma wpływ na wynik finansowy jednostki oraz podstawę opodatkowania. Amortyzacja jest dość osobliwym kosztem, który w znacznym stopniu różni się od standardowych kosztów kojarzonych z wydatkami. Wartość zużycia środków trwałych jest uzależniona od:

- wartości początkowej środków trwałych,
- przewidywanego okresu użytkowania,
- przyjętej metody amortyzacji.

---

⁴ **Martyniuk T.:** *Rachunek amortyzacji Środków Trwałych*, op. cit., s.17.

Amortyzacja jest kategorią ekonomiczną, spełniającą wiele funkcji w działalności przedsiębiorstwa, do najważniejszych możemy zaliczyć⁵:

- funkcja umorzeniowa – jest miernikiem zmniejszenia wartości początkowej lub odtworzeniowej środka trwałego, na skutek zużycia fizycznego lub moralnego w określonym przedziale czasowym. Umorzenie jest wartością korygującą wartość początkową brutto przyjętych do użytkowania środków trwałych do wartości bieżącej netto, która znajduje swoje odzwierciedlenie w bilansie;
- funkcja kosztowa – odpisy amortyzacyjne będące miernikiem zużycia środków trwałych stanowią koszt, który decyduje o poziomie cen oferowanych produktów oraz świadczonych przez jednostkę gospodarczą usług. Kardynalne znaczenie ma dobór odpowiednich stawek amortyzacji oraz metod jej naliczania. Z reguły amortyzacja jest zaliczana do kosztów pośrednich, chyba, że środki trwałe wykorzystywane są bezpośrednio do wytworzenia konkretnego produktu;
- funkcja fiskalna – poprzez wymogi prawno-podatkowe, amortyzacja odgrywa istotną rolę w kształtowaniu wysokości kosztów oraz dochodu do opodatkowania, co natomiast ma wpływ na wysokość płaconego podatku dochodowego;
- funkcja kalkulacyjna – amortyzacja jest elementem składowym, istotnym w ewaluacji wysokości kosztów, cen, wyniku finansowego, rachunku cashflów, budżetu, itp.;
- funkcja odtworzeniowa – zwana również finansową, gdyż amortyzacja jest narzędziem pomocnym w kreowaniu płynności finansowej przedsiębiorstwa²⁰ oraz sfinansowania zużytych środków trwałych;
- funkcja regulująca – pomaga jednostce w procesach decyzyjnych, dotyczących tempa wzrostu (zmniejszenia lub zwiększenia) zasobów środków trwałych w świetle potrzeb inwestycyjnych oraz rozwojowych przedsiębiorstwa;
- funkcja stymulująca – system norm prawnych, umożliwiający dokonywanie odpisów amortyzacyjnych pozwala jednostce w podjęciu decyzji o redukcji lub wydłużaniu okresu eksploatacji środków

---

⁵ Janasz K., Janasz W., Wiśniewska J.: *Zarządzanie kapitałem przedsiębiorstwa*, Warszawa 2007, s.140-145.

trwałych. Ta funkcja amortyzacji jest bodźcem dla jednostki, aby w sposób efektywny wykorzystywać rzeczowy majątek trwały przedsiębiorstwa oraz pomaga w podjęciu kluczowych decyzji dotyczących realizacji inwestycji odtworzeniowych;

- funkcja kontrolna – daje jednostce gospodarczej możliwość weryfikacji stopnia zużycia eksploatowanych środków trwałych⁶.

Wszystkie funkcje jakie spełnia amortyzacja a w szczególności funkcja odtworzeniowa, regulująca, stymulująca oraz kontrolna, mają kolosalny wpływ na rozmiar środków pieniężnych, przeznaczonych na finansowanie odtworzenia rzeczowego majątku trwałego.

5. Metody amortyzacji

Metody naliczania odpisów amortyzacyjnych zwane też procedurami, pełnią przede wszystkim funkcję kosztową, ponieważ określają sposób przenoszenia amortyzowanej wartości środków trwałych do kosztów działalności jednostki. Przy wyborze metody amortyzacji, jednostka gospodarcza powinna w szczególności brać pod uwagę relację między tempem zużywania się danego środka trwałego a tempem przenoszenia przez niego wartości na nowy produkt. Dobór odpowiedniej metody amortyzacji powinien odzwierciedlać faktyczne zużycie środków trwałych, ale również powinien dostarczać jednostce informacji w ramach, których będzie możliwe prawidłowe określenie procedury odtworzeniowej.

Metody czasowe, które jak sama nazwa wskazuje oparte są na przedziale czasowym, zakładają, iż zużycie rzeczowych składników majątku odbywa się równomiernie. Do metod czasowych w szczególności zaliczamy:

- metodę proporcjonalną (równomierną liniową). Jest to najbardziej powszechna i najprostsza metoda amortyzacji. Zakłada, że środek trwały traci swoje wartości użytkowe, proporcjonalnie do upływu czasu. W praktyce oznacza to, że co roku dokonuje się wartościowo

---

⁶ **Martyniuk T.:** *Rachunek amortyzacji środków trwałych*, op.cit., s. 48-49.

takich samych odpisów od wartości początkowej środka trwałego. Bieżąca wartość zużycia w dowolnym okresie, czyli stawka amortyzacyjna jest wielkością stałą oraz, „równomierne obciążenie poszczególnych lat okresu użytkowania można interpretować jako wyraz dążenia do sprawiedliwości okresowej”⁷. Proporcjonalne rozłożenie odpisów amortyzacyjnych w całym okresie jego eksploatacji wpływa równomiernie na wynik i podstawę opodatkowania. Wadą tej metody jest niestety nieadekwatne rozłożenie odpisów amortyzacyjnych w stosunku do stopnia zużycia środka trwałego.

- metodę degresywną, zwaną również przyspieszoną jest drugą najczęściej stosowaną przez podatników metodą amortyzacji. Opiera się na założeniu, iż przydatność, potencjał środka trwałego maleje sukcesywnie wraz z upływem czasu. W pierwszych latach kwoty odpisów amortyzacyjnych są wyższe i z biegiem czasu maleją, stąd nazwa „degresja”. Konsekwencją tej metody jest krótszy czas dokonywania odpisów amortyzacyjnych. Istotna jest również zasada, według której, jeśli roczna kwota odpisów naliczana według metody degresywnej byłaby niższa od amortyzacji naliczanej metodą liniową, jednostka gospodarcza jest zobligowana zastosować metodę liniową aż do końca zamortyzowania środka trwałego. Istotną zaletą stosowania metody degresywnej jest dość szybka amortyzacja środków trwałych, co znacznie wpływa na okres ich zużycia ekonomicznego. Ta metoda ma zastosowanie jedynie dla maszyn i urządzeń zaliczonych do grupy 3-6 oraz 8 KŚT oraz środków transportu z wyłączeniem samochodów osobowych. Przez pierwszy rok korzystania amortyzacji degresywnej stosuje się stawkę z Wykazu, jednak pomnożoną o współczynnik 2,0.

Wśród metod degresywnych rozróżniamy:

- geometryczno-degresywny (malejącego salda) odpis amortyzacyjny, który polega na odpisach stałej stawki amortyzacyjnej od wartości księgowej netto na początek roku;
- arytmetyczno-degresywny (metoda sumy cyfr rocznych), która polega na tym, że roczne kwoty amortyzacji zmniejsza się o stałą

---

⁷ **Weber J., Cebrowska T., Kufel M.:** *Wprowadzenie do rachunkowości spółek*, Wydawnictwo Park, Bielsko- Biała 1993, s. 68.

wartość, aż do osiągnięcia wartości końcowej. Taki odpis amortyzacyjny nosi nazwę „digitalny”;

- logarytmiczno-degresywna, polega na zmniejszaniu wartości księgowej netto środka trwałego, poprzez podwojenie jego okresu użytkowania o stałą stopę amortyzacyjną.

Metody progresywne, charakteryzują się tym, że odpisy amortyzacyjne z roku na rok są wyższe. Ma to niewątpliwie związek ze stopniowym zużywaniem, eksploatacją środków trwałych. Jest to przeciwieństwo metody degresywnej. Niestety w polskim prawie podatkowym, metody te nie znajdują swojego zastosowania.

Metody naturalne, zwane również metodami amortyzacji na jednostkę produktu pozostają w ścisłej relacji z potencjałem użytkowym danego środka trwałego. Oznacza to, że odpisy amortyzacyjne uzależnione są od pracy wykonanej w danym okresie przez dany środek trwały. Okres eksploatacji rzeczowego składnika majątku nie jest mierzony w latach, ale innych jednostkach np.: godzinach, sztukach, kilometrach. Zastosowanie metody naturalnej jest możliwe tylko wtedy, gdy jesteśmy w stanie określić jednostkę miary potencjału użytkowego. Wartości amortyzacji przy zastosowaniu tej metody zależą więc będą od stopnia wykorzystania środka trwałego, bowiem kwota amortyzacji powstaje w rezultacie pomnożenia stawki przez liczbę jednostek pracy wykonanych w danym okresie⁸. Za pomocą metody naturalnej jesteśmy w stanie najbardziej precyzyjnie zużywać się potencjału ekonomicznego środków trwałych, głównie maszyn, urządzeń, środków transportu. Metoda naturalna obok metody liniowej i degresywnej jest najczęściej stosowana przez podatników.

Metody specjalne, są to najrzadziej stosowane metody amortyzacji, głównie z powodów ekonomicznych, prawnych oraz merytorycznych. Do metod specjalnych w szczególności zaliczamy:

- metoda szacunkowa (metoda amortyzacji inwentarzowej), jest najstarszą metodą amortyzacji, polegająca na okresowej rewaloryzacji majątku trwałego. Metoda ta jest stosowana dla składników majątku o relatywnie niskiej wartości początkowej. Jest uważana za metodę

---

⁸ **Matuszewicz J., Matuszewicz P.:** *Rachunkowość od podstaw*, Wydawnictwo Finans-Serwis, Warszawa 2010, s. 230.

przestarzałą oraz nieracjonalną, ponieważ stawki amortyzacji są zmieniane na podstawie okresowo przeprowadzanych inwentaryzacji);

- metoda kosztu likwidacji lub wymiany, stosowana jest przede wszystkim w przedsiębiorstwach użyteczności publicznej (kolej, miejska komunikacja) i dotyczy masowo wyeksploatowanych środków trwałych (słupy, węzły komunikacyjne);
- metoda kosztu likwidacji, przy tej metodzie wartość bieżąca amortyzacji jest ustalana dopiero po wycofaniu środków trwałych z eksploatacji. Jest to różnica między wartością początkową środka trwałego a jego pozostałością (odzyskiem);
- metoda kosztu wymiany, wartość bieżąca amortyzacji jest również ustalana w momencie wycofania środków trwałych z użycia, ale jej wartość jest obliczana jako różnica korekty ceny nabycia nowych środków trwałych oraz wartości pozostałości (odzysku);
- metoda grupowa, w metodzie tej podstawą procedur obliczeniowych jest wartość początkowa określonej grupy, zbioru komponentów, które są częściami składowymi, ogniwami jednej większej całości o określonych cechach użytkowych. W praktyce oznacza to, że amortyzacji podlega określona grupa aktywów o podobnej wartości początkowej oraz okresie ekonomicznej użyteczności. Ta metoda amortyzacji jest stosunkowo prosta, ale niestety nie oddaje rzeczywistości gospodarczej.

6. Zakończenie

Każda prowadzona aktywność gospodarcza może być rozpatrywana, biorąc pod uwagę, różne jej aspekty. Niniejsza praca została poświęcona tematyce środków trwałych oraz ich amortyzacji, czyli sfery najmniej płynnych składników majątkowych, bez których prowadzenie działalności byłoby niemożliwe. Szczegółowo zostały przedstawione różnice w zakresie rzeczowym pojęć, ewidencji, rozbieżności w klasyfikowaniu rzeczowych składników majątku, czyli kluczowe elementy, mające

znaczenie dla prowadzonej polityki rachunkowości i wymagające spełnienia określonych warunków, kryteriów. Autonomiczność prawa bilansowego i podatkowego w zakresie wyżej wymienionych zagadnień, powoduje różnice w aspekcie wyniku finansowego oraz podstawy opodatkowania.

Bez wątplenia narzędziem umożliwiającym prowadzenie polityki rachunkowości w jednostce gospodarczej jest amortyzacja a dokładniej możliwość dokonywania odpisów amortyzacyjnych. Wielkość oraz wartość odpisów amortyzacyjnych jest oczywiście uzależniona od posiadanych przez jednostkę rzeczowych zasobów majątkowych, czyli środków trwałych. Niebagatelne znaczenie ma więc ich odpowiednia klasyfikacja, wycena oraz ewidencja. Podmioty gospodarcze są zobligowane do określenia zasad, stawek oraz polityki amortyzacyjnej. Znaczące różnice w prawie podatkowym i bilansowym dotyczące amortyzacji są ściśle związane z zakresem środków trwałych jakie obejmują, wartości początkowej oraz okresu użytkowania. Znaczna część zasobów majątkowych uznawanych w świetle ustawy o rachunkowości za środki trwałe (prawo wieczystego użytkowania gruntów, inwentarz żywy), nie jest uznawana przez prawo podatkowe.

Bibliografia

- [1] **Janasz K., Janasz W., Wiśniewska J.:** *Zarządzanie kapitałem przedsiębiorstwa*, Warszawa 2007.
- [2] **Martyniuk T.:** *Rachunek amortyzacji Środków Trwałych*, Ośrodek doradztwa i doskonalenia kadr, Gdańsk 2008.
- [3] **Matuszewicz J., Matuszewicz P.:** *Rachunkowość od podstaw*, Wydawnictwo Finans-
- [4] Serwis, Warszawa 2010.
- [5] Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych z dnia 26 lipca 1991 roku.
- [6] Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15 lutego 1992 roku.
- [7] **Zubrzycki J.:** *Środki Trwałe oraz Wartości Niematerialne i Prawne*, Oficyna wydawnicza „Unimex”, Wrocław 2019.

Anita Fajczak-Kowalska

Instytut Informatyki

Wydział Fizyki Technicznej, Informatyki i Matematyki Stosowanej
Politechnika Łódzka

Monika Krawczyk

Wyższa Szkoła Finansów i Informatyki

Studentka kierunku Ekonomia

Wydzielenie zewnętrznie i centralizacja usług księgowych w sektorze jednostek finansów publicznych (budżetowych) na przykładzie centrum usług wspólnych

1. Wstęp

Finanse publiczne pełnią szczególną funkcję w gospodarce rynkowej. W obecnych czasach, przy dość dynamicznie zmieniającej się sytuacji, jak również rosnącej inflacji problemy związane z zarządzaniem, czyli gromadzeniem i rozdysponowywaniem środków publicznych oraz ich ograniczoność nie tracą na aktualności. Oczywiście jest, iż gospodarowanie nimi musi odbywać się zgodnie z aktualnymi przepisami, przy pomocy klarownych, przejrzystych i racjonalnych metod. Każda jednostka czy prywatna, czy państwowa musi dostosowywać się do zachodzących reform między innymi w obszarze zarządczym i finansowym, jakie niosą ze sobą zmiany w przepisach prawa. Centra usług wspólnych mają charakter jednostek zapewniających wyspecjalizowaną i oszczędną obsługę samorządowej sfery budżetowej. Centra wspólnej obsługi to koncepcja wykorzystywana na całym świecie od wielu lat nie tylko w biznesie, lecz także w administracji. Z uwagi na to, iż sektor publiczny odpowiada za około 40 % całej gospodarki w Polsce, a sam

zakres obsługi nie jest katalogiem zamkniętym wachlarz możliwości jest rozległy. Nie mniej jednak głównym źródłem zainteresowania wspólną obsługą stały się możliwe do uzyskania oszczędności finansowe wynikające z outsourcingu zadań natury administracyjnej, finansowej i organizacyjnej – czyli powtarzalnych i ciągłych.

2. Pojęcie, charakter oraz zakres finansów publicznych

Finanse dzielone są na dwie gałęzie: prywatne i publiczne. Geneza pojęcia finanse wiąże się z rozwojem aparatu państwowego, społecznych wymogów i potrzeb, a także gospodarki finansowej. Natomiast samo określenie wywodzi się z języka łacińskiego (*finis*), co w tłumaczeniu oznacza „koniec” (np. sporów o roszczenia finansowe i wynikająca z tego z konieczność jego zapłaty). Już w łacinie średniowiecznej pojawia się określenie działań związanych z ruchem pieniądza. Intensyfikacja znaczenia tego pojęcia i obszarów oraz dyscypliny jakiej ono dotyczyło wiąże się z rozwojem państwa, co w efekcie spowodowało również wykształcenie się instytucji finansów publicznych. Zobowiązania pieniężne, osiągnęły postać świadczeń przymusowych. Warto zaznaczyć, że obowiązek prawny właściwy w państwie kształtuje świadczenia na rzecz tego państwa. Obecnie pojęcie finansów publicznych jest spójne z polityką ekonomiczną oraz socjalną państwa. Równolegle finanse same w sobie wywierają wpływ na procesy ekonomiczne i społeczne, co istotne komponowane są w Polsce w postaci ustawy¹. Z uwagi na fakt, iż finanse publiczne odnoszą się do problemów związanych z przekazywaniem środków pieniężnych na wydatki całego sektora gospodarki państwowej, a zarazem – w odróżnieniu od pozostałych poddyscyplin nauk o finansach – są zasadniczym instrumentem, za pomocą którego państwo może prowadzić strategię stabilizacji, rozdziału, oraz inwestycji. Uważane są za jedną z najbardziej złożonych kategorii rodzajowych nauk

---

¹ **Chojna-Duch E.:** *Prawo Finansowe. Finanse Publiczne*, Oficyna Prawa Polskiego, Warszawa 2017, s. 7-8.

o finansach. Joseph Stiglitz, James Buchanana, Paul Gaudameta, Joel Molinier oraz Richard Musgrave uznawani są w literaturze naukowej za prekursorów nauki o finansach².

Niemniej jednak finanse publiczne pełnią szczególną rolę w gospodarce rynkowej, a procesy związane z gromadzeniem i rozdysponowywaniem środków publicznych muszą być realizowane zgodnie z zasadami gospodarowania środkami publicznymi. Powinny służyć jako narzędzie realizacji interesów społeczeństwa, ponieważ uwzględniają mechanizmy i cykle związane z gromadzeniem, rozdysponowywaniem publicznych zasobów finansowych, które są znacznie większe niż zasoby podmiotów prywatnych. Dodatkowo zwierzchność nad nimi ma sektor publiczny³. Zauważalny jest również wzrost znaczenia funduszy organizacji międzynarodowych, a to z uwagi na fakt wstąpienia Polski do Unii Europejskiej, co w efekcie przekłada się między innymi na wpływ środków unijnych do kapitału krajowego i taką organizację finansów publicznych, aby możliwe było jak najbardziej efektywne i optymalne wykorzystanie subsydiów z Unii Europejskiej.

Do działań tworzących gospodarkę finansową, określanych naprzemiennie jako procesy, tudzież operacje finansowe zalicza się między innymi⁴:

- redystrybucję publicznych zasobów, czyli gromadzenie, wykorzystanie i wydatkowanie środków publicznych,
- refundowanie potrzeb pożyczkowych budżetu państwa,
- zaciąganie zobowiązań absorbujących pieniądze publiczne, jak również administrowanie tymi środkami,
- nadzorowane publicznego zadłużenia,
- rozrachunki z funduszami i budżetami Unii Europejskiej.

---

² **Flejterski S.:** *Metodologia finansów*, PWN, Warszawa 2007, s. 78.

³ **Dzwonkowski H., Gołębiowski G. (red.):** *Ustawa o finansach publicznych. Komentarz prawno-finansowy*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2014, s. 152-153.

⁴ **Majchrzycka-Guzowska A.:** *Finanse i prawo Finansowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019, s. 14.

3. Podstawowe funkcje i cechy publicznych zasobów finansowych

Funkcje finansów publicznych oznaczają czynność, która polega na gromadzeniu dochodów budżetu oraz ich rozdysponowywania na określony cel, można zatem kojarzyć ją jako zespół zadań stawianych przed finansami publicznymi, tak aby osiągnąć określone cele. Podział funkcji jest umowny i dokonywany najczęściej w teorii, ponieważ w praktyce nie są one tak klarowne. W literaturze naukowej za najważniejsze uznaje się funkcje⁵:

- alokacyjna – związana z pobieraniem i gromadzeniem środków pieniężnych w celu ich wykorzystania w realizacji zadań publicznych, czyli odpowiedniego podziału między sektor publiczny i prywatny. Ideą tej funkcji jest z jednej strony rozdysponowanie części wydatków służących produkowaniu przez sektor publiczny określonych dóbr publicznych i społecznych, a z drugiej strony część wydatków przekazywana jest do sektora prywatnego w charakterze np. pomocy społecznej. Stopę alokacji ilustruje się jako zależność wydatków publicznych do PKB,
- redystrybucyjna (rozdzielcza) – związana ze zmianami w podziale dochodów finansów publicznych, polegająca na gromadzeniu środków finansowych i ich wypłacie określonym podmiotom uwzględniając przy tym ich potrzeby jak również wkład w proces produkcji. Dzięki tej funkcji możliwy jest podział dochodu narodowego, a o skali redystrybucji świadczy relacja wysokości dochodów publicznych do PKB. Wydatki redystrybucyjne to m.in. zasiłki, renty, emerytury, jak również wsparcie na badania i rozwój,
- stabilizacyjna – służy łagodzeniu następstw, jakie powstają w wyniku realizowania funkcji alokacyjnej i redystrybucyjnej finansów publicznych. Służy do hamowania wahań cyklu koniunkturalnego poprzez odpowiednie instrumenty stabilizujące, oraz sprzęga się

---

⁵ **Ziółkowska W.:** *Finanse publiczne. Teoria i zastosowanie*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 2005, s. 43.

z koncepcją „magicznego czworoboku”, tj. osiągnięciem wysokiego poziomu zatrudnienia, równowagi bilansu płatniczego, jak również ograniczaniem inflacji i stałym wzroście gospodarczym,

- ewidencyjno – kontrolna, polegająca na badaniu zwłaszcza od strony finansowej przebiegu procesów i zjawisk gospodarczych przy pomocy analizy kształtowania się przepływów finansowych i wyciągnięciu na tej podstawie wniosków co do przebiegu tych zjawisk, ponieważ ich istotą jest koncentracja środków.

4. Sektory finansów publicznych – formy organizacyjne jednostek sektora publicznego

Państwo wraz ze swoimi strukturami organizacyjnymi, a także samorządy, instytucje i organizacje, które za swój cel deklarują użytek publiczny, a nie zarobkową działalność składają się na sektor publiczny. Sektor ten jest komponentem gospodarki narodowej, gdzie pierwsze skrzypce gra państwo, a pozostałe instytucje są jego uzupełnieniem. W jego skład wchodzi trzy podsektory, które są zaliczane do składowych finansów publicznych. Są nimi⁶:

- sektor rządowy, czyli finanse państwa, np. organy władzy publicznej, rządowej i kontroli państwowej, sądy, trybunały, uczelnie publiczne, PAN, NFZ, państwowe instytucje kultur,
- sektor samorządowy (finanse jednostek samorządu terytorialnego), np. zakłady budżetowe, samorządowe jednostki budżetowe, gminy powiaty województwa, samorządowe fundusze celowe jak również samorządowe instytucje kultury,
- sektor ubezpieczeń społecznych (finanse systemu ubezpieczeń społecznych), np. ZUS, KRUS, fundusze zarządzane przez ZUS i KRUS.

Ustawa o finansach publicznych określa instytucje z zakresu dziedziny finansów publicznych, a mianowicie⁷:

---

⁶ **Lubimow-Burzyńska I.:** *Finanse publiczne, Skrypt*, Zielona Góra 2014, s. 16.

⁷ **Zysnarska A.:** *Rachunkowość jednostek budżetowych i gospodarki budżetowe*, Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr, Gdańsk 2006, s.13-14.

- organy władzy publicznej, w tym organy administracji rządowej, kontroli państwowej i ochrony prawa oraz sądy i trybunały,
- instytucje, samorządu terytorialnego czyli gmina, powiat a także samorząd województwa określane w skrócie mianem jst,
- jednostki budżetowe, zakłady budżetowe, gospodarstwa pomocnicze jednostek budżetowych
- agencje wykonawcze,
- instytucje gospodarki budżetowej,
- państwowe fundusze celowe,
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i fundusze przez nie zarządzane,
- Narodowy Fundusz Zdrowia,
- samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej,
- uczelnie wyższe,
- Polska Akademia Nauk i tworzone przez nią jednostki organizacyjne,
- państwowe i samorządowe instytucje kultury.

5. Centrum Usług Wspólnych – geneza, definicja, istota działalności, oraz przesłanki stojące za utworzeniem centrum wspólnej obsługi

Samorząd terytorialny jak wskazuje definicja jest określony mianem instytucji prawnej powołanej z mocy prawa w charakterze organu w celu sprawowania administracji państwowej z uwagi na to, iż w jego istotę wpisana jest zasada samodzielności. Jest to związek lokalnego społeczeństwa, który ma za zadanie wykonywać nałożone zadania. W celu ich realizacji został wyposażony w niezbędne środki finansowe co mimo wszystko nie oznacza samodzielności nieograniczonej. Samodzielność gminy znajduje wyraz w nadaniu samorządowi gminnemu odrębnej struktury organizacyjnej, powierzeniu jej wyłączności w realizowaniu zadań własnych, jak również w nadaniu osobowości prawnej co w konsekwencji prowadzi do przydzielenia im własności komunalnej, jak również zapewnieniu samodzielności finansowej tu-

dzień ograniczeniu interwencji władzy rządowej wobec gminy tylko do środków nadzorczych, oraz zabezpieczeniu sądowej ochrony praw i interesów⁸. Zapisy z Europejskiej karty samorządu lokalnego stanowiące co istotne po 1989 roku podstawę restytucji polskiego samorządu definiują go jako „prawo i zdolność społeczności lokalnych, w granicach określonych prawem, do kierowania i zarządzania zasadniczą częścią spraw publicznych na ich własną odpowiedzialność i w interesie ich mieszkańców”⁹. Niestety aktualny stan rzeczy w którym przepisy prawa blokują lub znacznie ograniczają możliwość optymalizacji wydatków, a dodatkowo samorządy nie posiadają środków, które są wystarczające by móc w całości zaspokoić wszelkie potrzeby i zrealizować niezbędne zadania prowadzi do szukania rezerw. Istotnym jest również fakt, iż wydatkowanie publicznych pieniędzy powinno odbywać się tak, by zapewnić jak najbardziej efektywne realizowanie zadań publicznych, a zarazem ograniczyć wydatki w obszarach mniej istotnych. Metody optymalizacji wydatków których przykładami są: translokacja zadań na lata następne czy też krótkotrwałe oszczędzanie na wybranych wydatkach (np. samochody służbowe, wyposażenie biurowe itp.) wywołują doraźne, tymczasowe efekty, dlatego potrzebnym są systemowe działania, których wzorcem i szablonem mogą być te stosowane w sektorze prywatnym. Reasumując ograniczenia w wydatkowaniu publicznych funduszy, permanentnie rosnący poziom oczekiwań mieszkańców, dynamiczna ekspansja i intensyfikacja zakresu usług publicznych jak również oczywista konieczność racjonalizacji kosztów działania jednostek publicznych przyczyniły się do stworzenia wyspecjalizowanych jednostek, które będą gwarantować profesjonalną, wydajną jak również skuteczną obsługę jednostek budżetowych samorządu terytorialnego. Możliwość powoływania Centrów Usług Wspólnych (ang. shared services center) ma stanowić przełomem w tej kwestii. Z dniem 25 czerwca 2015 r. została wprowadzona ustawa dotycząca

---

⁸ **Zawora J.:** Samodzielność finansowa samorządów gminnych Podkarpacia, *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, nr 81, 2010, s. 137-145.

⁹ Europejska karta samorządu lokalnego [online] <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19941240607>, (dostęp 05.10.2023)

zmiany ustawy o samorządach gminnych oraz niektórych innych ustaw (ustawa o finansach publicznych, ustawa o rachunkowości)¹⁰ co zainicjowało możliwość szerokiego zastosowania mechanizmu wspólnej obsługi w samorządach, czyli tworzenia wyodrębnionej jednostki organizacyjnej wykorzystując przy tym sprecyzowane w prawie formy partycypacji jednostek samorządu terytorialnego. Ustawodawca określił dziedzinę wspólnej współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego, a tego typu centrami celem kolektywnej obsługi operacyjnej w jst. W literaturze przedmiotu można znaleźć szereg określeń dotyczących omawianej jednostki, a jedna z nich określa iż „*Centrum usług wspólnych to standaryzacja i konsolidacja wspólnych funkcji występujących w organizacjach, realizowana w celu usprawnienia przepływu informacji oraz dzielenia się wiedzą. Taka wydzielona jednostka winna skoncentrować się na dostarczaniu szczególnych usług przy możliwie najniższych kosztach i najlepszej jakości*”¹¹. Z kolejnych opracowań można również wywnioskować, iż jest to jednostka powoływana w celu zespolenia funkcji wsparcia w określonej wydzielonej strukturze, a usługi świadczone są na rzecz klientów wewnętrznych, co oznacza, iż przedmiotem ich funkcjonowania jest właśnie działalność z zakresu obsługi administracyjnej, finansowej i organizacyjnej na rzecz innych powiązanych kapitałowo podmiotów m.in. takich jak: określona grupa kapitałowa przedsiębiorstwa wielozakładowego, administracja publiczna samorządowa lub rządowa. Inne definicje charakteryzują ją jako wyodrębnioną jednostkę, CUW (który odróżnia je od zwykłej centralizacji zadań) jest jego nieustanne dążenie do optymalizacji działania, czyli do osiągnięcia rozwiązań umożliwiających kompetentne, skrupulatne, tańsze oraz szybsze działanie. Warty podkreślenia jest jej niezależność jak również posiadanie przez nią wydzielonych zasobów finansowych. Jednostka taka ponosi pełną odpowiedzialność za jakość i terminowość świadczonych usług, ale również za koszty swojego

---

¹⁰ Ustawa z dnia 25.06.2015 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz niektórych innych ustaw, [online] <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20150001045>, (dostęp 10.10.2023).

¹¹ **Hawrysz L.:** Centra usług wspólnych w sektorze publicznym w Polsce, *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*, nr 5, 2015, s. 51.

funkcjonowania. Funkcje należące do Centrów Usług Wspólnych takie jak obsługa finansowo-księgową, sprawozdawczość, czy też rozliczenia płac są wymieniane przez ustawodawcę jako główne jej zadania, jednak wartym uwagi jest jedna z najistotniejszych ról jaką przypisano CUW-om dotycząca rozliczenia przez jednostki samorządu terytorialnego podatków, w tym podatków pośrednich (VAT), co przekłada się m.in. na takie udogodnienia jak sprawniejsza obsługa rachunkowo-księgową. Kolejnymi wartymi podkreślenia atutami działania tego typu jednostki są: dogodność ujednoczenia zasad na podstawie których prowadzone są rozliczenia, możliwości wspólnego zarządzania kadrami i płacami, wykonywanie czynności z zakresu prawa pracy, wspólna obsługi informatyczna, a także możliwość wspólnego udzielania zamówień publicznych.

Do głównych celów tworzenia tego typu organizacji zalicza się przede wszystkim:

- poprawię skuteczności oraz sprawności zarządzania w administracji samorządowej,
- atuty ekonomiczne wynikające z centralizacji zarządzania, czyli oszczędność kosztów, oraz bardziej gospodarne i celowe wydawanie pieniędzy,
- tworzenie wartości dodanej, a także nowych kompetencji,
- uzyskanie efektu synergii,
- konsolidacja wiedzy jak również lepsze jej wykorzystanie,
- wzrost stopnia transparentności organizacji,
- restrukturyzacja zatrudnienia,
- poprawę stopnia świadczonych przez samorzady usług publicznych.

Najistotniejsze sprawy z zakresu gospodarki finansowej i związana z nimi konieczność podejmowania odpowiednich której zadaniem jest konsolidacja i realizacja wspólnych funkcji występujących w różnych jednostkach spółki macierzystej, co przekłada się na efektywniejsze wykorzystanie zasobów w ramach realizacji działań strategicznych, obniżenie kosztów, tudzież przyrost wiedzy i informacji. W przypadku samorządu mowa jest o powołaniu jednostki, która przejmie powinnosci wewnętrznych usług wobec jednostek podlegających samorządowi, gdzie przedmiotem kolektywnej obsługi jest prowadzenie

księgowości, kadr, płac, jak również wsparcia informatycznego, natomiast podmiotowym obszarem działalności są jednostki oświatowe np. szkoły, przedszkola, samorządowe instytucje kultury, czy też ośrodki pomocy społecznej. Najważniejszym wyróżnikiem decyzji spoczywa na kierowniku jednostki obsługiwanej, nie zaś na kierowniku jednostki obsługującej (CUW). Wraz ze zmianami w przepisach dotyczących wspólnej obsługi zostały dostosowane reformy w ustawie o finansach publicznych i w ustawie o rachunkowości, celem kreowania m.in. zasad podziału odpowiedzialności w przypadku przekazania zadań pomiędzy kierownikami jednostki obsługiwanej, a obsługującej. W oparciu o nowelizację art. 4 ust. 5 ustawy o rachunkowości w przypadku zorganizowania wspólnej obsługi administracyjnej, organizacyjnej i finansowej, odpowiedzialność za rachunkowość jednostek obsługiwanych spoczywa na kierowniku jednostki obsługującej. Nie mniej jednak dla jednostek samorządu terytorialnego elastyczność przepisów dotyczących tworzenia Centrów Usług Wspólnych, a także zakres możliwych do przekazania im zadań dotyczący w szczególności: dyspozycji natury administracyjnej, finansowej i organizacyjnej stwarza bardzo szerokie perspektywy przyszłych działań, dodatkowo sam ustawodawca zaznacza, że zakres obsługi nie jest wykazem zamkniętym co pozwala na dużą elastyczność w rozwijaniu się tego typu instytucji⁸⁹. Obowiązująca klasyfikacja budżetowa określa dla Centrum Usług Wspólnych Dział 750- Administracja publiczna i Rozdział 75085- Wspólna obsługa jednostek samorządu terytorialnego.

W literaturze przedmiotu centra usług wspólnych są przedmiotem licznych badań, tymczasem omawiając powyższą jednostkę warto nadmienić, iż jeszcze przed nowelizacją ustawy istniały Zespoły ekonomiczno – administracyjne (ZEAS), które zgodnie z art. 48 ust. 1 o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz niektórych innych ustaw z dnia 25 czerwca 2015 roku i przez wzgląd na zawarte w nowelizacji przepisy przejściowe mogły działać nie dłużej niż przez 12 miesięcy czyli do 31.12.2016 roku, aby móc zagwarantować ciągłość już funkcjonujących rozwiązań.

ZEAS-y stanowiły nic innego jak centra usług finansowo-administracyjno-organizacyjnych dla jednostek oświatowych takich jak

szkoły: „Przepis art.5 ust.9 Uoso stanowi, że organy prowadzące szkoły i placówki mogą tworzyć jednostki obsługi ekonomiczno-administracyjnej lub organizować wspólną obsługę administracyjną, finansową i organizacyjną prowadzonych szkół i placówek w celu wykonywania zadań polegających m.in. na zapewnieniu warunków działania szkoły lub placówki, wykonywaniu remontów obiektów szkolnych oraz zadań inwestycyjnych, a także zapewnieniu im obsługi administracyjnej, organizacyjnej oraz finansowej – w zakresie wykonywania czynności, o których mowa w art. 4 ust. 3 pkt 2–6 ustawy o rachunkowości. Dotychczas obowiązujące przepisy nie regulowały w sposób kompleksowy odpowiedzialności za powierzone zadania i obowiązki m.in. z zakresu gospodarki finansowej. Wprowadzona 25 czerwca 2015 r. zmiana do Ustawy o samorządzie gminnym, porządkuje dotychczasową „kolizję” przepisów Uofp oraz art.5 ust.9 Uoso” 90. Przed 1 stycznia 2016 roku organy prowadzące szkół i placówek

Zgodnie z wprowadzonymi przez ustawę z dnia 25 czerwca 2015 r. przepisami obowiązki z zakresu rachunkowości i sprawozdawczości są przekazywane w całości. W związku z tym w porozumieniu dotyczącym wspólnej obsługi, jak również w uchwale JST nie będzie można powierzyć tylko określonej części obowiązków np. jedynie z zakresu rachunkowości, pozostawiając sprawozdawczość w jednostce obsługiwanej. Celem takiego przepisu jest zapewnienie jasnych zasad odpowiedzialności za wypełnianie obowiązków na gruncie ustawy o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych. Warty uwagi jest również zastrzeżenie w ustawie kompetencji kierowników jednostek w zakresie dysponowania środkami publicznymi, zaciągania przez nich zobowiązań, sporządzania i zatwierdzania planu dochodów i wydatków budżetowych tudzież zmian w planie polegających na przenoszeniu wydatków na inne zadania (paragrafy). Zapewnienie samodzielności jednostek obsługiwanych przejawia się w tym, iż oświatowych mogły tworzyć jednostki obsługi ekonomiczno-administracyjnej. Których zadaniem była obsługa administracyjna, finansowa i organizacyjna określonych szkół, żłobków, klubów dziecięcych i innych jednostek budżetowych. Kolektywna obsługa jednostek oświatowych dostarczyła wzorów dla samorządów, które to stały się podstawą

tworzenia centrów wspólnej obsługi. Istotnym wydaje się również fakt, iż mogły być one ustanawiane nie tylko dla oświaty lecz również dla obsługi bardzo różnych jednostek sfery finansów publicznych. Tego typu jednostka budżetowa musi posiadać swój regulamin organizacyjny, który określa siedzibę, zakres działalności, godziny pracy, stanowiska pracy oraz zakres czynności pracowników.

6. Działania i zadania przejęte do realizacji przez CUW

Za gospodarkę finansową jak również rachunkowość i sprawozdawczość jednostki obsługiwanej przez CUW odpowiedzialny jest jej kierownik, a zakres obowiązków zgodnie z art. 53 ust. 1–5 ustawy z 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych zlecony jest uchwałą lub porozumieniem. W przypadku jednostek organizacyjnych zaliczanych do sektora finansów publicznych oraz samorządowych instytucji kultury muszą one być przekazywane w całości. Jednostka obsługująca w ramach wspólnej obsługi zapewnia realizację zadań głównego księgowego (spełniającej wymogi określone w art. 54 ust 2 ustawy o finansach publicznych), co w efekcie powoduje, iż w jednostce obsługiwanej nie zatrudnia się głównego księgowego. W ramach wspólnej obsługi nie wszystkie przedsięwzięcia realizowane przez samorządy będą podlegać zespoleniu. W największym stopniu będą to działania schematyczne, standardowe, powtarzalne, czyli charakteryzujące się dużą ilością podobnych transakcji, absorbujących znaczące zasoby. Ważnym aspektem jest to, iż nie wymagają przy tym bezpośredniego kontaktu z klientem zewnętrznym przez co zarówno w sektorze publicznym jak i prywatnym najczęściej mamy do czynienia ze syntezą działań w ramach księgowości, zaopatrzenia, kadr i płac oraz pomocy ze strony informatyków, czyli zadań administracyjno-organizacyjnych jak również obsługi finansowej. Zakres tego typu obsługi będzie dotyczył również prowadzenia rachunkowości oraz sprawozdawczości obsługiwanych jednostek. Jak wskazuje szereg opracowań jednym z najważniejszych zadań, które stało się poniekąd podstawą do tworzenia centrów usług wspólnych była centralizacja deklaracji od podatku VAT.

CUW w ramach wspólnej obsługi innych jednostek budżetowych zgodnie z art. 4 ust. 3 ustawy z 29 września 1994 r. o rachunkowości ma obowiązek¹²:

- przyjąć politykę rachunkowości (z zastrzeżeniem, iż ustalenie jednej polityki rachunkowości tudzież instrukcji inwentaryzacyjnej dla wszystkich jednostek obsługiwanych i jednostki obsługującej jest niedozwolone z uwagi na potrzebę wzięcia pod uwagę w tych dokumentach różnic w działaniu placówek obsługiwanych i jednostki obsługującej),
- prowadzić księgi rachunkowe na podstawie dowodów księgowych, rejestrując zapisy w porządku chronologicznym i systematycznym,
- okresowo sprawdzać poprzez inwentaryzację faktycznego stanu aktywów i pasywów,
- przygotowanie wyceny aktywów i pasywów oraz ustalanie wyniku finansowego,
- sporządzać sprawozdania finansowe,
- gromadzić i przechowywać dowody księgowe oraz pozostałą dokumentację (przewidzianą w ustawie),
- ogłaszania sprawozdań finansowych w przypadkach przewidzianych ustawą, jak również poddawać je badaniu, czy też składać je do właściwego rejestru sądowego.

Zgodnie z powyższym oraz na podstawie Rozporządzeniem Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 9 stycznia 2018 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej⁹³ Centrum Usług Wspólnych przejmując zadania z zakresu rachunkowości i sprawozdawczości budżetowej, oraz uwzględniają fakt, iż obsługiwane placówki występują w charakterze dysponentów środków pochodzących z budżetu państwa jest zobowiązany do terminowego sporządzania i przekazywania okresowych (miesięcznych, kwartalnych) sprawozdań z wykonania planów finansowych jednostek budżetowych (z uwzględnieniem klasyfikacji budżetowej, oraz końca okresu sprawozdawczego lub dnia kończącego rok sprawozdawczy), przygotowywania rocznych planów finansowych,

---

¹² Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. 1994 nr 121 poz. 591 z późn. zm. [online] <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=w-du19941210591>, (dostęp 25.10.2023).

czy też sporządzania okresowej (półroczna i roczna) analizy wykonania zaplanowanych dochodów i wydatków.

Centrum usług Wspólnych oprócz zadań z zakresu rachunkowości przejmuje również zadania dotyczące obsługi kadrowo – płacowej takie jak:

- prowadzenie rejestru podań o pracę, oraz specyfikacji zatrudnienia pracowników,
- adekwatne naliczenie wynagrodzenia łącznie ze sporządzanie list wynagrodzeń i ich wypłatą, oraz zasiłków chorobowych i zasiłków z ubezpieczenia społecznego,
- naliczanie i odprowadzanie związanych z wynagrodzeniami świadczeń obligatoryjnych na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, czy Urzędu Skarbowego pracownikom jednostek obsługiwanych,
- opracowywanie pism dotyczących warunków umów o pracę, wystawianie dokumentów zmieniających umowy o pracę, aneksy,
- przygotowanie dokumentów do akceptacji przez kierownika jednostki obsługiwanej,
- świadczenie usługi polegającej na obsłudze finansowo – księgowej funduszu socjalnego m.in. wykonywanie naliczeń i wypłat świadczeń zgodnie z dyspozycją kierownika jednostki oświatowej,
- sporządzanie skierowań na badania lekarskie dla pracowników jednostek obsługiwanych jak również ich rzetelne ewidencjonowanie z uwagi na fakt, iż dyrektor jednostki obsługiwanej dostaje dokumenty do podpisu natomiast to na CUW spoczywa odpowiedzialność za terminowe wystawianie skierowań.
- ewidencjonowanie czasu pracy na podstawie informacji (zestawienia z ewidencji) otrzymanej od jednostki budżetowej;
- wystawianie jak również rejestrowanie zaświadczeń o zatrudnieniu i zarobkach z zastrzeżeniem, iż zaświadczenia podpisuje dyrektor placówki oświatowej;
- na prośbę pracownika danej jednostki CUW może też wystawiać dokumentację emerytalno-rentową tegoż pracownika.

Istotnym jest fakt, iż to na dyrektorze Centrum Usług Wspólnych oraz wyznaczanych przez niego pracownikach spoczywa odpowiedzialność za terminowe wystawianie dokumentów kadrowo-płacowych

(umów o pracę, świadectw pracy, list wypłat itp.), które następnie są przekazywane do kierownika placówki obsługiwanej w celu zatwierdzenia. Reasumując wyżej opisane zadania Centrum Usług Wspólnych oraz jego prawa i obowiązki w stosunku do jednostek obsługiwanych można wypunktować te najważniejsze na które zwraca się szczególną uwagę.

7. Wady i zalety Centrum Usług Wspólnych jako scentralizowanego systemu obsługi jednostek budżetowych

Każda zmiana niesie ze sobą kreślone skutki. Wynikające z nowych przepisów przekształcenia dotyczące centralizacji i wydzielenia na zewnątrz do jednostki obsługującej usług księgowo-administracyjnych niosą ze sobą wiele zalet, ale również i wad szeroko opisywanych w literaturze przez wielu badaczy zajmujących się analizą funkcjonowania jednostek takich jak centra usług. Każda zmiana przepisów wprowadzająca nowy porządek, zmieniająca aktualny stan prawny, tudzież prowadząca w tym przypadku do wyodrębnienia nowej jednostki organizacyjnej i przeniesienia na nią określonych funkcji z jednostki obsługiwanej niesie za sobą szereg pytań. Często pierwszym nasuwającym się na myśl jest właśnie to dotyczące zalet i wad funkcjonowania takiej instytucji. Do tych pierwszych można zaliczyć:

- poprawę jakości świadczonych usług, wynikająca ze przyrost produktywności pracy zespołowej jak również wymiany doświadczeń, oraz kontroli i doskonalenia np. kadr,
- możliwość doraźnego przesuwania pracowników na stanowiska wymagające wzmocnienia, tudzież zdolność ich zastępowania np. na czas choroby co ma przełożenie w poprawie ciągłości i efektywności pracy,
- wzrost jakości wewnętrznej kontroli wydatków oraz dokumentacji (kontrola obowiązkowych i niezbędnych podpisów czy np. pieczęci),
- uaktywnione wprowadzenie nowych oprogramowań komputerowych np. służących do księgowania operacji gospodarczych,

- wzrost kontroli prawidłowości planowania i wydatkowania budżetu,
- w jednostce obsługiwanej nie ma wymogu zatrudnienia głównego księgowego w przypadku gdy CUW zapewnia realizację określonych funkcji co niesie za sobą korzyści ekonomiczne,
- ujednoczenie procedur we wszystkich placówkach oświatowych,
- Kierownik jednostki obsługiwanej i CUW mają obustronną możliwość wglądu w dokumenty jak również żądania informacji i wyjaśnień w odniesieniu do działalności będącej przedmiotem obsługi,
- CUW jest uprawniony do przetwarzania danych osobowych będących w dyspozycji jednostki obsługiwanej w zakresie i celu niezbędnym do realizacji powierzonych zadań.

Wśród wad scentralizowanego mechanizmu obsługi ekonomiczno-organizacyjnej wymienia się natomiast:

- trudności logistyczne związane z oddaleniem obsługi od dyrektora i pracowników szkoły,
- brak sposobności osobistego kontaktu,
- problemy z rotacją dokumentów choć dzięki wprowadzeniu e-PU-AP i podpisu elektronicznego zdecydowanie obieg ten staje się coraz sprawniejszy,
- nieodzwrotnie towarzysząca w momencie tworzenia scentralizowanej obsługi ekonomiczno-administracyjnej redukcja zatrudnienia. Związane jest to z reorganizacją dotychczasowych struktur urzędniczych i implementacją procesu zmian skutkujących zmniejszeniem zatrudnienia mogącym wywoływać różnego rodzaju napięcia, a nawet konflikty,
- potrzeba ułożenia wzajemnych relacji między jednostką nadrzędną, a jednostką podległą.

8. Zakończenie

Podsumowując omówione w artykule zagadnienia można stwierdzić, iż tego typu ośrodki od wielu lat prężnie rozwijają nie tylko w Polsce,

ale również na świecie i stają się coraz bardziej popularne zarówno w sektorze prywatnym jak i publicznym, m.in. w oświacie oraz w innych jednostkach samorządowych. W swoim działaniu powinny one obecnie kierować się zasadą efektywności gospodarowania co kreuje wzrost zapotrzebowania przede wszystkim na informacje finansowe, których podstawowym źródłem jest sprawozdawczość. Zalety centralizacji procesów natury administracyjnej, finansowej i organizacyjnej w jednostkach są znaczące, ponieważ pozwalają na uzyskanie oszczędności wynikających z lepszego wykorzystania zasobów materialnych, wzrostu jakości świadczonych usług, obniżenia ilości popełnianych błędów oraz lepszego wykorzystania wiedzy i doświadczenia pracowników. Poprzez wydzielenie choćby działu księgowości z jednostek obsługiwanych i przeniesienie tych funkcji w całości do CUW możliwe jest: zniesienie obowiązku zatrudniania głównego księgowego w każdej indywidualnej placówce, centralizacja i standaryzacja procesów, wzrost kontroli i ograniczenie nieprawidłowości w działalności poszczególnych jednostek, efektywniejsze wykorzystanie zasobów ludzkich i posiadanej przez pracowników wiedzy, standaryzacja i centralizacja procesów informatycznych, oraz ujednoczenie standardów zabezpieczeń co w realny sposób ma wpływ na zmniejszenie kosztów (np. poprzez lepsze wykorzystanie sprzętu komputerowego).

Bibliografia

- [1] **Chojna-Duch E.:** *Prawo Finansowe. Finanse Publiczne*, Oficyna Prawa Polskiego, Warszawa 2017.
- [2] **Dzwonkowski H., Gołębiowski G. (red.):** *Ustawa o finansach publicznych. Komentarz prawno-finansowy*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2014.
- [3] Europejska karta samorządu lokalnego [online] <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19941240607>, (dostęp 05.10.2023).
- [4] **Flejterski S.:** *Metodologia finansów*, PWN, Warszawa 2007.
- [5] **Hawrysz L.:** *Centra usług wspólnych w sektorze publicznym w Polsce, Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*, nr 5, 2015.
- [6] **Lubimow-Burzyńska I.:** *Finanse publiczne, Skrypt*, Zielona Góra 2014.

- [7] **Majchrzycka-Guzowska A.:** *Finanse i prawo Finansowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- [8] Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. 1994 nr 121 poz. 591 z późn. zm. [online] <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19941210591>, (dostęp 25.10.2023).
- [9] Ustawa z dnia 25.06.2015 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz niektórych innych ustaw, [online] <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20150001045>, (dostęp 10.10.2023).
- [10] **Zawora J.:** Samodzielność finansowa samorządów gminnych Podkarpacia, *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, nr 81, 2010.
- [11] **Ziółkowska W.:** *Finanse publiczne. Teoria i zastosowanie*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 2005.
- [12] **Zysnarska A.:** *Rachunkowość jednostek budżetowych i gospodarki budżetowe*, Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr, Gdańsk 2006.

ISBN 978-83-68006-16-2

DOI 10.48226/978-83-68006-16-2